

De prouinciis

horicis et multis aliarum regionum insulis dominabatur. Isidorus in dicit. li. x. dach gotorum fuerunt soboles et dictos putant dacos quasi dagos de gotorum genere percreatos. vnde cum quibus autem sunt primitus procreati. Et tunc certum est quod est multum populosa et elegans stature com pulchre decore faciei generaliter et formose. gens et si animo seua contra hostes tamen naturaliter pia est et mente placida erga quoslibet innocentes.

Delos grece insula in medio eadem dum est constituta. sic dicitur a eo quod per diluuium cum nox ut fertur multis mensibus obumbraasset ante omnes terras illa insula radijs solis prius est illustrata. et quod post est manifestata. ideo nomen delos insula est sortita. Nam delon greci manifeste dicunt. Ipsa est et origina eo quod ibi primo vise sunt coturnices aues. scilicet quas greci ortigias vocant. In hac insula iacona enixa est appolline ut dicitur Isidorus. li. xv. Et est delos nomen insule et ciuitatis.

Dada regio est in ethiopia in occidentali plaga ut dicitur Isidorus. li. ix. abundans in elephanti et ebore et lignis ebeninis ut dicitur glo. super eze. xxvij.

Europa tercia dicitur esse pars orbis ab europa filia a genouis regis libie est vocata. quia iupiter rapiens ab affrica ad cretam adduxit et maxime propter orbis terrarum eius nomine appellauit ut dicitur Isidorus. li. xv. De europa autem scribit orosius dicens. Europe regiones et gentes incipiunt a montibus nibeis meocidibus paludibus que sunt ad orientem descendentes ad occasum per litus septentrionalis oceanus. usque ad galliam et bellicam et flumen renum quod est ad oceanum. deinde ad danubium quem hystri vocant qui est a meridie et ad orientem directus ponto accipitur. (Isidorus autem li. xv. dicit.) Incipit a flumine tanai descendens ad occasum per septentrionalem oceanum usque ad finem hispanie cuius pars orientalis et meridiana a ponto consurgens tota mari magno coniungitur et insulas gades finitur. prima regio europe est sicca inferior que a meocedibus paludibus incipiens inter danubium et oceanum septentrionalem usque ad germaniam peruenit (ut dicitur Isidorus. li. xv.) et hec terra propter barbaras gentes specialiter barbaria nuncupatur. Et sunt gentes in vniuerso ut dicit orosius. li. iij. In quibus prima est alania que ad meocedes paludes pertingit. post gothia. deinde danis et post germania. deinde gallia. et insula Britanica. orades et insule multe. tandem. hispania

et minor in cuius finibus finitur europa et parte occidentis a parte autem superiori versus meridiem habet multas et maximas regiones. scilicet panoniam messiam traciam greciam cum finibus suis italiam cum insulis et terminis suis. Decem mundi particula et si sit minor quam sit asia (ei tamen par est in populorum numerosa generositate. populus enim (ut dicitur plinius) alit corpore maiores viribus fortiores. animo audaces. forma et specie pulchriores. quam faciunt asie vel affricae regiones nam solans estus aduersus propter eius permanentiam super affros / silos efficitur sumendo humores corpore breuiore. facie nigriores / crine crispiores / et propter euaporationem spirituum per apertos poros animo defeciores. Contrario vero est apud septentrionales. Nam ex frigiditate poros extrinsecos opilante generantur humores in corpore et efficiuntur boies corpulentiores et ex ipsa frigiditate que mater est albedinis in exterioribus in cute scilicet facie albiore et ex repercussione vaporum et spirituum ad interiora efficiuntur calidiores interioribus et per consequens plus audaces. boies vero asie quorum regio prima est ab oriente meridie in hoc se habent ut dicitur plinius.

Eulath prouincia est in superiori india ab oriente incipiens in loco terrarum fracti versus septentrionem se diffundens ab europa filio habet patriarce bebrorum ut dicitur glo. sup. Gen. i. x. ubi dicitur quod inter filios beber per iactam euulath nominat. hac regionem perfluit ganges fluuius qui alio nomine phison in li. geneleos nuncupatur. quem plinius extollit laudibus li. iij. c. xx. ubi dicitur quod ganges india fluuius multos et quasi infinitos in se recipit amnes et nauigabiles ut hystri rapsam cantabriam. hysperin et multos alios nec est vniuerso latior. l. stadiis vel profundior. vel altior. xv. passibus. hic fluuius circuit terram euulath in qua abundat aurum species aromaticae ut bedellium et gemeni prosose. ut onicius carbunculus et bmoi ut dicitur idem et glo. sup. gen. i. In hac terra multe sunt regiones praeales in quibus potissime elephanti abundare dicitur multitudo.

Ethiopia a colore populi primitus est vocata quos solis vicinitas tenet ut dicitur Isidorus. li. xv. denique vim sibi denis pro dicitur hominum color. est enim iugis estus. Nam quicquid est sub meridiano cardine et circa occasum est monstruosum. circa medietatem est arenosum ad orientalem vero plagam eius maxime est deserta cuius situs ab occasu montis salz ablatans ad orientem usque in fines egypti partem

rigitur a meridie ostia a septentrione nilo flumine clauditur/plurimas habens gentes diuerso vultu et monstruosa specie horribiles. ferarum quoque et serpentum multitudinem/est referata. illic quoque rhinoceros bestia. i. unicornu/camelon/et basilicus/dracones ingentes/et quorum cerebro gemme extrahuntur/iacinthus crisopassus ac thopasius. alie gemme plurime in illis partibus reperiuntur. Linamomum ibi colligitur. Due autem sunt. Una circa ortum solis. alia autem est in mauritania circa occasum et illa hispanie magis est vicina. Deinde etiam numedra. Tandem carbaginensis puincia. post est genula. et ultimo contra occursum solis in meridie est ethiopia exusta ultra quam dicunt fabule esse antipodes (vt dicit Isidorus libro. xv.) cuius sunt verba superius de ethiopia hic inserta. Dicit etiam idem libro nono. ethiopes a filio iam sunt denominati/et quo originem traxerunt ibus ebraica lingua ethiopia dicitur. hi quondam a flumine nilo cōsurgentes iuxta egyptum inter nilum et oceanum in meridie sub solis vicinitate insederunt/quoque multi sunt populi sicut hesperius ex parte occidentis garamanti et trogodite et ceteri. de quibus narrat Plinius libro. xv. capitulo decimo.

Ethiopum gentes a quodam nigra flumine sunt vocate. quod flumen eiusdem nature est cum nilo. Nam similes gignit calamos et papiros eodemque tempore angelat. In eius desertis monstruosi videntur homines. Nam quidam sole orientem et occidentem dira imprecatione id est maledictione inuentur. quia continue maledicunt soli propter eius ardorem/eis valde graue Alij vt trogodite specus excauant/et illos loca domorum inhabitant. serpentes comedunt et omne quod mandi potest quibus stridor est potius quam vox. Alij velut peccides mammonij sunt expertes passim sine lege cum mulieribus habitantes/et tales dicuntur garamantes. Alij incendunt nudi et nullo exercitio occupantur et illi dicuntur graphasantes. Alij qui blenni dicuntur/capita non habere dicuntur/et os et oculos habent pectori insitos et infixos Sunt et satiri qui figuram solum habentes humanam sunt tamen quo ad morem penitus inhumani. Sunt etiam in ethiopia mira alia. vt dicit idem libro sexto. c. xxxi. Sunt inquit multi ethiopes apud quos omnes bestie quadrupes nascuntur sine auribus/etiam elephantes. Alij sunt qui canem pro rege habent/cuius motu augurantes faciunt quod vident. Sunt et alij qui trines vel quaternos dicunt in fronte habere oculos/non quia sic in natu

ra. sed hoc fingitur quia precipua sagittarum contemplatione vtuntur. Quidam etiam ex eis leones et pantheras venantur/et eorum carnibus viuunt. quorum rex vnum solum oculum in fronte habet. Alia gens ethiopum solis locustis viuunt. fumo et sale induratis et hi quatuor dragessim annuum non excedunt.

Egyptus qui prius erea ab egypto danai fratre postea ibi regnante nomen accepit hec ab oriente sine sub rubro mari iuncta est/ab occasu libiaz habet/a septentrione mare magnum/a meridie. vero introitus recedit pretendens se usque ad ethiopes (vt dicit Isidorus li. xv.) Est autem regio celi/umbribus insueta. pluuiarum ignara/nilus solus eam circumfluens irrigat/et sua inundatione eam fertile efficit et fecundat. vni sterilis ferax in fructibus multam partem terrarum frumento alit. ceterorum negotiorum adeo est copiosa vt necessarijs meribus impleat pene orbem. finis egypti est canopia a canope mene lai gubernatore ibi sepulto sic dicta (huicque Isidorus libro quindecimo) hec primitus mefayna a filia cham nomenata est (vt dicit Isidorus libro nono) hec regio multas habet regiones particulares et valde famosas ciuitates sicut est memphis ab ephaso iouis filio edificata/et taphnes metropolis egypti/eleopolcos/et alexandria/et multe alie vt dicit Isidorus. libro sexto. Secundum Proesium autem duplex est egyptus scilicet superior et inferior que in oriente et per longum se extendit cui est a septentrione sinus arabicus/a meridie oceanus. Nam ex occasu ex egypto inferiori incipit. ad orientem rubro mari terminatur. xliij. continens nationes. habet autem deserta multa egyptus superior in quibus sunt multa monstra et animalia monstruosa. Ibi pardi/et tigrides. ibi etiam satiri/basilisci/aspides horribiles/et serpentes. nam in finibus egypti et ethiopiae iuxta fontem nigris vbi creditur esse caput nili qui egyptum preterfluit/nascitur quedam fera nomine caorephas. que quidem corporis est modica et membris iners atque pigra caput habet valde graue propter quod semper defert illud ad terre superficiem inclinatum. Quod a natura saluti mortalium est perisum. tante enim est venenositatis et pernicietis quod nullus eadem recte videre posset quin statim sine remedio exiret eadem enim est ei vis et serpens qui dicitur basiliscus dicitur plin. li. viij. c. xxij. In egypto autem maxime abundat cocodrilli bipocatur. i. fluuiales equi et potissime circa fluentia nili.

Etas belladis puincia est grece in europa rege bellena deucalis nis pinx filio a qua 7 primo bel lenes greci sunt vocati 7 in hac puincia est acitha gens vbi quondam fuit arbenaz ciuitas mater liberalium artium pbilosophorum nutritrix in qua quondam nihil habuerunt carius greca nihilq nobilius cui in primo achata prouincia est vicina (vt dicit Isido. li. xv) huius belladis duplex est puincia scz boena 7 polopenfis. dicit prima scz boena supra dictum est. de alia post dicitur. buic belladi subiaceret helles pontus (vbi multa sunt valde mira (vt dicit plinius li. vi. c. iij) Juxta inquit bellespontu dixit trates pganen esse genus hominum quos opbiages vocat. quoz tractu sonat ic? serpenti 7 sola manu apposita errabunt q mortifera suruena. Dicit 7 pbarro ibi aliquos quorum silue medentur 7 tra ic? anguim 7 serpenti. Est autem bellesporus maris mediterranei sinus vt di. Isid. li. xiiij. In septentrione retorquens magnis anfractibus. iuxta greciaz 7 illericum in angustias. vij. stadiorum pstringunt vbi terces rex fecit pontem de nauibus 7 sic in greciam dimicauit. dilatur eadem aqua 7 facit pportidem. Denominatur autem sinus ille ab bellex sorore fraxi fugiens nouercales insidias decidit in mare 7 mortua est cuius cas? bellesponti 7 mari 7 terre in circuitu nomen dedit.

Eola insula sialie ab eolo ipote filio quem poete fuerunt regem fuisse ventoz est vt di appellata hoc aut ideo dictu est. quia ipe fuit (vt d. varro) rector colaru insularu. 7 quia eaz nebulis 7 fumosis vaporib? futuro s pdicebat ventos ab impiis visos e vetos reuiu ille in sua potestate (vt d. Isid. li. quiudeamo) Sunt aut noue insule eole dicte ab eode que et miliane sunt dicte eo quod in eis ardeat ignis. sunt in monte etbne. vt. d. ibidem. et sunt singule insule pprijs noimib? nucupate quarum prima dicit lupara secunda greca ab alnissimis collib? sic vocata. tertia strogile. qita dedit 7 sic de alyis

Ra nonia germanie est puincia in europa. a francis illius regionis incolis noinata. cuius metropolis berpipolis est vocata. sita super amnem mogum. a septentrione habet iuriam 7 saxoniam ab oriente danubium 7 barcha a meridie sueniam 7 alsacia ab occasu puinciam renensem. cui? metropolis est mogucia

sita super renum qua mogus ibidem subintrat Est autem terra optima fetunda fructibus/viuisera/siluis decora/opidis et castis munita et plurimum populosa.

Francia que et gallia a francis primitus di nominata. vel a franco carthage qui successit in regem parisiis/de qua carthages puilegiati sunt erga regem. et ab illo (vt dicitur) nominata. ab oriente habet limite fluminis reni et germaniaz/ab euro habet alpes pineos/a meridie puincia narbonensem/a arrio oceanum britanicu a septentrione insulam britanicaz. et hec francia quonda gallia belgica/a ciuitate que belgis dicitur sic est vocata (vt di. Isidorus et orosius libro. xii. Dec francia glebam habet vberem et arborum vinearum fructuum ac frugum fertilem/fluuiozum et fontium effluentiam insignem/que duo nobilissima flumina pfundit in extremis eius. scz renus et rodanus (vt di. Isidorus libro quindecimo) Lapides et lapidinas habet nobiles et ad construenda edificia singulares et potissime pansius/quod et in gipso sine viro ab incolis vulgariter plastro dicto maxime preexcellit. Nam terra e vitrea 7 perspicua virtute minerali in lapide trasmutata. qui lapis crustus et cum aqua tpat? couertit in sementu vnde sunt parietes edificia testudines 7 multiplica pauimenta. et huiusmodi iementu positu i opere 7 plasma tum siue tritum. statim ad modu lapidis induat. Et cu multas habeat francia nobiles 7 famosissimas ciuitates parisiis inter oes merito obtinet principatu. Nam sicut quoda arbenaru ciuitas mater liberaliu arau 7 pbilosophoz litteraz nutritrix. 7 fons omniu scienciaru greciam decorauit. sic parisi? nostris temporibus non solum franciam imo totius europa partem residuaz inscencia 7 morib? sublimauit. nam velut mater sapientie de omnibus mundi partibus aduenientes recolligit/omnibus in necessarijs subuenit/pacificos homines regit/et tamqua veritatis cultrix debitricem sapientibus et insipientibus se ostendit/vrbs loquax opibus et diuinis/prepotens pace/gaudens aere 7 flumine popularibus/altas pbilosophantibus congructis. campozum/pratorum/7 montiu pulchritudie fessor i studio ociosos recreans et reficiens. vicozum et domozum apud studentibus maxime competentes et nihilominus ad refectionem et receptionem omnium aliozum ipsam frequentantiu e sufficiens. vniuersas alias vrbes in his 7 consimilibus preexcellens.

Flandria est punitia gallie belgi-
ce iuxta litus oceani constituta ha-
bens germaniam ab oriente / insu-
lam britannicam a septentrione / ab occidente
mare gallicum / a meridie galliam senensem et
burgundiam. Dec punitia quavis situ terre.
sit puula / multis tamen bonis singularibus e-
referta. Est em terra pascuis vberima . et ar-
mentis et pecudibus plena / nobilissimis opi-
dis et portibus maris indita annibus fa-
mosis sez seadeleia vndiqz irrigua et perfusa .
gens eius elegans corpore / et robusta multi-
plex in sobole et in substantia / in omnibus mer-
cum diuinis locuples. Tenuis facie genera-
liter et decora / affectu pia / affatu blanda / ge-
stu matura / habitu honesta / erga domesticos
pacifica / erga extraneos valde fida / arte et in-
genio in opere lanifico valde predara / per cuius
industriam magne parti orbis in lanificijs
subuenitur. nam preciosam lanam quam sibi
auglia comunicat in pannos nobiles subtili.
artificio trasmutans / per mare et terram mul-
tis administrat. Est autem terra plana et frugife-
ra in multis / multas quidem habens arbores
non tamen multas silvas. gaudet quibusdam
locis palustribus / in quibus effodiuntur gle-
be que siluaru supplent defectum quo ad igni-
um incrementum. nam ex his calidus et fortis
solet ignis fieri magis efficac qz ex lignis / licet
mutilior et vilior quo ad cinerez / grauior quo
ad redolentiam et odorem.

Fenicia punitia a fenice fratre ra-
chim est vocata / quia fenix de gle-
bis thebis egyptioru in siriam p-
fectus apud sidone regnavit / et ex suo nomine
feniciam appellavit. Ipsa est vbi est ius con-
tra que loquitur isa. (vt. d. isi. li. xv. et nono)
Dec habet ab oriente arabiam / a meridie ma-
re rubrum / ab occidente mare mediterraneum
a septentrione montem libanum . unde terra
optima e / arboribz p- pua i frugibz et fructibz
terra fecundissima lactis / olei / et mellis. terra e
montuosa et campestris / irrigua fontibus et a-
quis. in cuius montibus metalla diuersi gene-
ris fodiuntur.

Frigia minoris asie est punitia sic
dicta a frigia europe filia regine
vicua galatie ex pre aquilonis / li-
thonie vero ex pre meridiei / lidie vero ex parte
adheret in oriente / ab aquilone vero mari bel-
lisponi terminatur vt. d. isi. li. xv. Sunt aut
due frigie. maior qz bz smirna mior qz bz bilitu
litthonia autem diuidit fluuius bernias frigia.
vt dicit idem. s frigia autem dardanica est ap-

pellata / a dardanio qui profectus de grecia cu
dracio fratre suo frigiam obtinuit / et ibi regnas
a suo nomine frigiam dardanicam nominavit
dracus autem draciam occupauit. vt dicit id
libro nono.

Frisia est punitia in finibus inferi-
oribus germanie sup litus occa-
ni tractu longissimo constituta q
a fine reni incipit et mari danico terminatur.
cuius incolae frisones a germanias nunau
patur. In habitu aut et in moribus plurimu
differunt a germanis. nam viri fere omnes in
coma circulanter sunt attonsi / q quanto sut no-
biliores / tanto altius circuctonderi gloriosi
arbitrantur. Est autem gens viribus fortis / p-
ceri corporis / seueri animi et fortis / corpe agi-
lis / lanceis vtentes ferreis pro sagittis ter-
ra plana / pascuosa / palustris / et graminosa
lignis carens / pro ignium fomento terre bitu-
minosis cespibus aut bouum desiccatis sterco-
ribus sepe vtens / gens quidem est libera extra
gentes suam alterius dominio non subiecta .
morti se exponunt gratia libertatis. et potius
mortem diligunt qz iugo opprimi seruitutis.
ideo militares dignitates rennuunt / alias ob-
nuunt. et aliquos inter se erigi in sublime non
pmittunt sub militie titulo. subsunt tamen iu-
diabus quos annuatim de seipsis eligunt qui
republicaz inter ipsos ordinant et disponunt
p castitate multum zelant et omnem impudi-
ciam seuerius punientes. filios suos et filias
vsqz ad coplerum fere adolescentie terminu ca-
stas seruant. ex quo contingit q tunc temporis
data nuptui ipsorum soboles plem copleraz
generat et robustam.

Fortunarum insule in oceano sut
site contra leuam mauritanie occi-
duo pprime inter se intersecto ma-
ri discrete (vt dicit isidorus libro. xv.) q ab
omnium bonoz et precipue messiuz et fructuuz
fecunditate / fortunata insule sunt vocate qz
gentiliuz error et carmina poetarum ppter soli
fecunditatem paradysum esse putauerunt. (vt
dicit isidorus li. xv. Idem di. plinius libro.
v. capi. xxiiij. et dicit ibi crescere arbores vsqz
ad centum. l. pedum procentatem. in eis est co-
pia pomorum auu multitudine / ibi est mellis
habundantia pariter et lactis et maxime in ca-
prana insula a multitudine caprarum et arie-
tum sic nominata. ibi canu mirabilis fortitu-
do et precipue in canaria insula que est a mul-
titudine canum ingentis fortitudinis et mag-
nitudinis / sic vocata.

De provinciis

Sylia regio est palestine sic vocata. eo quod gignit candidiores homines quam palestina. Decem duplex est scilicet inferior et superior / et sunt contiguae ad invicem et connexae adherentes sirie et fenici. vtriusque gleba ferax est et optima. frugibus fructibus vineis / et oliuis vberissima et fecunda / aquis irrigua. nam iordane flumine profundis in aliqua sui parte lacus habet nobiles maximos vtilis et salubres qui pro sui magnitudine et piscium multitudine maria nuncupantur. Est autem ut dicit Isidorus. lacus tiberiadis sic vocatus ab opido tiberiadis. et est lacus cunctis salubrior / ad sanitatem corporis. efficacior / habens stadia decem. Quere supra de lacu tiberiadis et de lacu genesar in tractatu de aquis et stagnis.

Salacia regio est in europa / a pscis gallozum gentibus ex quibus extitit occupata (ut dicit Isid. libro nono et quindecimo) Nam galli a rege butinie i auxilium euocati regnum cum eo obtenta victoria diuiserunt / sic que dedit inceptis grecis admixtis primo gallogreci nunc ex antiquo gallozum nomine galli dicuntur et eorum regio galatia nuncupatur Est autem regio latissima et fertilissima europae continens magnam partem que nunc rutenia a pluribus nominatur.

Sallia puincia est in hispania a candore populi regionis taliter nominata / pre ceteris enim partibus hispanoꝝ dicuntur esse albiores. terra dicitur frugifera / oceano vicina / multis habundans bonis. Di grecam originem sibi scribunt. vñ et naturali ingenio valent. ut d. Isido. li. nono. Naz post finem troiani belli plures ex grecis ad galliciam sunt profecti. et ibi manent vsque ad presens tempus.

Sallia europae est puincia inter pinneos montes et oceanum britaniam constituta / que etiam a cado re populi est sic nuncupata. gala ei grece lac dicitur et ideo sibilla eos gallos id candidos vocat. dicens. tunc lactea colla auro humectant. sed enim diuersitatem celi / et facies hominum et colorum et animoꝝ diuersitates / existunt et corpus quam titates. Unde roma graues / generat grecia leues / affrica versipelles / gallia natura fortes / ingenioque acres (ut dicit Isid. li. nono) becregio ab oriente by germaniam / ab occidente hispaniam / a meridie italiam / ab aquilone vero oceano britanico terminatur (ut dicit Isid. becre quondam fuit triphania scilicet belgica celtica et togata. sed has puincias franca nunc inha-

bitantibus quibus francia appellatur Quere supra in littera ff. de francis et de franca.

Sadis insula est in fine hispanie sita que diuisit affricam ab europa in qua hercules posuit columnas mirabiles et insignes. et inde ciræni maris fontibus oceani estus nutritur. Est autem a prima terra. c. xx. passibus separata / quam tunc de mari rubro profecti occupantes in lingua sua gadis id est separatam nominauerunt pro eo quod mari sit vndique circūsepta in qua crescit arbor palme silis cuius gummi factum vitrum cereminiam reddit. ut d. Isid. li. xv. Est autem insula fructibus et speciebus diuersis multas partes orbis / et precipue occidentis.

Secia a greco rege est vocata qui ipsam regionem incoluit et eam suo nomine nominauit. ut dicit Isid. li. xv. sunt eius puincie septem. ab occidente dalmatia / deinde ephirus / inde bellades / inde thessalia / post macedonia / et postea achæia / et due in mari scilicet creta et cidades. Est autem regio latissima multis nominibus nominata terrarum et marium diuinitis opulenta / multorum regnoꝝ domina / militie nutritrix / philosophie mater et inuentrix omnium bonarum artium et magistra. cuius gens fuit antiquitus bellicosissima. dono sapientie et scientie premita / sermone disertissima / legi subdita pia circa extraneos / pacifica circa incolas et domesticis quiete / contra hostium iniurias intollerabilis nimium infesta. sicut in libro de grecoꝝ laudibus narrat varro.

Sculia affrice est puincia ageris que de grecoꝝ siue gotorum processerunt reliquis. ut dicitur nominata. ut dicit Isidorus li. nouo. qui ingenti agmine gregato nauigio vsque ad libie pres puenit et ibi sedes suas vsque hodie posuerunt. et ex eis veniunt / deriuato nomine getuli nuncupati sunt. et ideo est opinio apud getos mauros ex illo gente sibi esse consanguineos et propinquos. ut dicit Isid. li. ix. Juxta istos habitat gaulon gens a meridie vsque ad oceanum bespium puagans in desertis et discurrens. Et nomen gaulon insula dedit que est iuxta eibi opiam / vbi nec serpens nascitur nec viuit ut d. idem. Sunt etiam in fine affrice populi que si bestiales que gramates dicuntur / a gramante rege appollinis filio nominati qui ibi ex suo nomine grama opidum condidit et construxit de quibus di. pli. que fere a consortio humanitatis sunt remota.

Oridones sunt insule oceani ob
uerse pmutuario qd vocatur ve
sper aferus. quas incoluerunt goz
gones femine aliti. i. veloci p vicinitatem bir
suto aspsio corpe. et ex bis fuerunt insule nomi
nate. vt. d. pli. li. xv.

Oria sitie inferioris e puincia in
europa que vt creditur a magog
filio iaphet est vocata. vt. d. Isi. li.
bz o. ix. vnde di. qd veteres illas nationes ma
gis gestas qd gotos no minauerunt. Et fuit quod
dam gens fortissima mole corporoz inges/ar
moru genere terribilissima. qd quoz sobole ma
xima ps europa r asie credit populata. Na eo
ru sobiles sunt daces et alie nationes ex pre oc
cidentis / getuli in affrica / amozonas in azia
et gotorum psapia pcesserunt. vt dicit idē li
bro nono et quindecimo. Est aut vsqz hodie re
gio latissima ab aquilone hns noruegia a da
cia in alijs eius lateribus mari oceano circa
datur. buic regioni adiacet insula quedam no
minata gothlandia gothorum terra dicta qz
a gotis fuit antiquitus habitata. et est insula
frugifera / pasuosa plurimu et piscosa. et multi
plicia genere merciu maxime negotiosa. na pel
les varie et ceteroz copie de regionibus diuer
sis ad illam insulam nauigio deferuntur / r in
de in germaniam / galliam / britaniaz / r hispa
niam per oceanum deducuntur.

Oridum est regio in insula tra asi
am inter sinam et italiam respici
ens versus panphiliam et etiam
cialiam ex opposito contra cretam. vt patet in
glosa. sup actuū. xxvij.

Ircania est regio in asia sub iugif
caucasi constituta. regio quide e
latissima hns multas gentes / mo
ribus et lingua differentes (vt dicit. Isi. li. xv.
Dicit etiam orosius qd se extendit a caucaso vs
qz in sitiam / habens gentes. xliiij. que pp ter
re infecunditatem longe lateqz euagantur / ex
quibus quedam agros incolunt / quedam de
venationibus viuunt / quedam vero tuces ac
bestiales puitiose carnibus humanis viuunt r
sanguinem ipsoz bibunt (vt dicit Isido. li.
quindecimo) vbi subdit. Dircania est dicta a
silua bircana que surie subiacet habens ab ori
ente mare capsum / a meridie ammeniam maio
rem / a septentrione albaniam / ab occasu sui
biberniam. Est autem silua aspa copiosa im
manibus feris pardis / tigribus / et pantheris
gignit aues etiam que dicunt bircane / quaru
penne nocte plucunt. et tales etiam aues in
germania inueniunt (vt. d. isi. ibidem) Isi?

bircanie populos deuicit iohannes bircanus
filius simonis sumi sacerdotis tpe machabeo
rum quib? deuictus iohannes bircanus noia
tus est (. vt. d. magister in historijs in pncipio
bistorie euangelice Idem lena dicit bieronim?

Iberia est regio in asia iuxta pon
tum armenie iuncta. In hac ber
be nascuntur que vales sunt un
cture. vt. d. Isi. li. xv.

Ispania prius ab iberio amne fu
it bibrea nucupata. postea ab bi
spalo fluuio. vt dicitur hispania e
vocata. et ipsa vere hesperia a stella vesptina
occidentali si fuit antiquitus nucupata. Est
autē sita inter affricā et europā a septentrione
pireneis montibus clausa a reliquis pibus
est vndiqz mari conclusa salubritate celi equa
lis / omnium frugū secunda / gemmarz r metal
lorum copijs ditissima. Interfluunt autem eā
flumina nobilissima scz betis / mineus / bibe
rus / et tagus aurū trabens / vt in asia pactol
et hernus. Sex habet puincias. s. tara conen
sem / cartaginensem / luctaniam / gallitiam /
beticam / et affricam / in regione affricę crigita
neam. Est autem duplex hispania scz citerior
et vltior. bucusqz. isi. li. xv (Dicit aut orosius
hispania vniuerso terraz sicuti zona a circūu
sione circium aurenti. qz pelagi pene insula ef
ficiatur. hmoi angulus e pprior qui spectat ad
orientem / a dextris est ei aquitania puincia /
a sinistris balgarito mari coartatur / et narbo
nensium finibus interseritur Sed angulus
circium intendit / vbi brigantia ciuitas gallie
sita est r ad spectaculum britanie se erigit.

Tercius angul? e quo gade insule intente ad
affricū atblantem montem intrecto sinu oc
ceani pspicunt. bucusqz orosius. Hispaniaz
etiam pmedat pli. de metallis Dicit em qd fe
re rota habundat auro et argento / ere / et ferro
stanno / et plūbo / tam albo q nigro. regiones
habet plures / gentes multas / bellicosas r for
tes / quoz quidam grecoz aliqui dicunt fuisse
soboles / bisegotoz successores (Idem etiam
dicit isidorus) Na multas hz puincias pta
les / nobis notas. vt galliam / qui grecā sibi
vendicant originem (vt dicit isi. li. nono) au
stuniam sic dictam. eo q montibus cōtra austu
rium flumen sit vndiqz circūsepta. habet r cel
tiberiam / a gallis celtitie sup biberum flumen
residennibus / sic vocatam.

Ibemia oceani est insula in euro
pa britanice insule vicina. spacio
terraz angustior. sed sim est secun
dior. beca ab affrico in boream porrigitur. vt

De provinciis

dicit in libro quindecimo. cuius pres ptes ptes
in biberum cantabritum oceanu tendit. vñ
etiam ab biberi oceano biberia est nomia
ta. Est autem insula frumentarijs campis vñ
berina fontibus et fluuijs irrigua / pratis et
siluis amena in metallis fecunda et gemmife
ra nam ibi gignitur lapis sexagonus scz iris
qui soli oppositus format in aere celeste arcu
ibi etiam inuenitur lapis qui gagates dñ. ibi
margarita candida inuenit. Quatu ad salu
britatem celi est biberia regio valde tempa
ta / modicus em est ibi excessus vel nullus i fri
gore vel calore. Lacus habet mirabiles et fon
tes. Na ibi est lacus in quo si p aliquod spa
cium longu / palus ligneus insigatur / pars q
est in fixa terre conuertitur in ferrum pars ve
ro que est in aqua in lapidem. sed que supra
aquam manet lignum. Est et alius lacus i que
si picias virgas coruli / duertet i virgas fraxini
et p rario si virgas fraxinas imiseris in corule
as mutabuntur. Sunt ibi loca in quibus ca
dauera mortuorum nunquam putrescunt sz ibi
semp pmanent incorrupta. Est etiam in biber
nia quedam insula parua in qua homines no
moriuntur. sed quando uimio sentio afficiuntur
vt moriantur / ipsi extra insulam deferuntur.
In biberia nullus serpens / nulla rana / nul
la aranea venenosa. immo tota terra adeo est
contraria venenosis vt terra inde delata et sp
sa / serpentes perimat et buffones. Lana etiam
biberica et animalium coria / fugant veneno
sa. et si serpens vel buffones nauigio in biber
niam deferant / statim moriuntur. multa salia
sunt mirabilia in terra illa De biberia dicit so
linus biberia inquit est insula que primat.
britanie in magnitudine et humo. incolarum ri
tu aspera / ibi anguis nullus / ibi quide rara
gens in hospita et bellicosa sanguine interem
ptoru hausto pus victores vultus suos obli
uunt phas atqz nephas eodem loco ducunt
ibi nulla apis / et ad ventu in pulueru seu lapil
los si quis sparserit inter aluearia examina fa
uos deserunt. Idare autem biberium versus
britanniã yndosum et inquietu / et toto anno
vix est nauigabile nisi paucis diebus. Diffun
ditur autem p centum triginta milia passuu p
latu (buculqz solinus de mirabilibus mundi)
Gens biberica est habitu singularis gens et
in culta. victu parca / animo seua / vultu feror et
torua / assatu asperu erga suos tu liberalis et
affabiles ac benigna et maxime illa gens que
nemorosa et paludes inhabitant ac montana
hec carnibus pomis et fructibus pro esu et la

cre p potu est contenta. gens dedita ludis et
venationi potius q labori.

India orientalis est regio in asia
sic dicta ab indo flumie quo dan
ditur ex pte occidentis. hec a meri
diano mari porrecta vsqz ad ortu solis / a sep
tentrione vsqz ad monte caucasum puenit. hz
gentes multas et opida insulam quoqz tabro
bane. gemmis et elephantibus referta habz etiam
gersam et argeram insulas auro et argento re
fertas et secundes. Sunt etiam vtilis in arbo
ribus / quibus folia nunquam cadunt. habet
etiam india fluuios nobillimos gangem /
indum et bipanem / regiones indicas illustra
tes. Est autem india fauonij vento saluberr
ma in anno bis fruges nutrit gignit quoqz a
cti coloris homines / elephantes ingentes / mo
noceron bestiam / sitacu aue / bebanu etiam lig
num / cinnamomu / pip / calamu aromaticum
mittit et nutrit et ebur. Lapides p ciosos beril
los. crisopassos / carbuculos / adamantes mar
garita et vniones quibus nobilium ardet am
bitio feminarum. Ibi sunt montes aurei quos
adin ppter dracones et griffones et diuersoru
hominu monstra impossibile est (vt dicit Isi.
cuius sunt ea verba omnia sup dicta. vt p. li.
xv. Est aut india inter omnes regiones orbis
maior opulentiore potentiore populosior. Unde
mira de iudoru multitudine et potentia reci
tat pli. in li. vi. c. xix (dicit ei) q sunt reges mlti
in india / quoru aliqui hnt sub se. d. milia ar
matoru. aliqui hnt quinqz milia equitu / et no
uem milia elephantoru q p oes dies stipen
diant. Alii multaru opu e maxima pietura.
Alii hnt peditu. lx. milia. et equitu mille et ele
phantoru. cc. et hi oes ad p cinctu bello sut pa
rati. vnde p. q terra est pot ens et opulenta.
vnde vt dñ ibidem. Iudoru quida tellure exer
cent. quida milita capescunt. alij merces suas
euebut respublicas alij pop time teperat / regunt
alij regibus assid ent alij iudicia reddunt qui
dam potissime religioni vacant / et intendunt
sepientie discipline. Et cu inter oes regiones
sit vastiore atqz maior p omnibus mirabilior
est nam vt. d. pli. li. vij. c. iij.) India inquit in
longo ptractu versus ethiopia in miraculis
habundat. In india ei gignuntur maxima ani
malia et etiam canes cetens grandiores. ar
bores etiam tate pceritatis ibi crescere dicunt /
vt sagitta supari nequeat. H aut faciunt vber
tas soli et tempies celi et habudantia aquaru
fficus arbor ibi tantu se p tendit vt sub vni

latitudine multe turme possint discubere. Aru-
dines etia ibi sunt tante pceritatis vt singu-
la internodia alueo navigabili termos homi-
nes interdum ferunt sunt autem ibi homines
magne stature altitudine. v. cubitoꝝ extendē-
tes q̄ nec expuūt nec dolore capiti nec dentū nec
oculoꝝ languoribꝝ afficiūt. nec ab imoderato
calore solis eorum corpa leduntur. s̄ potius in-
durantur. philosophi etiā eoz quos gignoso-
pbistas vocant ab ortu diei vsqꝫ ad occasum
stano in calidissimis arenis solem immobilibꝝ
oculis intuentur. In quibus etiam montibus
sont homines qui habent auersas plantas ⁊
digni in pedibus sunt octo. Sunt et ibi cani-
na capita habentes qui feraz pellibus vestiū-
tur. n̄ latrant vt canes et aliter nō loquuntur.
Uenatu et aucupio viuūt. vnguibus et denti-
bus sunt armati. In magna sunt multitudie
plus q̄. c. xx. milia (vt tradit idem) sunt etiam
in quadam gente indie femine que nunquaz
pariunt. nisi semel ⁊ geniti confestim canescūt
ibi fatin et ceteri homines monstruosi de qui-
bus in tractatu de animalibus monstruosis.
dictum est. Sunt et quidā homines in fine ori-
entalis indie circa ortū ganges boies sine ore
vestiti frondū lanuginū qui solo odore nariū
viuunt nec aliquid comedūt vel bibunt. s̄ so-
lum odorem florum et siluestriū maloz nari-
bus attrahunt. et inde viuunt. in malo odore
cito moriuntur. Sunt alij qui diuissime viuūt
et nūquā senescūt. Sūt etiam qui in iuuenta-
te canescunt in senio nigrescunt. hec et multa
alia recitat pli. ibi mirabilia.

I Idumea regio est in arabia ab edō
idest ab elau filio isaac nominata
Nam filius esau qui edon cogno-
miuatus est expulsis amorreis terram illā ba-
bitauit et eam idumeā id est terrā filioꝝ edon
deinceps vocauit. Est aut idumea p̄ quedam
deserta a palestina sepata. cuius fines vsqꝫ ad
mare rubrū se extendit. Est autē terra fortis et
montuosa. sub forti calore solis constituta. et
ideo incole terre contra solis ardorem faciunt
sibi domos subterraneas. et spelūcas vt dicit
glo. sup abdiam.

I Idēa ē regio ī palestina ex noīe iu-
de appellata. cuius m̄bꝝ reges habuit. hec p̄
chanaan est dicta a filio chani siue a decē cha-
naneorum gentibus. quibus expulsis iudei il-
lam terram possiderunt. Inicium longitudis
eius a vico arfa. vsqꝫ ad iacū iuliatē porrigit.
in quo iudeorum et tiroꝝ habitatio est cōmu-
nis. latitudo autē eius a monte libani vsqꝫ ad
lacum tberiadis se extendit. in medio autē iu-

dee est ciuitas hierosolimoꝝ quasi ymblicus
roculus regionis terre variarū opum diues fru-
gibus et fructibus valde fertilis. aquis illu-
stris. habundans in metallis. cedris. palmis
cipressis. et alijs nobilissimis arboribus insigni-
nis. plena vineis. malis. granatis. et oliuis. ter-
ra. lactis et mellis. Unde secundū Gregoriū
iudei eam patibus repromissam terram fluen-
tem lacte et mele putauerunt. Cum ibi illis re-
surrectionis p̄rogatiua polliceretur. vt. d. isi. li.
bro. xv. De hac. d. plini. li. v. c. xiiij. Judea ps
est s̄rie quē longe late q̄ diffunditur. que egypto
et arabie. prima est asperis dispersa mon-
tibus quā iordanis amnis p̄fluit et galileam
a ceteris iudeis diuidit et distinguunt. In iuda
autem est hierosolima ciuitas clarissima vrbis
um orientis. Dabet autē iudea fontes calidos
et salubres. habet etiam in fine mare mortuū
q̄ lacus asphaltis d̄. sic dictum eo q̄ nihil gi-
guit viuū. nisi bitumen in quo nihil viuūt. sed
si piccum fuerit aliquod vinū supnatat. ab B
lacu iordanis amnis ebibitur et laudatas p̄-
dit aquas pestilentibus intermixtas.

I Talia regio est magna in europa
a grecis populis nūcupata olim
et ideo magna grecia nūcupata ē
vt. d. isi. li. xv. Deinde a rege saturno saturnia
est vocata. eo q̄ ibi saturnus aliove de suis se-
dibus pulsus ibi latuit. Postremo ab italo
siculorum rege ibi regnante italia est vocata.
cuius situs longitudine amplius q̄ latitudine
a circulo in eurū extenditur a mediterraneo ma-
ri. ab aquilone adriatico clauditur. ab occasu
alpiū iugis finitur. terra est in rebus omnibus
pulcherrima soli fertilitate p̄abuli vbertate gra-
tissima nobiles habet lacus. sicut vennatum
auernū atqꝫ lucernū et m̄tros alios sinuos no-
biles s̄z eudanū siue padum tberum beca-
num et huiusmodi. gignit gemas. s̄. gagatē li-
guū margaritā et corallū. veam q̄ serpentē ⁊
linxem feram et multas auū species singula-
res. Dec regio d̄ esse espera ab espo stella si-
cut et hispania. eo q̄ greci nauigando in italiā
et in hispaniam considerant stellā illā. s̄z hi-
spania d̄ bespa vltima q̄ in loco vltio sub oc-
casu ē locata bucusc̄. isi. li. xv. In oēs autē re-
giones europē occidentales. italia optinet p̄n-
cipatū. Insulas ei bz nobiles et portꝝ maris
insignes. p̄uicias cūctis diuitijs locupletes
ciuitates populosissimas. murꝝ fossatis ⁊ alijs
apparatibꝝ bellicosissimis nimis fortes. auri ⁊ ar-
gētī copiose habūdātes. duodeci s̄m pli. li. iij.
famosas ⁊ potētissimas p̄ter p̄culares insulas
tinet regiones. de quibus idem tractat.

De prouincijs

Est autem contra orientem septentrionem et occidentem altissimis alpidibus et montium iugis vndiq; circūcincta. et quibus oriuntur nobilissima flumina renus scz. et danubius que germaniam præfluunt. et rodanus cum canna. et multis alijs que galliam maxime lugdunensem et narbonensem et belgicam in locis pluribus circumfundunt.

Icaria est insula de cicadibus ab occidente que icario mari nomen dedit. et iacet inter sauium cindonum præfatis prominentibus inhospitalis est et nullis finibus portuosa. dicitur autem icaria ab icaro cretensi. qui ibi submersus est. vt. d. Isidorus. li. xv.

Insula autem dicitur terra mari vel flumine circūdata. quæ in solo sita (vt dicit Isid. li. xv.) vndiq; aquarum fluctibus insula includitur. attamen ille sic non frangitur nec dissoluitur. quin potius per applicationem fructuum ad insularum ripam per compactionem prærium terrestrium insula amplius solidatur. In extremis siquidem riparum partibus aquarum alluione aliquantulum subcorroditur. et consumitur. sed circa eius interiora. ex eius consumptione extrinseca fortius adunat. Insule etiam quandoque fluctibus et aquarum inundationibus cooperuntur et per terre et limi compactionem augmentatur. ex aque vicine circūdatione et humoris per poros attractione. insule virescunt et fecundantur.

Kartago nomen est ciuitatis et prouincie affricæ in hispania. et est duplex maior et minor. et vtriusque compositum dicitur mardido præfatis de fenice. In litore affricæ duplici vrbem prædidit. et ea primo carcade lingua fenicea nominauit. que sermone suo kartago vocata est. et ab hac ciuitate tota prouincia in posterum kartago est vocata. Ciuitates autem hanc cum fuerat nominatissima et non inferior roma sapio alis sapio cum romanorum exercitu destruxit penitus et deleuit. vt. d. Isid. li. xvi. que autem nunc est a romanis postea composita est. vt. d. idem. Est autem kartago in vera affrica inter bizatum et numediam sita. a septentrione mari sicculo iuncta. et a meridie usque ad getulorum regionem porrecta. cuius pars prima valde est fructifera. oleis et fructibus valde fecunda. metallis plena. pars vero vltior circa numediam serpentibus et bestiis est plena. atque onagris magnis in deserto vagantibus. vt dicit Isid. li. xv. ibi etiam est triplex elefantorum et aliarum bestiarum multitudo. vt dicit Plinius. li. v. c. v.

Britania prouincia est modica germanie in europa. habens prouinciam ab oriente. ab occidente italiam danubium a septentrione dalmatiam et salomoniam a meridie. montibus in vna parte cingitur. et in alia mari adriatico terminatur. et est terra fertilis in multis locis. habundans feris pecudibus. et iumentis gens bellicosa et fortis. munita in opibus et in castris. Est autem terra propter alpidum vicinitatem frigida niuibus et pluuijs frequens. vbi propter frigiditatem aquarum a niuibus solutarum circa montana plurimi (vt dicitur) sunt strumosi. ibi vrsi multi. bisones et alie bestie mirabiles et siluestres. Ibi etiam sunt glires comestibiles qui quandoque videntur esse de genere murum. comeduntur tamen. quæ carnes habent sapidas atque pingues.

Bercisa est insula a quodam duce sic nominata. distans a sardina. xxx. milium fere contracta contra aspectum italiæ. et est insula pascuis fertilissima. Fertilitatem perdidit quidam thaurus qui pabuli gratia de partibus ligurie ad illam insulam sepius transfrauit. Nam cum quidam mulier kartasa nomine illum thaurum cum alijs iuxta litus maris regeret in armento. videns illum thaurum mare intrare et quotidie melius refectum redire ad armentum. cupiens scire incognita sibi pascua. thaurum a ceteris egredientem est usque ad insulam nauigio persequuta. cuius regressu fertilitatem insule cognoscentes ligures nauibus ibi persequuti sunt eamque nomine mulieris auctoris et ducis insulam kartasam deinde vocauerunt. Est autem multis præmunitioribus angulosa. gignens letissima pabula et lapidem nobilem. quem greci baccem vocant (vt. d. Isid. li. xv.).

Lacedæmonia que alio nomine dicitur spartania in finibus grecie iuxta traxiam est prouincia in europa. habitatores dicuntur lacedæmones a quodam lacedæmone semole filio. hi lacedæmones in bello contra messenas timentes diuinitatem plij spiritibus amittere præceperunt. vt eorum virgines cum iuuenibus domi relictis concuberent. sic ex promiscuo virginitatis concubitu iuuenes ex incertis parentibus nati ex nota matris pudoris. spartani vocati sunt. vt. d. Isid. li. x.

Lecronia sicilie est prouincia. et populi lectunij sunt vocati. homines robusti et fortes et bellicosi. Est autem lecronia regio cuius gleba est fructifera palustris in multis locis et valde nemorosa. fluminibus et aquis irrigua. feris et pecudibus valde plena. Nemoribus autem

et paludibus est munita. paucas habet alias
munitiones preter flumina / nemora et palu-
des. et ideo in estate vix potest illa regio expu-
gnari. sed solum in hieme quando aque et flu-
mine congelantur.

Inomia est eiusdem regionis et
ideomatis puintia sp̄ialis / que
longo maris oceani interiectu a
finibus germanie est diuisa cuius incolae lino-
mes antiquitus vocabantur. quorum ritus fuit
mirabilis ante q̄ a cultura demonū ad vnius
dei fidem et cultum per germanos cogentur
nam deos plures adorabant / propbanis et
sacrilegis sacrificijs responsa a demonibus et
quirebant / augurijs diuinationibus serue-
bant / mortuorum cadauera tumulo non tra-
debant sed potius sc̄o rogo maxim o vsq̄ ad
cineres comburebant. post mortem suos ami-
cos nouis vestibus vestiebant et eis pro via-
tico eius oues et boues et alia animantia exhi-
bebant seruos etiā et acillas cū alijs reb̄ ip̄is
assignātes vna cū mortuo et reb̄ alijs incen-
debant. credentes sic in censos ad quandam
viuorū regionem feliciter p̄tingere et ibidem
cū pecorū et seruorū sic ob gr̄am dñi cōbustorū
multitudine felicitatis et vite temporalis pa-
triam inuenire. hec patria tali errore demonū
antiquissimo tempe fascinata / modo in parte
magna cum multis regionibus subditis vel
amictis diuina p̄cedente gr̄a et coopante ger-
manorum potentia iam creditur a p̄dictis.
esse erroribus liberata.

Itria sinus est maris et portus et
ciuitas maior listra dicitur. a qua
de siria panphilia in italiam nauigatur.
vt patet Actuū. xxvij. Dec autē regiove-
ro nomine dī licaonia / cuius ciuitates dicunt
fuisse listra et derben / ad quas paulus et bar-
nabas ab iconio fugerunt / vbi sanato viro in
listris licaonice barnabā iouē et paulū merca-
rium vocauerunt / et eos adorare voluerunt /
vt dicitur actuū. xiiij.

Idia sedes est antiqua regnorū /
quā fluuius pacto exulit indijf-
torrentibus aureis. hec aurea moe-
nia dicebatur. que dum pre breuitate duos re-
ges fratres sc̄z lidū et airenū ferre nō posset.
hinc p̄ sortem airenus est ingenti multitudine
p̄fectus loca gallie occupauit et aireneam no-
minauit. Lidis autem a lido fratre rege salic̄z
q̄ remanserat in puintia cognominata est. co-
iungitur ab occidente minori frigie / habens
similiā urbem ab oriente quā belles fluuius
tingit / cuius campos pactus bennus airā

fluunt barenis aureis locupletes. vt. d. l. i. li.
xv.

Libia regio est magna in affrica sic
dicitur. eo q̄ libe. i. ventus affricus
inde fiat. vt. d. l. i. li. xv. Alij dicunt
epasum filiū iouis qui etiam nephi in egypto
condidit excaforia vxore sua filiā nomine libi-
am p̄casse que postea in affrica regnū posse-
dit. ex cuius nomine / illa terra fuit deinceps li-
bia appellata. Est autem libia in p̄ncipio af-
frice posita / cui ab oriente est egyptus / ab oc-
cidente sireos maiores et trogodite / a septen-
trione mare libici a meridie ethiopiā et bar-
bariā. varie nationes et solitudines inaccessi-
biles p̄pter bestias feroces serpentes / draco-
nes q̄ p̄creant basiliscus. huicq̄ isido. li. xv.
Est autē libia terra feruida et pusta / multā ge-
nerās i diuersis locis monstruosa et venenosa
et multa in diuersis p̄tibus p̄ciosa / vt pura gē-
mas p̄ciosas / aurum / et argentum / in magna
copia frumentum / vinum / et oleū / et varia a-
romatum genera. primū autē originem cōtra-
xerūt habitatores libie apud bericon filio chā
vnde fluuius currens p̄ libiam et maritimam
pub dicitur et omnis regio computensis no-
minatur. (vt. d. glo. sup. gen. xi.)

Libozingia germanie ē quasi vl-
tima et finalis puintia a rege lo-
cano nominata. hec ab oriente ha-
bet retiam siue brabantiam / a meridie renun-
et alsatiam ab occidente galliam senonensem /
a septentrione galliā belgicā / hanc mosa flu-
uius p̄terfluit. in hac ciuitas metis consistit.
Est autem regio in multis locis fructifera / vi-
nifera / fontibus et annibus irrigua / montuo-
sa / siluestris / et nemorosa / feris / pecudibus /
et armentis / secunda. Sens est mixta / ex galli-
cis et germanis / fontes h̄z mirabiles et medi-
cinales ex quorum potu languores varij sauā-
tur.

Lisibamel hispanie ē puintia pa-
asim flumē et vagia opidū et ere-
gio metallis referta / h̄is aur̄ et ar-
gentū fer̄ et plūbū albū atq̄ nigrū. d. pli. li.
iij. c. lxxij.

Mauritanea a colore populorū ē vo-
cata quasi nigrū hominū patria.
greci em̄ nigrū mauron vocant.
Sicutēi galli a cādore p̄p̄ti sūt dicti / ita mau-
ri a nigro colore nomen sūt sortiti / cuius pri-
ma stipbensis est. que stipbi habuit opidum
a quo etiam vocabulum tranisse regio perbi-
betur. Alia vero prouincia mauritanea ces-
sariensis. que colonia cesane Luitatis.

De prouinciis

fuit et nomē puuicie dedit. vtraq; igitur puuicia que sibi inuicem sunt cōiuncte / ab oriente numediam habent / a septentrione mare magnum / ab occasu flumē maluā / a meridie montem astrum / q̄ discernit inter secundā terram et harenas facientes ad oceanuz. alia est mauritanea cingitana que sic a cingi metropolitana ciuitate est vocata. hec vltima pars est affricę et exurgit a montibus septem / habēs ab oriente flumen maluā / a septentrione fretum candidarum / ab occasu oceanum atlanticū a meridie glansasum gentes vsq; ad oceanū hesperum penetrantes. et est regio gignens feras / simias / dracones / et strutiones / et elephantes. bucusq; isido. li. xv. Pli. aut. d. li. v. c. ij. i mauritanea inquit est ancologens que inhabitant iuxta atlantē montē versus oceanuz in loco nemoroso / scabris fontū irrigua. vbi sponte nascuntur omnia genera fructuum nec vniq; sacietas desit voluptatibus incolarum. Est autē locus ille elatus sup nubila atq; in vicina lunaris circuli. et dicunt eundē locū noctibus mutari crebris ignibus et egyptanorū satiriorūq; lasciuia in rybiam ac siltule cantu typanorū q̄ cimbalorū sonitum p̄strepe. sicut celebres auctores pdiderunt. Crescunt autē ibi arbores mire p̄citatatis quarum folia sunt odorifera et sunt similia ap̄lo q̄ tenui lanugine sunt obducta de qua vestes cōficiuntur addita arte sicut de bombace. ibiq; crescit herba que d̄ euforbia a suo inuentore sic appellata cuius lactan. succum uiris laudibus extollit i dantate visus et contra serpentū icus et venena. vt. d. idem ibidem.

Macedonia in errore ab ematio rege ematia fuit dicta sed macedo deucaltonis. Nepos postq; ibi habuit p̄ncipatum mutauit vocabulum et eam macedoniam a suo nomē nūcupauit. vt. d. isido. li. xv. Est autem cōfinis ab oriente egeomari / a meridie achate / ab occasu dalmance / a septentrione messie. vt. d. idem fuit autem patria alexandri magni et regio in aureis venis et argento optima / lapidē quē turem vocant gignit. In eadē puuicia est mons olympus q̄ excellenti vertice tantum extollitur. vt in eius cacumine ne nubes nec venti nec mines sentiuntur. vt dicit idem. De macedonia autē. d. pli. li. iij. c. xi. Macedonia autem ematia dicta terrarum imperio est posita. becasiam / armeniam / biberiam / albaniam / capadoniam / siriā egyptū / taum / caucasum / est transgressa. hec in bacris medis p̄sis d̄nata est / et possedit totaliter orientem hec sez indie nutrixq; vestigia

liberi patris et herculis euagata. hec est illa macedonia / cuius vno die paulus emilus impator. lxx. vrbes direptas vendidit. vt. d. idē.

Magnesia grecie est puuicia iter thessaliam et macedoniam intermedia multas continens gentes opida et ciuitates. vt dicit pli. l. iij. c. r.

Mesia a messium puente est vocata. et est p̄ma puuicia quā danubius vsq; ad mediterraneum mare reducit. vt. d. isid. li. xv. hec ab oriente hostijs danubij iungit. ab euro autem ratię / a meridie macedonie / ab occasu bistrie copulat vt. d. idem. Est autem regio cōtinens plures gentes opida et ciuitates frugibus ferax / habundans in venis mineralibus et in lapidibus et etiam metallis

Mesopotania grecam etimologiam possidet eo q̄ duobus fluuijs ambiatur. nam ab oriente tigrim habet / ab occidente eufratem. Incipit autē a septentrione inter montem taurum et caucasū cuius a meridie sequitur Babilonia et caldea vt. d. isido. li. xv. Est autem regio in asia multum ampla tam in latū q̄ longum habundans in frugibus / pascuis / pecudibus / et armentis locuples in diuinis et metallis.

Media a medio rege est dicta q̄ puuiciam illam primitus est aggressus. Dabet autē media ab occasu p̄chia regna. a septentrione armenia circūdat. ab ortu caspios videlicet mōtes. a meridie bz p̄sia. Hęc regio sola medicā arborē prunt quā alia regio nusq; gignit (vt. d. isid. li. xv. Est autē regio valde opulēta multis fluminib; irrigua / ciuitatibus et opidis p̄dara / multorū p̄p̄torū d̄na / cuius reges magnam babiloniā ac chaldeorum impium annuitus deuicerūt. Istius autē regionis incole vna cū persis nauigio in affricā transuecti cum libijs se miscuerūt. quos libij corrupta lingua et barbara mauros vocauerunt. quamuis mauri a nigro colore sint greco ideomate sic vocati. vt. d. isid. li. ix.

Melos est insula vna ex cōdadibus que omnium insularum est rotundissima. et ideo melos. id est rotunda est vocata (vt dicit. isidorus libro quindecimo. Est autem insula multis bonis referta. (vt dicit. pli.) et spacij breuioris quantitatem soli fertilitas recompensat.

Midia est insula in hibernie punitia que in punctali medio est put dicitur collocata sic dicitur a quodam rege qui inter quinque filias totam insulam in quinque partes equales diuidens illam partem insule. quasi patrie medicullum ad usus proprios deputauit. propter quod et illa hibernice insula portio media quasi aliarum terrarum in circuitu media hodie nuncupatur. Est autem illa patria quo ad glebam fertilis in frumentis/pascuis/et armentis/babundans in piscibus/carnibus/et alijs virtualibus/butiri/casei/atque lactis fluminibus est irrigua/fontibus atque lacubus multiplicis effectus (ut dicitur) et virtutis. sicut dicitur habere aspectum delectabilem aerem salubrem quo ad siluas. et paludes/in eius extremitatibus habet aditum valde forte. et sic propter populi multitudinem/castorum et opidorum fortitudinem camera vocatur hibernie vulgariter propter pacem.

Misena germanie est punitia ab urbe que missene dicitur sic vocata. cum boemia coniuncta et polonia in solortu/cum baiona in mendie/cum saxonibus et Turingis in occidente/cum rena et tiriam a septentrione. et est terra ampla et spaciola nunc plana nunc montuosa/fertilis multum et pascuosa/aquis optimis irrigua. nam nobili fluuio albice pro maiori sui parte pro eius longitudine est profusa: ciuitates habet fortes/et opida et castra fortia et munita. gens locuples est generaliter in diuitijs frugibus scilicet pecudibus et metallis. et cum sit populus magne fortitudinis et pulchritudinis et elegans precantans. est tamen gens benigna et pacifica ex natura minus germanicis habitans in omnibus feritatis.

Mtelene est insula in mari adriatico pro qua de siria et aprio in italia nauigatur. ad quam difficilis est accessus propter bitalassum id est litus in mare extensum. terre enim illius harenis interiectu diuiditur mare. et fit quasi duplex. unde naues impingentes ad harenas de facili confringuntur. (ut patet in actibus apostolorum. c. xxvij. tam in textu. quam in glo.) Et quauis incole illius insule sint barbari circa tamen perditantes et ibi naufragium patientes/sunt humani. ut patet ibidem. ad hanc insulam puenit paulus quando nauigauit contra romam/ubi uenenam uipere que manus eius adhaeserat in sarmenta euasit bestia excussa in ignem et exusta. In eadem etiam insula multa miracula perpetravit. ut dicitur actuum. xxvij.

Nabatea est arabie punitia a nabaioribus filio bysmaclis dicitur et est

inter arabiam et iudeam intermedia. Surgit autem ab eufrate et peruenit usque ad mare rubrum. ut dicitur Isai. li. xv. Est autem terra pinguis fertilis in frugibus fructibus. pecudibus. preciosis lapidibus et metallis. de hac dicitur plinius li. vi. c. xxxi Nabadei inquit opidum incolunt petram nomine in conualle huius fere duo milia passuum in latitudine circumdatur montibus inaccessis amne interfluente et distat ab opido gaza de passuum a sinu persico. c. xxxij. passuum.

Norbegia latissima est europe punitia/man fere undique circumcincta. sub aquilone distat a goro regionibus terminata. Nam a parte meridiana et orientali per quendam fluuium qui albea dicitur a gona est diuisa. Est autem regio frigidissima et asperissima/montuosa/siluestris et nemorosa. cuius incole plures de uenatione et piscatura uiuunt/quam de pane. Nam rara est ibi annonae propter frigiditatis magnitudinem. ibi fere multe/utraque libi uis. ibi sunt sibi qui et castores dicuntur mira sunt ibi et multa monstrosa. fonte semper sunt ibi in quibus omne impositum corium siue lignum statim in lapidem commutatur. in eius aquilonari parte non uidetur sol occumbere in aestiuali solstitio per plures dies. nec enim uidetur sol ibidem per totidem dies in solstitio hiemali. unde tunc temporis oportet incolas terre operari cum candelis. frumenti uinei et olei expers est nisi aliunde deferatur. gens autem corporis ingentis est stature/et pulchre forme/et magne fortitudinis ac robuste. validi sunt pirrate et virtutis et animositate magne. ab oriente habet galliam. a septentrione islandiam ubi mare perpetuo congelatur. ab occidentemare hibernicum oceanum et britannicum. a meridie dacie et carbie finibus terminantur.

Normania que nestria a noricijs proprijs est dicitur qui nauigio uenientes de noruegia litus oceanum gallicum obtinuerunt/qui tandem punitiam in circuitu inhabitantes eam normaniam uocauerunt. habet autem oceanum britannicum ad eorum sinum aquitanicum ad occidentem/galliam ad meridiem/et oceanum ad aquilonem. Est autem gleba eius frugifera et pinguis campis/nemoribus/et pratis insignis. portibus maris nobilibus/feris et pecudibus fertilis/nobilissimis ciuitatibus et opidis ualde fortibus/et metropolis dicitur rothomagum/ciuitas nobilis sita super fluuium qui secana ab incolis nominatur. cuius gens est fortis/populosa/et bellicosa/urbana in habitu modesta/pia in affectu/pacifica in conuictu.

De prouincijs

Numedia est regio in africa carthagini pingua et quicquid. Inapit autem a flumine aruifigam et desinit in limite cogitanorum. habet ab ortu fines minores / a septentrione in mare tendit in sardiniam / respicit ab occasu mauritaniam stiphensem a meridie ethiopi gentes. est regio capis pinguis in multis locis / vbi autem siluestris estiferas generat / vbi magis est ardua equos et onagros procreat / cuius vltiora serpentes et bestias sunt plena. marmor generat eximium quod numedium dicitur (vt. d. isid. li. xv.).

Narbonensis prouincia. vt dicit plinius. li. iij. c. v. appellatur pars gallicarum que mediterraneo mari aluitur quondam gallica braccata dicitur que ante narbo ab italia est discreta et alpium iugis. nulla ei est prouinciarum preferenda in cultu virosum indignatione nec in complentudine opum breuiter quia italia potius quam prouincia est dicenda. flumina habet nobilissima in que rodanus gallicarum fluminis fertilissimus de alpiibus se rapiens preterfluit prouinciam narbonensem. stagna habet multa / et portus plures et promontoria multa inter que marsilia obtinet principatum totius autem narbonensis prouincie longitudo continet. ccc. et lxx. milia passuum. latitudo vero. cc. xlvij. milia passuum vt tradit agrippa buacasque Plinius.

Ophir nomen est prouincie in iudea ab ophir viro et posteris beber nominata / que et terra antea antiquitus appellabatur eo quod montes aureos habeat que a leonibus et ferissimis bestiis incolunt ad que nullus accedere audeat aliter nisi naue stante iuxta litus et iuxta terram quam vnguis leonum ceterarumque ferarum fossam inuenit vt si bestie eum ferunt facili in mari recipiatur (vt. d. rabba.) super illum locum. cum venissent naues salomonis in ophir sumptum tamen aux. et. iij. Re. nono. S. (idem fere dicit plinius.) mittit et nutrit olim hanc prouinciam aux. lapides preciosos crisopassos et adamantes cum lignum et bebanum aues psittacos et pauos et dentes eburneos simeas et bestias alias monstruosas (vt. d. plinius. et isid.) ad hanc regionem de iudea per logos maris rubri circuitus puenitur et per insulam asion gaber quam postea alexander magnus terre adiecit in ophir pertransiit. incole autem terre ophir venientes de stirpe bebræa fluminem copue vsque ad regionem indie / que nunciaria nuncupatur habitauerunt (vt refert iosephus) et ab ophir nepote beber ophir totam prouinciam vocauerunt. vt. d. rabanus super. ij. li. c.

vij. S. fuit autem iste ophir filius iechtan filij beber. (vt. p. 3. Gen. x.) ff. Est autem ista regio vicina terre eulath quam gion circuit. vt dicit Gen. ij. et est in montibus aureis et speciebus aromaticis est similis et in gemmis. vt dicit plinius.

Olandia est quedam prouincia modica sita iuxta hostia reni vbi intrat mare. prouincie pingua. a meridie vicina frigie / ab oriente oceano. vbi britanice prouincia ab aquilone interiori gallicæ belgicæ est propinqua atque flandrie ab occidente Est autem terra palustris et aquosa fere ad modum insule vndique maris brachijs / atque reni fluminis arcifusa habens lacus et stagna multa et pasua valde bona. et ideo amentis pecudibus et iumentis est referta. eius gleba in locis plumbum est valde frugifera / et in plumbum etiam nemorosa et qua formatur materia apta ad ignium vutrimeta et est terra diuinitis que transeunt per mare et flumina plumbum opulenta. Civitas capitalis traiectum inferius nuncupatur in latino. butred. s. dicitur in ideomate germanorum. Nam ad germaniam pertinet quo ad situm / quo ad mores / quo ad vnum et etiam quo ad linguam. gens elegans est corpore robusta vinibus / audax animo / venusta facie / honesta in moribus / deuota deo / fida hominibus / et pacifica / minus predis intendens et rapibus quam alie germanie nationes.

Orcades oceanus est insula iuxta mare britanicum in europa a qua et cetera insule multe eidem pertinetate et vicine orcales insule nominantur. et sunt in vniuerso xxxij. que. xx. de serete sunt. xij. incolunt. vt. d. Isid. in li. xv. c. de insulis.

Paradisus est locus in partibus orientis constitutus. et vocabulum ex greco in latinum vertitur or. porro in hebraico edem dicitur quod apud nos delitie interpretatur. vt. d. Isid. li. xv. c. ij. Est et ortus deliciarum. vt. d. ibidem. quia ex omni genere ligni / et pomi / ferarum arborum est constitutus / hinc in se lignum vite. non ibi est frigus / nec est stus. sed perpetua aeris temperies. ex cuius medio fons prouersus totum nemus irrigat. diuiditurque in quatuor nascencia flumina / et adit per partem primam hominis humano generi incedit fuit. quia vndique flamma rubea. i. muro igneo vndique circumta. ita vt eius pene cum celo incendium coniungatur. presidiumque angelorum arcendis spiritibus malis super rubeæ flagrantiam est a domino ordinatum. vt homines flamme / angelos vero malos boni angeli submoueat / ne alicui spiritus vel carni peccatrix adire pateat paradisi (huicque Isidorus libro. xv. capitulo tercio.) vbi tractat de regionibus

Secundum autem magistrū in histo. c. ij. sup
 genesis dicit sic. plantavit deus a principio crea-
 tionis herbas et arboribus locum deliciaz. ap-
 tauit et hoc in mundi principio. s. in oriente. et
 ille locus est amenissimus longo terre et maris
 tractu a nostro habitabili segregatus a deo e-
 ditus. i. altus ut vsq; ad lunarem globā attingat.
 vbi ppter situs altitudinē aque diluuij nō
 puenerunt (ut dicit idem) De paradiso autē
 dicit. Jo. dam. qz vero ex visibili et inuisibili
 creatura conditus erat deus hominem secū-
 dum suā ppriā imaginē et similitudinē sicut
 quendā regē et principē omnis terre et omniū
 que sunt in ipsa pstruxit quasi quandā regio-
 nem in qua cōuersatus beatam duceret vitā et
 iste locus diuinus est paradysus/dei manibus
 in edō id est in delitijs et voluptate plantatus
 In oriente quidem omni terra celsior penitus
 spatio et tenuissimo aere circūfulgens/plantis
 semp et floribus comatus /et bono odore ple-
 nus /lumine repleus /pulchritudinis vniuer-
 se/gaudij et exultationis pmpuarium creatu-
 re sensibilis excedens intelligentiam /diuina
 regio et digna ei /qui scdm imaginē erat i quo
 nihil irrationabiliū habitabat. sed solus ho-
 mo diuinarum manū plasmā. Item strabus
 et beda dicunt qz paradysus est locus in orien-
 te positus /interiecto oceano et montibus op-
 positus a regionibus quas incolunt homines
 secretus et remotissimus est /pringsensq; altitu-
 dine vsq; ad circulū ipsius lune. fuit autē lo-
 cūne conueniens homini innocenti ppter su-
 mam eius temperiem. qz non frigus ibi nec est
 sed ppetua temperies. ut dicit Isidorus Item
 ppter omniū bonoz habundantiā. qz. ut d.
 Augusti. de ciuitate dei. li. xij. c. x. quid time-
 re aut dolere poterant in loco in quo erat tan-
 ta affluentiā bonoz. vbi non oberat quicq;
 quod bona voluntas adipisceret. nec inerat qz
 came animū hominis feliciter viuētis offen-
 deret vel in aliquo molestaret. Item ppter sum-
 mam amenitatē. Nā vniuersē pulchritudinis
 erat promptuariū. ut d. dama. qd attestat. tam
 arborū qz floz et frōdiū. immarcessibilis pul-
 chritudo. Nā arbores comā nō pdunt /flores
 non marcescunt. Item ppter summā iocundita-
 tē quod attestat fructū dulcedo. qz ibi est om-
 ne lignū pulchz visu et suauissimū ad vescendū
 Gen. ij. Item etiā attestat lucis plenitudo. nam
 puritan acria claritas lucis p portioatur. ut
 d. beda. Item ppter soli fecunditatē. qd atte-
 stat fōtiū irrigantiū. multitudo. Dicit em Gen
 ij. fons ascēdebat et irrigabat paradysum. q in q
 moz flumina ē diuisus. Gen. ij. Item ppter

loci fecunditatē. qd attestatur situationis ei
 altitudo. nā lunarem tangit circulum (ut d.
 beda et isido.) id est pringit vsq; ad aerē quie-
 tum post illum aerem turbulentum vbi finis ē
 et terminus exalationum et vaporū humidoz
 quozum fluxus et pgressus lunari corpori ap-
 ppiatur. sicut exponit alexander non. secun-
 dum veritatē attingit in altitudine orbem lu-
 ne. sed circulum lunarem videatur attingere ip-
 solice ut eius maxima altitudo et incōpabilis
 respectu terre inferioris insinuaretur. Item ppter
 eius incorruptibilitatem quod attestatur exi-
 stentium ibi vite longitudo. nāz ibi sūt enoch
 et belias viui vsq; hodie et in corrupti. di. ma-
 gister in histo. Nihil enim potest ibi mori qd
 est viuū. nec hoc mirandum est de paradiso
 cum in hibernia sciamus esse insulam in qua
 mortuozum corpa non putrescunt. et aliam in
 qua homines. non mori possunt. sed oportet
 ut vitimo senio vltra insulam deferant. Que-
 re supra de hibernia in littera. D. De paradiso
 autem et ei? situ fuit opinio apud gentes
 ut refert plinius (ibi loquitur de insulis fortu-
 natis. de quibus etiam loquitur isido. libro
 quindecimo. inter quas est vna que omnia fe-
 re partur bona. vbi humus sponte procreat
 omnes fructus. vbi in iugis collium arbores
 virore frondium et dulcore fructuum semper
 vestuntur. vbi ad herbarum vicem messis et
 olus crescit. vbi et gentiliū error et secularium
 carmina poetarum propter soli fecunditatem
 easdem insulas paradysum esse putauerunt qd
 quidem ponere est erroneum /cum pdicte in su-
 le fortunate sint in occidente contra leuā man-
 ritance in oceano collate (ut d.) Isido. li. xv.
 Paradysus autem in oriente in altissimo mō-
 te in cuius cacumine cadentes aque maximū
 faciunt lacum que in suo casu tantum facit stre-
 pitū et frangorem qz omnes incole iuxta predi-
 cum lacum surdescūt ex imoderato sonitu seu
 frangore sensum auditus in paruulis corrup-
 pente (ut dicit basilus in exameron. similiter
 et ambro.) ex illo autem lacu ex vno fonte pro-
 cedunt illa flumina quatuor pbison qui et gā-
 tes /gion qui et nilus dicitur et tigris ac eufrates
 de quibus in Gen. fit mentio specialis.
 Quere supra in tractatu de fluminibus.

DArchia regio est maxima in asia
 ab indie finibus vsq; ad meso-
 potanie fines est porrecta prop-
 ter inuicem enim parchorum vir-
 tutem assiria et cetera regiones / Nomen

De prouinciis

etius traxerunt Sunt autem in ea prouincie par-
ticulares scz arauissia / parchia / assinia / media /
et psia. que regiones sibi uicē iuncte / inicitū
ob indo flumine sumunt / et tigris fluuio claudū
tur. loca aut montuosa et aspa et flumina mul-
ta. Sunt autem prouincie finibus suis discrete
nomina a pprijs auctoribus trahentes ita /
nam arauissia ab opido suo nuncupata ē par-
chiani autem a sibia uenientes occupauerūt
eam. quia ex suo nomine uocauerunt. huius
a meridie est rubrū mare / a septentrione birta-
niam solis / ab occidente media. regna in ea.
xviiij. porrecta a caspio mari usq; ad gentē sa-
tarum. Est parchia multis rebus pdigiosis
et monstruosis miranda (vt. d. plinius libro
quinto (nam ibi bestie sunt feroce pardi / et /
grides / atq; lincea / et aspides. ibi et serpentes
natura seuissimī et feroce. Sens etiam dura
est et crudelis et victu pca / pro omni pulmēto
et pdimto pcta sale et cardamomo vt dicit idē
et dicitur ibidem in glo. sup dan. de perfarum
regione et parchoz. c. vij. et bestia que similis
pso erat.

Palestina siriē est prouincia dca quō-
dam pbi listes. cuius ciuitas me-
tropolis que nunc ascalena dicit
antiquitus philisti uocabatur. ex
qua ciuitate tota regio palestina uel philistea
piscis temporibus uocabatur. vt. d. Isido. li.
xv. Item etiam dicit. li. ix. in. c. de uocabulis
gentiū. philistei inquit sunt ipi qui et pbalesti-
ni dicuntur. P. litteram sermo hebreus non
habet. sed p eo greco utit scz. f. inde philistei
p palestiniis. dicunt itaq; pbilidum a sua ciui-
tate / que quondam philistim est uocata. pmo
autem dicebantur alipholi. i. alienigene eo q
semper fuerunt filijs israhel alieni et longe ab
eorum societate et genere separati. vt dicit idē
ibidem Dec regio (vt dicit Isidorus li. xv.)
ab oriente habet mare rubrum / a meridiano
latere iudea erapitur / a septentrionali plaga
tinorum finibus clauditur / ab occasu uero e-
gyptio limite terminatur vt dī ibidem. Ori-
ginem autem primā p traxerunt philistei a fi-
lio chanaan nomine iebuseum / a quo primū
sunt egressi philistei et cantati. vt dī Gen. de
amo. Sens vt narrat erodocus astuta et cali-
da molesta semp regno israhelico et infesta.
tum quia prosperitati iudeoz inuidebat. tum
etiam qz de soli sui felicitate. et de marinarū
insularum suo domino subditarum fortitudi-
ne et pte nimum psumebat. vt dicit idem.

Panphilia que et Isantia dicitur.
eo q omni flauū aure est exposita

vt. d. Isidorus. li. xv. prouincia est in maiori a-
lia / habet metropolim urbem que solentia nū-
cupatur. vt dicit idem quam saleneus antio-
chus qui antiochiam condidit et fundauit (vt
dicit Isidorus libro quindecimo) Est autem
regio maritima inter ciliam et bituliam / a q
in italiam p apriū insulam nauigat vt patz
actū decimo octauo.

Pannonia europē ē prouincia que ab
huius quondam occupata ab eo-
dem populo uulgaria uulgarit est
uocata. que duplex est scdm orosium. maior. s
et minor. Ad maior quidem est in vltiori sira
vltia meocides paludes constituta. a qua hu-
ni uenationis gra pmitus exeuntes et p lon-
gissima paludis et terrarum spacia et ceruoz
et bestiaz uelugia insequentes tandem solum
pannonie inuenerūt. qui reuersi ad ppria / col-
lecto agmine in pannouiam redierūt. et expul-
sis incolis a primua sua origine. nomen gen-
ti et patrie indiderunt. vt narrat erodocus. Est
autem hec prouincia pars messe quam danubi-
us fluuus preterfluit et pfundit vt dicit Isi-
li. xv. et. xvi. habet autē gallatiam ab oriente
grecciam a meridie / dalmatiam et italiam ab
occidente et germaniā a septentrione vt dicit
idē Est autē terra spaciosissima et fertilissima
montib; et siluis munitissima multis fluminib;
bus et aquis irrigua. Arenis aureis et alijs
metallis ditissima. habēs montes maximos
in quib; diuersa marmorū genera inueniunt.
Sal etiā optimū in quibusdam uotib; effo-
ditur fens et pecudibus ppē pascua vberima
panonia adimplet. frugifera etiā est gleba ei;
valde eruinifera in multis locis et intra se plu-
res pmet gentes. nō solū lingua uerū etiā mo-
ribus et uita in plurib; differentes. sicut idem
dicit erodoc. dicit autē Isi. li. xv. panonia a pā-
nino alpib; ē uocata. qb; ab italis se circa iē
regio fortis ē et sola leta. a tribusq; fluijs dur-
no. s. et sano ē uallata. bz aut ab oriente mesiā.
ab euro bystiaz. ab africa aut paninos habz
alpes ab occasu galliā belgicam a septentrione
danubiū limitē qui germaniā pterfluit. bichy-
ster dī et bystiam uocant terrā quā iuxta pan-
nomiam circūfundit.

Paron insula est a parato plato fi-
lio nominata. q de suo nomine pa-
ron opidum et insulam nomina-
uit. vt dicit Isido. li. xv. gignit a u-
tem marmor candidissimū qd parum dicunt.
nutrit etiā et sardonē lapidem marmoribus.
quidem pstantiorem et inter gemmas ualissi-
mum. vt dicit Isidorus.

Pentapolis regio est in confinio arabie et palestine dicta a quinque civitatibus hominum impiorum que celesti igne sunt consumptae. terra enim magis uberrima quam nunc hierosolima. nunc deserta est et exusta. nam pro scelere incolarum de celo ignis descendit qui regionem in cineres et eremos dissolvit. cuius umbra et species quedam in favillis et arboribus adhuc videtur. Nam nascuntur ibi poma virentia sub tanta specie maturitatis ut edendi desiderium gignant. que si carpas frutescant ac resoluuntur in cinerem fumumque exalant quasi adhuc ardeant (bucisque Isid. li. xv.) hec puincia ante eius consumptionem ita fuit locuples quod inter eius lapides saphiri et alie gemme pretiose inveniuntur et inter eius glebas aurum (sicut rigit iob) dicens locus saphiri lapides eius et gleba eius aurum. Job. xxviii. sed postea tota illa regio in mare mortuum est conversa. sic vocatur est quia nec gignit vinum / nec in se accipit aliquid ex genere viventium. nam neque pisces neque aves neque navigia patitur. quia omnia vitia carentia / in eo ad fundum demergunt. lucerna si fuerit accensa supernat / extincto lumine demergitur (ut dicit Isidorus libro de actione quarto) Quere supra de mari mortuo / in tractatu marium et aquarum. In istius maris ripa circa intima sode me crescunt poma supradicta aspectu quidem pulchra / sed gustu fetida et amara. ut dicitur glo. sup. secundam epistolam petri. capitulo secundo. Est autem alia pentapolis in africa in provincia libie a quinque civitatibus sic nominata scilicet bernice / centris. a polonia polo / et tholomais. ex quibus tholomais et bernices a regionibus sunt vocate. Est autem hec pentapolis libie irenensi adiuncta et eius finibus deputata (ut dicit Isidorus. li. xv.)

Persia siue perfida regio est in asia inter partium regna deputata / descendens ab oriente ad indos / ab occasu rubrum mare habet ab aquilone vero medeam tangit ab austro germaniam que perfide annectitur quibus est incussum opidum nobilissimum. In perfide autem primo orta est ars magica ad quam nemrotus gigas per confusionem linguarum abiit. ibique peras ignem incolere docuit. Nam homines in partibus illis solem colunt qui ipsorum lingua vel dicitur (ut dicit Isid. li. xv.) Est dicta persia a perseo rege qui de grecia in asiam transiens ibi barbaras gentes gravi ac diuturno bello edomuit. novissime autem victor existens nomen genti sub

iecre dedit (ut dicit Isidorus. li. ix. de vocabulis gentium ubi ait. ante tunc tempora ignobiles reputabantur et quia nullius momenti in gentibus habebantur. medi autem semper potentissimi fuerunt. ut dicit idem. Est autem perfida latissima et valde populosa in qua civitas nobilis nomine elam sic dicta ab elam filio feni aquo primo processit gens persarum (ut dicit Isidorus) et ab elam perse primitus elamite sunt vocati. Est autem in perfide civitas nobilissima elamida nomine / que nunc psipolis nuncupatur. de qua dicitur. i. mach. vi. a. ij. mach. ix. a. erat autem in perfide civitas elamida nobilissima et copiosissima in auro et argento. templum in ea locuples valde et illic velamina aurea et locuste scuta que reliquit alexander rex macedonum.

Pirenea puincia est in europa terra alta et montuosa cuius montes pirenei dicuntur et proterenduntur a meridie versus occidentem dividentes ab invicem maximas regiones. Nam alpes pirenei dividunt inter hispaniam et galliam tam narbonensem quam lugdunensem. Dabent autem ab oriente germaniam / a meridie italiam / ab occidente hispaniam / ab aquilone galliam dicuntur autem pirenea a crebris fluminibus ignibus. pira enim grece ignis est latine. crebris enim fluminibus montes pirenei concitantur. ut dicit Isidorus. li. xv. in. c. de montibus. Est pirenea multorum et magnorum fluviorum origo et principium. mater nemorum maximorum / nutrit ferarum et iumentorum. multorum venas continens metallorum / fontes habens / munitio / nes civitatum et castrorum multas et diversas tam in moribus quam in lingua nutrens nationes populorum. ut narrat erodotus.

Pigmea regio est in india versus orientem in montanis contra oceanum sita / in qua habitant pigmei homines parvi corporis vix bicubitales. ut dicit Plinius. et isti. qui in quarto anno generant in septimo senescunt. hi colleo exercitum equitant super arietes et pugnant contra grues / nidus et ova eorum confringentes ne contra eos hostes multiplicentur. ut dicit idem Plinius. li. v. c. de hominibus in die monstruosis Quere supra. ubi de eisdem tractatum est.

Pictavia gallie narbonensis est puincia quam picti angli scoti navigio impetentes antiquitus inhabitauerunt. et tandem regioni et genti ex sua antiqua persapia nomen in posterum reliquerunt. ut narrat historiographus erodotus. qui de britannicis finibus classem

De provinciis

facientes oram oceani sinum aquitanicum in-
uaserunt. tandem contra incolas non sine bel-
lorum discrimine locum in patria obtinentes
picentium opidum a pictis nominatum ut ab
eodem erodico dicitur construxerunt. et longo pa-
trie confinia pictauiam vocauerunt. Dec pui-
ntia p longum maris oceani. picta turoniam
quam pterfluit ligeris amnis habet ab oriente
hispanos a meridie / oceanum ab aquilone
britannicum / et minorem britanniam in sinu a-
quitamico ab occidente. Dec patrie puincia /
la est p dora in multis. ut narrat idem. Na gle-
bam dicitur habere multum fertilem. omniu fe-
refrugum feracem et fructuum multiplicium
alaticem viniferam Est etia frugifera et bonis
que gignit humus multipliciter opulenta ma-
ris portibus insignis est ciuitatibus et opi-
dis indita. amnis et fontibus irrigua. cam-
pis / pratis / et nemoribus / est amenissima et
circa pres maritimas saxis et rupibus marime
est munita. ut patet in opido rupellensi siue ca-
stro. / ad quod accessus ppter situm loci et fre-
ti augustias / vix habetur ut dicit idem. q gens
lingua et moribus galliar. puinthis est admi-
sta et ideo quamuis a primis pictis hoc habe-
ant illius gentis nationes ut sint natura for-
tes corpore elegantes a galliis in quibus mix-
ti sunt hoc iam straxerunt. ut animo sint fero-
ces et ingenio p alijs vianis genibus acutio-
res vel aciores (nec mirum). Nam ut d. Ipsi.
li. nono. scdm diuersitatem celi faaces hominu
et colores / corpum quantitates / animoz etiam
diuersitates existunt. Inde romanos graues
grecos leues / astros versipelles / gallos natu-
ra feroces et ingenio aciores puidosq. quod
vitijs natura dimatu facit. ut dicitur ibidem. et
ideo gens pictauiatica robusta corpe / facie ve-
nusta audax animo est. ut dicitur callida ingenio
et astuta. ut recitat erodocus.

Picardia gallie belgice est puincia
a quodam opido / siue castro pon-
ticio sic vocata. ut dicit idem de re-
gionum descriptione videlicet erodocus. Na
opidum qd nuc piche dicitur in illo terre confinio
vsq ad oceanum britannicum antiquitus op-
tinuisse dominium pbibetur a quo totus pplus
illius patrie sic fuisse creditur in posterum no-
minatus. Est autem eoz terra frugum et fructuum
valde ferax. irrigua fontibus et fluminibus ml-
tis habundans pplis / munita nobilibus cui-
tatibus castis et opidis fortissimis et famo-
sis. ut belges est seu beluacu inde ambianus
attrabatum et tornacum. ut refert idem. l. 3. p
uincia iam dicta renun fluum germanicum

ab oriente. galliam superiorem a meridie / occi-
dentem gallicam seu germanicam ab occidente /
britanniam maiorem siue angliam ab aquilo-
ne. Est autem duplex picardia scz superio-
que gallie vtiq magis est ppinqua. Alia dicitur
terra inferior / que flandrie et rene finibus seu
brabantie ppinquo- est et coniuncta. et e ag-
nonia nuncupata. Vniuscq patrie gens ele-
gantis est stature / faciei decentis ac venuste /
audacis animi / leuis et doctis ingenij / intel-
lectus clar / affectu p i deomatia magis gros-
si aliarum gallie nationum.

Ramathea que et chanzoca regio
iuxta de calaleri est sita. a rama
tham ciuitate est appellata / i qua
samuel ppheta est natus. et alio nomine ar-
matbia est vocata / a qua ioseph vir iustus
fuit / qui cum nicodemo corpus domini inun-
xit ac honorifice sepeliuit. ut d. glo. sup lucam. c
xiiij. ff. Est aut in tribu effraim in iudea sita /
et in altissimis montibus collocata. ppter qd
ramatba id est excelsa est vocata. Nam rama
excelsum sonat ut d. hiero. Est aut terra quam
uis montuosa fertilis in fructibus et in frugi-
bus in vineis et oliuis / fontibus irrigua / pu-
ritate aere saluberrima / situs altitudine val-
de firma. ut dicit hiero. et ad remotissime spe-
culandum multum apta.

Rentia renensis est puincia regio
scz qua renus circumfluit ac pfudit
sic dicta. eo q est iuxta renu (ut d.
Ipsi. li. xv) et est terra habens multas ciuita-
tes et opida valde firma. cuius gleba est fru-
gifera et vinifera in multis locis. gens fortis
et animosa in vita et in moribus / conuenientia-
m habens cum germaniis non tamen ita in-
biat spolijs et rapinis.

Ruallia est puincia quondam bar-
bara dicta. cuius ps vironia e vo-
cata. multum audax nuc aut est sub
xpi fide regno datie subiecta. cuius ps est viro-
nia vocata. a virore sic dicta. eo q sit gramino-
sa et pascuosa / in locis pluribus nemorosa. q
gleba mediocriter est frugifera aquis et stag-
nis irrigua / piscibus marinis et lacualibus e-
fecunda / plures habens greges pecudes et ar-
menta. sitie vero paribus est coniuncta. solo
flumio qui narua dicitur a nouicor et mogar-
dorum regionibus est discreta. ut d. erodoc

Rincauia quedam est terra modica
a ciuitate moguntina sita sup nipa-
rent inter montes pnta vsq ad
opidum qd pingua nominat. vñ a reno qui
p eius medium defluit rincauia est vocata. et

et est terra quibus modica in utroque reni litore
usque ad montium cacumina amena mirabilis
et fecunda. tante enim pulchritudinis est et tam
incredibilis fertilitatis quod tam ibi habitantes
quod etiam per ripam transitum facientes delectat et
reficit quasi ortus inestimabilis voluptatis/
tam dulcem enim habet glebam et tam pinguem
quod fructus et fruges mira fecunditate pariter et
celentate procreat et producit. et procreat in eodem
agro arbores pomiferas / diversi generis nu-
ces gignit. et tamen propter tantam fructuum mul-
tiformitatem fruges parere non obmittit / ar-
borum etiam diuersitas vineta non impedit /
imo vnus et idem agellus pariter fruges et via
nucis et poma / corbas et pira / et multa alia
fructuum genera producere consuevit. fontes calidi
et mediane corporum necessarii ibi de terre visce-
ribus oriuntur. multa alia habet comoda vi-
te mortalium necessaria / que recitare per singu-
la esset longum.

Romanorum prouincia (ut ait Varro
est fere totius orbis continentia
ubi seculum habitabiles presideret re-
giones. Nam singulas partes orbis / romanorum
potentia domuit. nec fuit aliquis orbis angu-
lus qui romani exercitus non presenserit gladi-
um. ut dicitur. fuit tamen quondam pars
italie romulea antiquitus nominata / a nomine
romuli sic dicta qui urbem romam condidit ci-
uitatisque et populo nomen dedit (ut dicitur Isido-
ro li. nono) ubi dicitur hec primo saturnia a satur-
no rege fuit dicta. qui incolas terram colere pri-
mo informauit. et ipsum propter saturitatem in-
pinatam saturnum vocauerunt / et tandem ipsum
tanquam deum in stellarum numero coluerunt. a lati-
no autem rege latini postea sunt vocati. qui post
hoc romam a romulo urbem ampliante et mu-
niente romani sunt dicti. et quiritis postea sunt
dicti / eo quod quiritus romulus est vocatus / quod
semper balta urebatur / que sabinorum lingua / qui-
ris dicitur ut dicitur Isido. li. ix. in. c. de dentium no-
minatione Istius autem regni et regum laudes
ad plenum calamus describere non sufficit nec
codex aliquis magnifica eorum romanorum opera
plenarie comprehendit Romanorum actuum
probitates si que imitationis gratia legere de-
lectat / legat in primo libro machabeo. c. viij. ubi
mira de eorum virtutibus breuiter recitantur.

Romania dicitur romanorum gens no-
ua. nam grece noua vel nouum
dicitur latine. ab eo enim tempore quo con-
stantinus sedem romani imperii in constantino /
polim transiit urbem de roma transfudit omnis
grecorum regio romana. i. noua roma voca-

ta fuit (ut dicitur raba.) ideo usque hodie greci non
se vocant grecos vulgariter. sed potius roma-
nissos. Quere supra de litera. S. ubi de grecis
multa reperies.

Rodam insula est eadem insularum
prima ab oriente. ubi rodus se capi-
tolium dicitur esse inuentum / duz
ibi ciuitas primitus condideretur. In hac urbe
solus fuit tolosus ereus. lxx. cubitoz altitudis
alii fuerunt sed minores tolosi in insula eadem
ut dicit Isid. li. xv. Est autem rodus insula eadem
que et aprus. ut dicit. Isid. li. xv. in. c. de voca-
bulis gentium ciuitatum.

Retia siue narentia que et messie e-
st prouincia in minoris asie confinio
constituta / romanorum terminos ha-
bens ab oriente / gothiam a septentrione / pa-
noniam ab occidente. greciam vero a meridie.
terra quidem est maximam concordans cum boe-
mis et sardis in idiomate et lingua. hec qua-
dam parte sui galatia est vocata et eius incolae
quondam galate vocabantur. quibus dicit paulus
aposto. epistolam direxisse. Quere super de
galatia.

Sabea regio in arabia a filio chus
qui saba dicitur est cognominata
hec augusti terre tractu ad orientem
versus persiam sinum non extenditur / a septen-
trione caldee appropinquat / ab occasu sinu
arabico terminatur / a meridie vero ethiopia e-
st vicina. Est autem regio thunfera odores dicitur
Nam in eius saltibus mirra / cinamomum / thur-
et alia aromata generantur. ut dicit Isidorus
li. xv. regio siquidem locuples est in speciebus
aromaticis in preciosis lapidibus et metallis
et ibi fenix auis et alia mirabilia que in regio-
ne arabie ab auctoribus referuntur de quibus
supra de arabia. Istius prouincie domina et re-
gina fuit specialiter regina saba que totius ter-
re affricae suis temporibus obtinuit principatum.
ut dicit erodotus. Nam regina fuit ethio-
pie ac egypti. ut dicit glo. super. iij. Re. x. et per
consequens creditur quod ipsa alia regna tunc te-
poris obtinuerit occidentis.

Samaria. ut dicit Isido. li. xv. re-
gio est pastine a metropoli ciuitate
vel opido sic antiquitus vocata
Nam samaria quondam fuit regalis ciuitas in
israel que nunc ab augusti nomine sebastia
nominatur. hec regio media inter iudeam et
galileam. iacens incipiens a vico / cui nomen
est elcis cuius situs nature consimilis est iu-
dee / ab ea non differens in virtute. ut dicit.
Isid. a quodam monte nomine somem. primitus

De provinciis

nomem suscepit vt patet in. iij. Regū. ab ista tamen patria samaritanorum gens in posterum est exorta / que transmigrata de assirijs / habitauit in samaria. que deinceps dicta est samaria id est custodia. eo quod captiuato populo israhel ipsi custodia patrie fuerunt in eadem patria pro custodia ab assiriorum regibus derelicti. vt dicit Isidorus. li. ix. in. c. de vocabulis regionum quere supra in eodem de samaria monte in litera .s.

Sambia mesie est punitia in europa in inferiori sicca ibi locata .q. media inter prutenes estenes osilanes linones et curones qui omnes antiquitus gothorum erant subditi potestati. vt narrat varro similiter et erodo. inhabitant littora oceanum facientes promontoria et sinus contra latera aquilonis. vt dicit idem Est autem sambia terra ferax et gleba frugum ferax. terra palustris et nemorosa multis fluminibus et lacubus circumuallata. gens inter ceteras barbaras corpore elegans mente audax ingenio arte et artificio alias nationes in circuitu preexcellens.

Sabadia dicitur secundum antiquos quod si salua et audax via. eo quod ab antiquis temporibus illa via bonitate principium et gallicanis partibus ab italia per illius patrie deserta et montes fuit semper tuta Nam semper ibi fuit summa iustitia. et ideo putatur damat fama publica semper ibi fuerunt transiuntes in strata communi securi ab omni spolio et rapina. Est autem pars pirene cuius montibus italia et gallia separatur. Quere supra in littera P. et alio nomine punitia punitie nominatur

Sardinia est insula in mediterraneo iuxta siciliam a quodam sardo hercule precreata nominata qui cum magna multitudinede de libia prefectus / sardiniam occupauit. et ex suo vocabulo insule nomen dedit. hec ab affrico mari ad similitudinem humani vestigij tam in orientem quam in occidentem laterior prominet ferme partibus lateribus que in meridie et in septentrione vertunt. et ideo prius a nauigantibus grecorum itus vocabatur. post autem terra in longitudine. Ad. c. d. In latitudine. xl. In ea neque serpens gignitur neque lupus. sed solifuga tantum animal licet exiguum hominibus punitiosum uenenum quoque ibi non nascitur. sed herba que dicitur apium risus que ab hominibus risum trahit / et quasi ridentes interimit. fontes habet calidos / infirmis prebentes sanitatem et medelam / suribus eccitatem si facio dero / oculos tetigerunt. vt dicit Isidorus. li. xv.

Sarmata barbarorum est terra que sarmati sunt dicti a studio armorum. nam patentibus campis armati incedebant et multas punitias spoliabant / priusquam eos dentulus danubio prohiberet. vt dicit Isidorus. li. nono. hi de gothis sicut et gipedes de oceano. et hi tam pedestri prelio quam equestri sunt vsi. et ideo sic sunt dicti. vt dicit Isidorus ibidem.

Samo insula est in ageo mari ubi nata est iuno ex qua fuit sibilla samia et pitagoras samius / a quo philosophie nomen primitus est inuentum vt dicit Isidorus. li. xv. In hac insula tradunt prius vasa fictilia fuisse repta. unde et vasa samea appellata sunt. ex quo patet quod gleba illius insule est tenax et glutino sa. et ideo ad talia magis dicitur apta. vt dicit Isidorus.

Saxonia punitia est in germania. cuius incole a grecis dicuntur contraxisse originez. et partes ubi nunc habitant nauigio aduenisse / et expulsis thuringis qui tunc vsque ad littus oceanum habitabant / multis prelijs sedes obtinuisse / et in eadem punitia vsque hodie permansisse. Gens enim semper fuit bellicosissima / elegantis forme proceri statuere / robusta corpe / et audax mente. Est autem saxonia quo ad glebam terra fertilissima frugum omnium et fructuum valde ferax in montuosis nemorosis et in campestribus frugifera pascuosa / secunda in gregibus et armentis / opulenta in argento / cupro / et alijs mineralibus ac metallis. Montes enim habet insignes de quibus effodiuntur lapides qui igne fortissimo resoluti / in aens substantiam couertunt et flumina habet nobilissima famosa et fecundissima noue scilicet feram / luinam / solam / atque nidam. et multa alia que terram preterfluunt transalbinam. fontes habet saluos in multis locis ex quibus sal albilissimum et optimum decoquitur ac parat ciuitates plurimas habet fortissimas et munitas forna opida et castra fortissima / tam in campestribus quam in montanis. Juxta autem montem ubi cuprum effoditur inuenitur mors magnus / cuius lapides redolent sicut viole. in aliquibus etiam montibus inuenitur marmor valde pulchrum et hoc potissime iuxta danubium quod lapis sancti michaelis nuncupatur. In illis montanis maximis conarsus est ferarum et bestiarum aprorum et vrsorum ceruorum et damularum. et ideo in illis montibus nemo rousis multa venationum genera exercetur. hec et multa alia laudedigna de saxonum regionibus

inuenitur. Quere supra de germania in litte-
ra. S. et in littera. A. de alemania Dabet enā
saxonia boemiam et boloniaz ab oriente / vest
falam ab occidente / frisoniam lacū ad ocea-
num a septentrione / turingorum vero gentem
et franconum a meridie. cuius gens foris in-
clita inuicta vsq; hodie pseuerat. vt dicit ero-
docus.

Sclauia est pars mesie multas cō-
tinens regiones. Nam sclavi sūt
boemi poloni metani vandali / ru-
theni / dalmaci / et carinthei. qui oēs mutuo se
intelligunt et in multis sunt similes quo ad li-
guam et quo ad mores / dispes tamen sūt quo
ad ritum. nam quidam adbucentent cultū pa-
ganorum. quidam vero retinent ritum grecōz
quidam autē latinoz. omnes autē iste regiones
sunt glebe optime et messifere et vinifere i mul-
tis locis. omnes autē isti p̄ maiori pre in conia
sunt attonsi / exceptis tireneis et illis qui mi-
tri sunt cum theutonicis et latinicis. et est du-
plex sclauia maior que sclaunia dicitur q̄ dar-
matiam sarmam manerchiam continet et mul-
tas alias regiones et incole istius quidā mari-
timam in occupant. quidam iuga montū et p̄-
densa nemorū inhabitant. quidāz campestris
excolunt et exarant. gens seuera et aspera et in-
cultā circa diuinū cultū minus pia / piraticam
ducens vitam exercens p̄dam per mare p̄ terrā
q̄ maxime illi qui habitant iuxta mare. alias
sclauia minor que a finibus saxonie p̄tenditur
ad prutenas vandalos liugue sue multos ha-
bens contermos et boemos. et hec sclauia di-
citur q̄ a poemitania siue que a prutenadiuer-
sis amibus clauditur et a gotis atq; danis
quodam man oceani p̄muctorio quod mare
cum diuiditur ad eius litus terminatur. minor
sclauia et finitur. Est autem hec regio valde fru-
gifera et fructifera fluminibus et stagnis inu-
gua nemorosa et pascuosa / melle habundans
atq; lacte. Gens est fortis corpe / agriculture.
dedita et piscature. magis ad deū pia et paci-
fica quo ad p̄ximū / q̄ illi qui habitant in ma-
iori sclauia. et hoc est p̄pter mixtionem et soci-
etatem quā quotidie contrahunt cū germanis
vt. d. erodocus.

Sparciata est regio iustagreciā que
alio nomine lacedemonia nuncu-
patur a lacedemone filio semole.
sic vocata. quere de lacedemonia in littera. Z.
eosdem em̄ dicūt antiqui lacedemones et spar-
tanos. vt. d. Jsi. li. nono

Seres est puincia in oriente nomē
sortita est a quodam opido quod

seres etiam nominatur. ibi de arboribus lana
colligitur / et inde sericum p̄paratur. vnde d̄ eis
incolis dicit poeta. Jn gnari facie sed voce se-
ue mille seres.

Sclandia est puincia terra mani-
ma ad modū insule flumine mar-
brachijs circūdata. habet autē bo-
landiam ad orientem / flandriam ad meridiē /
oceanum ad occidentem / britanniam ad sep-
tentrionem. Sunt autē ibi plures insule p̄me
et magne brachijs in aris sepate ab inuicem et
distincte et sunt ille insule in foratissimis aggeri-
bus cincte in circuitu contra maris impetum
et munite quarum gleba est valde ferax quo ad
segetes. sed quo ad arbores est quasi nuda. si-
em possunt arbores p̄pter maris saluginem
p̄fundere suas radices. et ideo post plantatio-
nem cito deficiunt et arescunt. Est autem selā-
dia valde populosa / diuitijs opulenta varijs
Gens magne stature / fortis corpore / et audax
mente / circa cultum dei deuota / inter se paci-
ca et queta / multis benefica / nullis molesta /
nisi q̄ hostiū insolentijs resistere est coacta.

Semigallia est puincia modica vl-
tra mare balticum constituta iux-
asiam et linoniā sita in asia inferi-
ori sic vocata quare a galathis ip̄am occupan-
tibus cum incolis terre mixtis est inhabitata.
vnde semigalli sunt dicti qui ex gallis siue gal-
lathis et illis populis p̄cesserunt. terra bona
et fertilis in annonā / in pascuis / et in pratis.
sed gens barbara et inculta aspera / et seuera.

Senonensis gallia francoz est pro-
uincia habens ab oriente germa-
niam renensem a meridie burgū-
dianam superiorē et p̄nios montes / ab occidente
galliā lugdunensem / a septentrione galliā bel-
gicam. terra frugū et vinearū et fructuū diuer-
forum fontium et fluminū et riuoz. galli autē
senones quondam zenones dicebantur. eo q̄
liberum hospicio recepissent. postea. 3. in. s. li-
tera est mutata (vt. d. Jsi. li. ix.) a senonensi ci-
uitate que ciuitas est eorum capitalis. Est au-
tem terra populosa habens ciuitates multas
et opida multa et forna et est munita quā p̄-
terfluit amnis qui secana appellatur.

Siriam sirus uidam nepos vt di-
citur abrahe ex certhura perhibet
a suo vocabulo nūcupasse (vt. d.
Jsi. li. ix.) et. xv. hec ab oriente fluuio eufrate /
ab occasu vero mari magno et egypto temia-
tur. attingens a p̄tentione armeniam et ca-
padociam / a meridie vero sinum arabicum.
vt. d. idem. sirus autē porrectus est in i mensaz

De provinciis

longitudinem. In lato antez angustior est. habet autem intra se multas puincias scz comaginē fenitiam / cuius pars est iudea absqz saracenis et nabareis. Est autem regio populosissima fertilissima in frugibus et fructibus armentis et pecudibus equis / et asinis / et camelis diuissima in cenis in speciebus aromatis et metallis. munitissima ciuitatibus et castris / in trigua nobilissimis fluminibus et lacubus atqz stagnis. habens nobiles portus maris et b̄cipue in palestina maritimis et fenicijs. gēs seua et bellicosa et in multis p̄tibus diuersis. mercimonijs occupata. multas etiam habz gētes sicut faciebatur sic lingua animo et moribus differentes. quidā habitant in desertis. vt nabadei et saraceni. quidam in montanis quidā in nemoribus et in siluis / q̄bus habundant illarum nationes regionum.

Sichimia est terra in samaria inter iudeam et galileam a sichem filio emor q̄ eam edificauit / sic vocata. nam sichem dicta est v̄bs q̄ nūc neopolis nūcupatur cuius p̄finium in circuitu sichimia appellatur. vt dicit. *Isi. li. xvi. hec vt ait hiero. sup. xvij. gen.* fuit portio terre quā dedit iacob filio suo supra sortem scz ioseph vnde et illa terra fuit in tribu effraim et sepultus ibidē est ioseph et eius mansoleum ibi ostenditur vsqz bodie. vt dicit hiero. quā terram pecunia graui acquisita labore iacob p̄pauit emit em. c. agnis. vt patet *gen. xxiiij. et pro illo labore. di. hieroni. iacob dixisse q̄ eam in arcu et gladio de amozrei manibus abstulisset ibi erat prope terebintibus sub quo Jacob abscondit idola filioꝝ suozum et tunc de sichim ascendit in luzam cognomine betel vt d̄r *gen. xxv.* In hoc loco parauerunt fratres ioseph non in sichimis sed in docharis sunt inuenta vbi ip̄m spoliantes egyptijs vendiderunt. sichimaz autē p̄ de struit abimelec filius ieroboel et interfectis habitatoribus sal in eius confinio seminavit vt dicitur iudicum nouo. In hoc territorio fuit fons iacob iuxta quē dominus fessus ex itinere requieuit. et vt mulier sibi de illius putei aqua daret ad bibendum postulauit. vt dicit *Job. iij.* Est autem locus magne fertilitatis / in re amenitatis et maxime finitatis.*

Siria regio est maxima cuius pars interior est in asia inferior vero p̄ior est in europa et hec inferior a meridie paludibus incipiens inter danubium et oceanum septentrionalē vsqz ad germaniā prelatur. vt dicit *Isi. li. xv. huius prima p̄s est stamania deinde meosides paludes deinde*

cochia daria retia. d̄inde germania / vbi pl̄rimā p̄m succi incoluerunt. vt dicit idem. habet itaqz sine plures regiones / quaz quedam sunt locupletes et quedam inhabitabiles. n̄ā in pluribus locis auro et gemmis affluūt. sed griffoz imanitate rarus hominum est accessus smaragdus autē ibi optimus est et cristallus p̄tissimus. Siria vt. d. ibidem monstruosos in multis continet homines et feras immanes / vt lincens / rigides / v̄slos scussimos / et leones. maxime in regionibus et desertis bircanorum. quere. s̄. de bircanis.

Sitionia a sitione rege antiquitus est vocata a quo et regnū sitionioꝝ dictū est. quod regnū archas iouis et caliste filius piladis in deditionem redactis et suo nomine archadiam nūcupauit / Est autē archadia que etiam sitionia filius achate vt ait plau. insula inter iouum et egeum mare exposita habens flumen magnum scz erimantum. gignit. q̄ albestino lapidem qui semel accensus nunquā extinguit ibi cadidissime merule generantur. vt. d. *isi. li. xv.*

Sicilia a sicano rege primo sicania fuit nominata. deinde a siculo itali fratre sicilia est dicta que antiquitus amacera dicebatur p̄pter tria aera id ē p̄ mūctoria scilicet peloz / p̄abeum / et libeum. amacera enim grecum quod latine triquadra dicitur. quia in tres quadras est diuisa. hec ab italia freto modico est discretā / affricum mare p̄spectans terris frugifera / auro habundans cauernis et fistulis penetrabilis / ventis et sulphure plena. vnde et ibi eritue montis estuant incendia / in cuius freto scilla est et canbdis q̄bus aut nauigia absorbentur aut colliduntur fuit autem quondam in patria ciclopuꝝ et pothea nutrit cidanorum frugum fertilis / primo pre omnibus temis pro cōmittendis seminibus aratro est p̄scissa. p̄ncipalem vrbem habet siracusam et fontem areusam et albeam flumiā genitorem equoz. in eo p̄mo est inuenta insula comedia. agatem lapidem et agathe flumine sicilia primo dedit parturit et mare siculuz corallum album gignit et sales agrigentinos qui igne sunt solubiles / in aquis autem crepitantes. omnis autem ambitus clauditur spacio triū millium stadioz. Dicit autem salustius italie fuisse coniunctam siciliam sed medium spacium diuisum fuisse p̄ maris imperum atqz scissum. bucusqz *Isi. li. xv. in .c. de insulis.* vbi recitantur omnia supradicta et eadem narrat. plini.

Sries vt. d. *Isi. li. p. q̄rto s̄r are*

nos in mari loca a tractu sic vocata. vt. d. sa /
lusti. eo q̄ omnia ad se trahant. cumulos enim
arenarū ad se trahunt. siren em̄ grece tractus dī
latine. et talis attractio facit mare inaequale vt
in vno loco sit profundum in alio loco sit vado
sum. et ideo periculosum est illic ire. et dī bec
sirtis Sunt autem tales sirtes piculum educē
tes iuxta mare egyptium et ei in locis pluribus
admiscent. vt di. Isid. ibidem.

Scotia a scotorum gentibus a qui
bus incolitur appellatur test pro
muncroziuz in insula britanica vñ
et fluminibus et maris brachijs ab
anglia aquilonari separatur. ex pre vero opposi
ta septa mari oceano quo ab bibernia scotia
est diuisa eadem gens ab initio que quondam
in bibernia est sup omnia similis in lingua / in
moribus / et natura. Nam gens est leuis aīo
ferox seuiens in hostes / tantum fere mortem di
ligens. quantum seruire / in lecto mori reputat
segniē. in campo autem contra hostem affa
re vt interficiatur gloriam arbitrans et virtu
tem. gens parci victus / famē diutius sustinet
et raro ante occasum sup cibum se effundens /
caribus / lacticijs / piscibus / et fructib⁹ ma
gis vtens panis vsus britanncis minus ha
bens. et cum sit populus satis elegantis figu
re et faciei pulchre generaliter natura multuz
m̄ eos deformat pprius habitus siue scotica
vestitura dicuntur autem scoti a ppria lingua
a picto corpore quasi sassi eo q̄ aculeis ferreis
cum armento figurarum stigmatē antiqui
tus adnotabantur vt di. Isid. li. ix. sup. c. de vo
cabulis gentium mores autem primēue gen
tis multi ex eis ex admixtione. cum angelicis i
maxima parte bis temporibus in melius mu
tauerunt / Silues tamen scoti sicut et biber
nia in habitu et in lingua et in victu et i alijs mo
ribus paterna sequi vestigia gloriam arbitrat
immo aliorum consuetudines respectu suaruz
quodammodo aspiciantur. eorum regio quo
ad humi fertilitatem nemorū amenitatem flu
uioꝝ et fontium irriguitatem gregum et iumen
torum multipliciter vbi litus gaudet cultro
ribus / p sua quantitate multū fertilis est / nec
eniam impar ipso britanico solo est. vt di. ero
docus situs orbis terrarum sagacissimus ex
polator. put recitat plinius. Quere supra de
bibernia i littera. b. infra quere Eadem scotia
dicit Isidorus que ibi de bibernia in plurib⁹
referuntur.

Suetia regio est inferioris sicie in
europa a qua tota gothia que in
danoꝝ et noricoꝝ aquilona
rium regna maxima est regio bo

die nominata. habens mare balticum ab oriē
te. oceanum britanicum ab occidente. nori
corum prerupta et populos a septentrione. a
meridie vero dacorum confinijs terminatur.
Est autem suetia que et gothia est vocata. quo
ad solum frugifera vinearum tamen exps sed
in pascuis vberimis alios defectus recipat
et metallis. Nam preter diuitias quas ex mari
illa regio multipliciter contrahit in feris pecu
dibus et iumentis in argentifodinis et alijs lu
cris in numeris multas regiones alias excellit
gens valde robusta cuius militaris potentia
quondam totius fere asie et europa partes ma
xima in multis temporibus edomauit. quos
aggredi tempore alexandri magni grecorum
audacia extimuit. Julij etiam cesaris. inuicta
potentia superatis gallicis. almanicis et britā
nicis cum danis et gothis noricis et aquilona
ribus populis alijs congregi formidauit scā
dum q̄ tradunt scriptores historie. tam greco
rum / q̄ etiam romanoꝝ quorum dictis po
test et debet merito fides adhiberi in quibus
nec religioni fidei nec etiam rationi poterit in
aliquo obuiari. vt dicit hiero. Illorum inquit
poetarum et scriptorum scriptis et dictis fidem
adhibere conuenit quorum relatio fidei mori
bus non preiudicat nec veritate agnita. cōtra
dicit. ex istorum profapia amazones / processer
unt. vt di. orosius et Isido. li. xv.

Suetia germanie rene:sis est pui
tia in europa cuius gens habere
dominū maximū in germania con
suevit. vt dicit Isido. li. quidecio
Dicit autem idem in. c. de vocabulis gentium
li. ix. sueni inquit sunt pars germanoꝝ in fi
ne septentrionis de quibus d. luca. Isidit ab
extremo / flauos aquilone suenos. quoz fuisse
quondam. c. pagos et populos multi credide
runt Dicit autem sunt / sueni a sueuo mōte. qui
ab ortu germanie ortum habet / et illius mon
tis loca et confinia primitus coluerunt. vt di.
Idem. ab ortu habet danubium cū bauaria
ab occasu habet renum cum alsatia / a meridie
habet iugera alpium cum italia / a septentrione
habet franconiam in inferiori p̄tenditur con
tra renum. superior contra alpes et dannubiū
Utraq̄ ē terra optima et frugifera / vniuersa in
multis locis / habens ciuitates munitissimas
opida et castella campestris et montana / anes
et flumina nemora multa et gramina et pascua
ouium greges et armenta. arca montana cū
ferum habet et argentum p̄creat ac metalla.
Gens populosa nimis fortis / audax / et belli
tosa / p̄cra corpe / flava crine / venusta facie et
decora

De prouincijs

Thanos insula ē oceani parua modico freti interiectu a britania separata. habens cāpos frumentarijs et gleba in vberem. dicta est tanatos a morte serpentum quos dum ipsa ne sciat asportata. inde terra quoquo gentium venia fuerit angues illico pimit. vt di. Isid. li. xiiij.

Rapobatane est insula indie iacens ad austrum ex quo oceanus indicus incipit patens in longitudine octingentis lxx. milibus et l. passuum. In latitudine vero lxxxv. milia stadiorum. Scindis autem annis interfluuio. tota repleta margaritis et gemmis. pars ei? bebelijs et elephantibus est repleta. partem vero homines tenent. in hac dicunt in anno duas esse estates / et duas biemes / et bis floribus nari locum. vt vtilissima indie ē insula. vires omni tempore. foli eius semp sunt virentia et nunq̄ cadunt (vt di. Isid. li. xv).

Tracia est puincia in grecia / ad q̄ veniens tiras filius iapbera suo nomine. vt dicit ipsam drania nominauit. vt dic. Isido. li. xiiij. Alij a seuitia incolarum tranam appellatam dixerunt. huic ab oriente ppositis et vrbs constat inopolis opposta est. a septentrione vero hister obtendit / a meridie aut egeo mari adberet ab occasu vero macedonia illi subiacet. cuius regionem olim diuersi populi .s. massagere / farnate et scite. et alie plurime nationes incoluerunt. ampla est enim et ideo multas nationes potuit continere ebrum fluuium tracia findit / q̄ etiam barbaras multas tangit. vt. d. isid. li. xiiij.

Traconitida regio est in iudea cui p̄fuit philippus frater berodis. Nā totū regnum bebreorum fuit diuisum in quatuor tetrarchias. quarū prima fuit galilea cui tetrarcha fuit berodes secunda et tertia itunia et traconitida regio cui p̄fuit philippus vtriusq̄ regionis castēs tetrarcha. quarta fuit abelina regio / cui p̄fuit lisaias sup berodem et philippū. In tot em̄ principatus p̄culares fuit diuisa iudea a romanis ad domandam supbiaz iudeoz (vt d. glo. super lucam super illum locum. tetrarcha autem philippo etc.

Thessalia (vt di. isid. li. xiiij.) grecie est prouincia / a thessalo rege cognominata que ad meridianam plagam macedonie cōiuncta est. multa in thessalia flumina sūt et opida quorum caput thessalonicum est vocatum. ibi est mons p̄nasus quondam apolini cōsecratus. sui aut thessalia patria achillis et origo extitit iapbera

num de quibus fertur q̄ bi primo equos frenis domuerunt sup diosa coz insidere vnū corpus esse videbantur. p̄pter quod milites thessalorum centauri ficti sunt vt di. isid. li. xi. in. c. de portentis. In thessalia autem primo solidi aurei inuenti sūt. domandorumq̄ equoz vs? primitus est repertus. vt di. Isid. li. xv. ad hoc dicit idem li. iij. q̄ moysi temporibus in thessalia accidit quoddam diluuium in quo aqua rum illuues maiorem partem populorum thessalie submersit paucis per refugia montū liberatis et maxime in monte pemafo in cuius circuitu deucalicon tunc temporis regio poterat. qui tunc ratibus ad se pfugientes suscepit. et sic in p̄nasi iugo eos aluit atq̄ vouit p̄pter quod dicunt grecorum fabule deucaliconem hominum genus ad lapidibus repasse vt dicit ibidem.

Tenedos est insula grecie vna de cecidibus sita ad septentrionem in qua ciuitas thene cōdita est. a qua et insula est vocata. fuit autē thenes quidam iuuenis infamatus q̄ suā no uercam cognouisset qui fugiens insulam vacuam cultoribus obtinuit. qui ex nomine suo iuitan quam ibi cōdidit et insule nomen dedit.

Tile ultima est insula oceani in plagam septentrionalem et australem ultra britanniaz sita nauigatione sex dierum. a sole nomen habens. quia in ea sol estiuum solstium facit et nullus ultra eam dies est. et ideo eius mare tardum est. et congelatum. vt dicit. Isido. li. xv. secundum plinium autem locus inhabitabilis est. q̄ in estate nihil ibi crescere potest p̄pter nimium calorem exurentē. In bieme etiā nihil potest propter frigiditatem congelatē. Nā ab equinoctio vernali. quādo sol est in ariete vsq̄ ad equinoctium autumnale quando est i libra sol illi insule nunq̄ occidit. et ab illo tempore vsq̄ ad equinoctium vernale iterum ad insulam non accedit. vnde per dimidiū annum habet diem. et per dimidium habet noctem. vt di. idem in. c. de insulis li. quindecimo et de solstijis li. ij. idem etiam di. beda in li. de naturis rerum. Similiter et solinus.

Tripolitana regio est dicta duplici vna ē in fenice dicta a tripoli ciuitate famosissima que totius partem in circuitu p̄pter nimiam suę fortitudinem est defensio et munimētū. Alia vero est tripolitana in affrica inter pentapolim et bisantium. sita a tribus magnis vrbus sic vocata. scilz orea sabine et leptis magna. bec

babz ab oriente sirtes maiores et trogoditas a septentrione mare adriaticum. ab occasu besatum / a meridie genulas et garamandas vsq; ad oceanum ethiopicum protendentes. vt d. Isid. li. xv.

Trogodea est regio in ethiopia cuius incole dicuntur trogodite sic vocati. quia tantu sceleritate polleat vt ferat pedum cursu assequatur. hz etiā hec regio quandā insulam vbi crescit optia mire species et purissima eius gutta ibi inuenitur et dicitur mirra trogoditez ab insula in qua crescit. vt d. Isido. li. xvij. cum sit hec prouincia in ethiopia. tangit tamen fines arabie. vnde aliquādo dicitur esse in arabia. vt patet in li. ix.

Troiana prouincia in frigia primitus fuit dardania a dardano nominata. Nam dardanus de greca profectus peruenit. ad frigias ibidē primitus regnauit. postea filius eius erictrionus. deinde nepos eius tros a quo ciuitas troia et patria in circuitu est vocata. vt d. Isido. li. ix. multi autem de troianis primo troie exitum facta dasse per diuersas mundi partes sibi sedes quesierunt multas nationes expellentes pro eis habitauerunt et ex ipsorum pgenie prodierunt in posterum potentissime seculi nationes sicut diuersarum regionum vrsissime historie attestantur.

Tuscia italie est prouincia inter ligures et romanorum territorium collocata qua difficilibus montium iugis et accessibus locorum valde altis at arnis fortissime est munita thurscia autem (vt d. Isido. li. xv. sacrificioꝝ thuris frequentia est vocata. nam in illis partibus in mortuoz exequijs antiqua thura cremare et offerre religionis et deuotionis gratia maxime assueti erant et suos mortuos affectu lacrimabili deplangebant thura etiam in aris deoz potissime incendebant vt qz dicitur in thurscia ars aruspitia primitus est repta. vt d. Isido. hec zemulia fuit antiquitus noīata ptes habens inditas et nobiles ciuitates ab occidente ptra liguriam habet pisanam ciuitatem / senas / lucanam florentinam. contra septentrionem vrbem veterem. contra orientem aretum ptra mendiem / curthonem / perusū / et assisū que valli spolitane contigue sunt et vicine. ab oriente habens mare adriaticum et marchiam de anchonia / a meridie uberim ripaz et romā

ab occidente mediolanēsem liguriam: a septentrione romaniolā et puuntia paduanā. et h̄ regio ē multū p̄tendēs in lōgū ab oriente vsus occasū minus h̄is latitudinis aquilonari termino ad australem. Est autem terra montuosa satis et fortissima quo ad situm: fertilissima quo ad solum / saluberima quo ad celum. quā mare in duabus partibus locupletat. quā etiam fontium et lacuum multitudine irrigat et fecundat. aruis fluuius illam preterfluit et decorat croci aromatici ibi crescentis habundantia ipsam singulariter nobilitat atq; ditat. fontium etiam calidorum in ea scaturientium affluētia ipsam gratificat et sublimat.

Turingia germanie est prouincia media inter gentem saxonum et francoꝝ et vestfalorum. habet enim boemos saxones ab oriente / francos et bauaros a meridie. sueuos et balthicos ab occidente. renenses vestfalos ab aquilone. gens siquidem scdm nomen patrie thuringia id est dura ptra hostes maxime et seuerā. Est enim populus numerosus. elegantis stature. fortis corpore. durus et p̄stans mente habens terram fere montibus vndiq; circumdatam et munitam. interius vero planā. valde frugiferam et fructiferam a vineis etiam nō expertam. opida multa castra fortia non solū in montanis verum etiam per plana. annib; stagnis lacubus irrigua. aere saluberrima. pabuli vbertate gratissima. armentis et gregib; valde plena. in eius montibus diuersa inueniuntur mineralia et metalla. vt dicit erodotus qui nullatenus pmisit secreta in germanie cōfinio inscutata.

Torona gallie superioris est prouincia pars aquitannie antiquitus cōputata a thoronis ciuitate indita sic vocata. in q̄ gēna sacerdotum martinus sanctissimus requieuit. Est autem sita super amnem ligurim qui eam p̄terfluit et irrigat multipliciter et locupletat. terra frugifera. fructuosa. vinifera. pascuosa. aere saluberima. nemorosa. gens robusta corpore. elegantis forme. audax mente benefica in opere modesta in sermone.

Tarconia est prouincia ab antiquitate antequam comprehensa. sita iuxta pireneū a vascea opido noīata (vt d. Isido. li. ix.) habens montes pireneos in vno sui latere et in alio oceanū

De prouincijs

mare. in alio vero planitiem prouincie tholosane. in alio vero pictauiorum gentibus appropinquat terra siluestris nemorosa saluosa et inuoluta. in multis sui partibus vinearum ferax in tantum quod vicinis multis et maris insulis vini copiam administrat. gerbona fluius a tholosana prouincia separat qui vasconiam perterfluens iuxta burdigalem metropolim urbe vasconum oceanus mare intrat (ut dicitur Isidorus. li. ix. in capitulo de vocabulis gentium) vaccei a vacca opido cognominati. per amplam iugis piseni montes solitudinem inhabitant qui et vascones quasi vaccones dicuntur. c. in litteram demutata quos pompeius edomita hispania ad triumphum venire infestis depulsi iugis deposuit. et in unum opidum congregauit. unde et conuenarum nomen urbs accepit (ut dicitur Isidorus. plini.) et erodotus qui recitat gentem vasconum fore corpore leuem et agilem. animo audacem. ad bella precipitem et ferocem.

Alania venatorum ab antiquo dicebatur prouincia. que a litore maris adriatici in cuius sinu urbs venetiarum nunc est sita. usque ad padum fluium qui diuidit inter ciuitates et fines superiorum ligurum et inferiorum. videlicet inter pergamenses et mediolanenses primitus extendebatur ut narrat Isidorus. li. i. lumbardorum ac ligurum historie verissimus recitator. multas siquidem nobiles nunc obtinuit ciuitates. Nam ut dicitur Isidorus. li. xvi. mama que a manto aretie filia que post interitum thebanorum theba est dicta. in italia condita. sita in venetia. que gallicantis alpina est vocata. venetia itaque in italia est prouincia. que multarum terrarum et ciuitatum dominium non habuit ab antiquo in mari vel in terra. cuius potestas per longissimos maris tractus usque in greciam se extendit. germanorum fines usque in aquileam tangit. dalmatiam. et sclauorum piratarum predam tyrannicam reprimit et copescit. insulas et portus promuntoria maris et sinus sub eius dominio existentes iustissime regit. subditos protegit ab hostibus potentissime ac defendit rempublicam iustis legibus subicit. nullam diuinitis contrariam instituit infra suos terminos manere dissimulat aut permittit. huius gentis referre singulas probitates estimo superfluum. cum de gentis veterum virtute potestis arcum inspectione et prudentia. unitate ciuium et concordia. amore totius iusticie cum clementia. omnibus fere nationibus iam sit notum. ut dicitur et idem scriptor historie lumbardorum.

Alalia germanie inferioris est prouincia. habens saxoniam ad orientem. thuringiam et bassiam ad meridiam. renu et coloniam ad occidentem. oceanum et frisiam ad aquilonem. nobilissimis fluminibus duobus in eius extremitatibus angitur scilicet visconia atque cenona. renu tangit versus occidentem et septentrionem. visconiam vero versus orientem. Est enim terra multum nemorosa. et pascuosa. plus alendis gregebus quam ferendis frugibus apta. in multis fontibus et amnis est imagna lipia. scilicet atque rura et multis aliis. fontes habet salis et montes fertiles. in metallis abundat et etiam frugibus glandibus. nucibus. atque pomis. etiam feris porcis. et pecudibus et iumentis. populus communiter elegantis stature est et pcerere. venuste forme et fortis corpore. et audax mente. miliam habet copiosam ac mirabiliter animosa. propriam ad arma prouincie et paratam. ciuitates habet fortes et munitas. castra fortissima. et opida. tam in montibus quam in planis.

Aronia prouincia est paruula ultra daniam versus orientem a virore dicta. eo quod sit graminosa et nemorosa. multis aquis et fontibus profusa. cuius gleba est frugum ferax. gens quondam barbaras. seu inoposita ac inclita. nunc vero danorum regibus pariter et legibus est subiecta terra vera tota est a germanis et danis pariter habitata. Quere supra in littera. R. derualia. Dec terra a nogardorum gente et ratheorum per fluium maximam quae nauere dicitur esse separata.

Alandia est patria iuxta montana norwegie versus orientem sita. super litus oceanum protensa. non multum fertilis nisi in graminiibus. et in siluis. gens eius est barbaras. agrestis et seua. magis artibus occupata. unde et nauigantibus per eorum litora. vel apud eos propter venti defectum moram strahentibus. ventum ventalem offerunt. atque vendunt. globum enim de filio faciunt et diuersos nodos in eo continent. usque ad tres nodos. vel plures de globo extrahi precipiunt. secundum quod voluerint ventum habere fortiores quibus propter eorum credulitatem. illudentes demones. aerem concitant. et ventum maiorem vel minorem extrahunt secundum quod plures nodos de filo extrahunt vel pauciores. et quandoque in tantum commouent ventum quod tales tidem adhibentes iusto dei iudicio submerguntur.

Alrea est insula modica in mari

britanico sita. distans a britannia maiori 7 p
uo freto interposito separata. cuius gleba ad fru
menta est optima. multas habes silvas et ne
mora / feras multas / pecora et iumenta. fon
tes et amnes insulam irrigantes / quo ad tem
periem est saluberrima et in fontib⁹ vberima
dicitur esse. hec ab anglis hodie inhabitat.

Iselandia est regio vltima in eropa
a septentrione vltra noruegia sita
glacie in ei⁹ finib⁹ denata. p^{re}di
tor autem sup littus oceanus maris
versus septentrionem. vbi mare p^{re} nimio fri
gore congelatur. ab oriente habens sitiam su
periozem / austro norueciam. ab occidente oc
coanum bibemicum / ab aquilone mare co^{ge}
latum. et est dicta iselandia quasi terra glaciei
eo q^{od} ibi dicuntur esse montes niuei in glaciei
duriciem congelati ibi cristalli inueniuntur. In
illa etiam regione sunt albi v^{er}si / maximi / et fe
roassimi qui vnguibus glaciem rumpunt et
foramina multa faciunt. per que in mare se sub
mergunt. 7 sub glacie pisces capiunt. eos ex
trahunt per foramina predicta. 7 ad littus de
ferentes. inde viuunt. terra est sterilis quo ad
fruges exceptis paucis locis in quor^{um} vallib⁹
vix crescit auena gramina tantummodo et arbo
res in locis vbi habitant homines p^{ro}nt 7 p
ducit. 7 in illis p^{ar}tib⁹ feras gignit et iumenta nu
trit. v^{er}si de piscibus et carnib⁹ et venatioib⁹
p^{ro} maiori p^{ar}te pupul⁹ terre viuunt. oues ibi p^{ro} fri
gore viuere non possunt. 7 ideo incolae de fera
rum et v^{er}so^{rum} pellibus quos venatu capiunt.
contra frigus se muniunt. et corpora sua te
gunt alia vestimenta habere non possunt. nisi
a iunde deferantur. ges multum corpulenta.
robusta et valde alba. piscationi dedita 7 et
iam venationi.

Lugia siue zeugis est p^{ro}uincia vbi
est maior tartago. minor africa
inter bizaniam 7 numediam sita:
(vt d. Isido. li. xv) Decmaria si
do est iuncta. vt d. idem. 7 a mendie vsq^{ue} ad
regionem gotulorum porrecta. cuius p^{ar}tes
sunt frugifera. vltiora vero bestijs et serpen
tibus plena. ibi onagri. 7 fere siluestres ibi mi
ra 7 monstruosa inueniuntur. vt d. idem.

**De lapidibus terre 7 metallis
atq^{ue} eorum p^{ro}prietatibus.**

Liber Sedecimus.

Descriptis p^{ro}prietatibus terre 7 partib⁹
eius in g^{er}ali. restat
adiuuare d^{omi}no aliq^{ui}
hic inferre de eius
ornatu in speciali.
Eor^{um} autem que or
nent terram quedam
sunt simpliciter ma
nimata 7 insensibilia. vt omnia metheorica.
que in venis terre generantur. qualia sunt la
pides. colores / et metalla. et de illis primo p^{ro}
ordinem est agendum. Quedam vero vegeta
bilia / ut radices / herbe / et arbuta. Quedam
autem sensibilia. vt homines et iumenta. de
quibus vltimo est tractandum. Primo igitur
de his que generantur in terra et in venis eius
per ordinem alphabeti hic dicendum est.

Arena ab ariditate est dicta que si
manu pressa fuerit. p^{re} siccitate 7
duricia stridorem facit. que si in fe
ste cadida aspersa fuerit nihil sor
dis post se relinquit. vt dicit Isido. li. xvi. capi
tulo quarto. arena siquidem in aquis marinis
ab omni limositate 7 lutea viscositate abluit.
vt d. Ansto. in libro de p^{ro}prietatibus elemen
torum. 7 ideo p^{ro}pter vincens in ea siccitate
coagulari in lapidem perfecte non permittit
terra enim pura (vt d. idem libro methe. iij.)
lapis non fit quia continuationem non facit. s^{ed}
comunionem. 7 ideo siccitas vincens omne
humiditatem noⁿ permittit eam totaliter in la
pidem consolidari. inde est q^{od} arena terra com
muni est substancialiter durior. sed lapide mol
lior 7 in partes innumerabiles diuisibilior. v^{er}
de arena frigida 7 sicca / minuta co^{mp}ressa / gra
uissima est in pondere quous sit minuta. steri
lis ex se. p^{ro}pter caloris et humoris defectum et
dominiu^m frigide siccitatis imbre supueniente
non dissoluitur. sed potius diluta aut consum
pta lutea in puritate magis co^{mp}rimuntur. et p^{ro}
te p^{ar}ti fortius deherente amplius solidatur.
vt dicit Diaro. super Jere. c. v. qui posuit bare
nam terminu^m h^{er}em 7 q^{ui}. habet etiam vniuersa
liter naturam colatiua. vnde aqua per barena
colata purior et dulcior inuenitur. vt d. Con
stan. Item virtutem habet metallo^{rum} purgati

De lapidibus et metallis

nam et sua confractione rubiginis consumptiuam. aurum enim et ferrum arene confractione clarificantur. Item virtutem habet infrigidatiuam / repercussiuam / opilatiuam / tumoris sedatiuam. vt patet in chimalia. i. arena ex lapide fabuli resoluta. que valet ad omnia supradicta. vt d. Constan. Item virtutem habet minerali vel salicini similem vel affinem. vnde inter arenulas tam fluuiales quam marmas auree arenule sepius inueniuntur. lapides etiam polliti et gemme precluse in marino litore inueniuntur inter arenulas. Item arene tam fluuiales quam marine ex ventis contrarijs ipsas arenulas particulas eleuantibus sepius in maris hostijs et littoribus coacervantur. et ex arenis sic accumulatis aqua fluuiales ne mare subintrent aliquotiens retardantur. vt d. Hiero. super amos. viij. nisi defluet sicut riuus egypti et qd. vbi expresse dicitur quod aqua nili propter obstantes arenarum cumulos contingit impediri. Nam circa fluminis descensum panter aggregate aqua nili descendere in mare non permittitur. sed potius reflucere per plana egypti manifestissime coartatur. sed quanto illis cumulis arenosis aqua redire compellitur tanto eisdem dissipatis cum maiori impetu in mare descendere profundius prohibetur. vt dicit Hiero. ibidem. Item arenarum obstaculis in mari sub aque superficie occultatis occurrere vel resistere maxime est difficile et periculosum. vt patet supra vbi de maris piculis tractatur.

Argilla est terra tenax glutinosa et viscosa ad varia opera singulorum disposita atque apta et est scilicet sicut dicitur in libro. li. xvi. c. i. ab argis sic vocata apud quos primo ex tali materia vasa fictilia sunt effecta (vt ibidem dicitur) talis terra per actionem caloris liquidiores partes consumens et terrestriores consolidans in laterem commutatur. sepe etiam contingit quod talis terra lutea et viscosa frigiditate aquam congelante in lapidem commutatur. sepe etiam accidit talis transmutatio scilicet luti viscosi in lapidem ex calore coagulante. sicut enim dicitur libro metheo. iij. lutum viscosum aptum est huic transmutationi scilicet in lapidem per calidi coagulationem quare viscosum est medium inter viscosum et vaporatum habens humidum se. vnde gratia vaporatiui potest a calido coagulari. gratia viscosi non potest ex toto educi. sed amplius comprimere et consolidari. et sic in lapide trans-

mutari. vt d. ibidem commenta. Argilla est frigiditate sua sanguinis restrictiua. vt d. Constan. Argilla si cum forti aceto fuerit distempata apposita fronti et temporibus prohibet sanguinem de naribus profluentem.

Azbastrum. vt dicit Isido. li. xvi. c. v. est lapis candidus intermixtus varijs coloribus ex quo euangelici illius unguenti vasculum factum fuit. ex hoc enim cauantur vasa unguentaria quia unguenta custodiunt peroptime incorrupta. nascitur autem circa thebas egyptias et damascum sicut ceteris candidior. sed prebatissimus de india transportatur hic lapis a diascoride nicomari dicitur. et dicitur valere huic ad victoriam obtinendam. et dicitur etiam quod generat et conseruat amicitiam.

Aurum ab aura est dictum. vt dicitur Isidorus libro. xvi. eo quod repercussio aere plus refulget. naturale enim est vt metallorum splendor plus fulgeat luce alia repercussus. hinc et aurarij sunt dicti quorum fulgor splendor reddunt. aurum autem magis radians et fulgens dicitur obrisum eo quod splendore obradiat ac fulgore. Est autem coloris optimi quod hebrei operam. greci vero cayron vocant. lamina vero tenuissima ex qua infunduntur fila aurea brachtea nuncupantur (hucusque. Isido. c. de metallis. Secundum Aristot. autem li. metheo. parum ante finem dicitur. quod aurum sicut cetera metalla materialiter procreatur ex sulphure subtili et rubeo et de viuo argento subtili et albo. plus autem occurrit in eius compositione de sollicitudine siue soliditate sulphurea quam de aereo aquoso viuo argenti. et ideo aurum solidius est et ponderosius quam argentum in cuius compositione plus de argento viuo quam de sulphure albo concurrere consuevit (sicut ibi d. Ri. rusuf Auro igitur inter metalla quo ad substantiam nihil solidius est / nichil compactius. et ideo in igne positum non euaporat nec etiam in pondere minoratur. vnde in igne non consumitur sed sol quando vi caloris liqueat si quid habet annexi impunitatis et scorie deponitur propter quod et amplius depuratur et fulgidius inuenitur. Nihil enim inter metalla est ductilius quia tante est ductilitatis quam inter incudem et malleum sine rptione siue distinctione partium in brachteas id est tenuissimas lamias

dilatatur. necesse est inter metalla quo ad formam et specie est pulchrius. et ideo inter omnes picurabiles formas siue species primam et precipuum locum auri optinet pulchritudo. unde forma est et decor tam colorum quam rerum vel metallorum. Item nihil inter metalla quo ad virtutem inuenitur efficacius (cuius virtutem describit platearius dicens) aurum inquit rariius est omni metallo et purius. et ideo virtutem habet confortatiuam et superfluitatum coadunatarum in corpore extersiuam. et ideo valet contra lepram et elephantie passionem vtiliter emendendam. Limatura autem auri in cibo vel in potu vel in medicina valet ad preservationem a lepra vel saltem ad eius occultationem. quia eius frequens vsus ab ea preseruatur vel retardat aut saltem ipsam palliat et occultat (vt d. auicenna) Item eadem limatura cum succo boraginis et osse de corde cerui valet contra syncope et cardiacam passionem. Item lamine auree cadentes in vino exsiccat. vinum faciunt vtile contra vicia splenis et alias passionem multas vel melancholicas. Item vsu rarsa facta cum instrumento aureo melior est quam alia materia vel matello. locum enim vsionis custodit immunem a fetore. Item puluis cadu me auree oculis impositus maculas oculorum purgat. Confortat autem aurum membra quauis eis non incorporatur nec ea nutriat depurando. ex asperitate sua superfluitates que membra ledant extergendo (vt d. idem plate.) Item aurum calefactum tollit pilos a membro quod inde exustum fuerit aut fricatum et iterum crescere non permittit (vt d. Constan.) Item aurum percussum non resonat sicut es vel argentum nec crepat nec funditur. sed potius expenditur et dilatatur. nisi ei fuerit aliud metallum adulterinum modo aliquo incorporatum. Nam quod diues vel auricalcum cum auri substantia est permixtum semper sub malleo scinditur. et semper ad susceptionem debite forme. sub mallei scitu inobediens inuenitur. et ideo necesse est quod omne superfluum ab eo per excoctionem auferatur vt efficiatur ductile et aliquod vas cum optata forma exinde producat (vt dicit Grego). quando autem lamina vel brathea aurea cum argentea subducta det malleando incorporari necesse est a tribus maxime precauere scilicet a puluere / vento / et humore. quia si aliquod horum inter aurum et argentum permiscuerint / nequaquam vnum cum altero se tenebit. et ideo oportet quod in loco valde mundo et quieto hec duo metalla ad iusuram vniantur. quando autem modo debito siciungunt inseparabilis fit vnio

ita quod ab inuicem non possunt ulterius separari

Auricalcum (vt d. Jfido) est dictum quia cum sit es siue cuprum respicitur tamen superficialiter sicut aurum. es enim greco sermone calco vocatur. auricalcum itaque habet duriciem eris siue cupri ex mixtione enim eris et stanni et aurum pigmentum et quibusdam alijs medicaminibus perducitur in igne ad calorem auri. vt dicit Jfidorus colorem itaque habet auri et similitudinem sed non valorem. vasa etiam diuersi generis artificialia et pulchra in sui bonitate auri specie precedentia ex auricalco preparantur. sed paulatim a fulgore primo bebetantur et quasi rubiginantur et sic tam colore quam odore cupreo sua materialem originem protestantur. In istis vasis abana et vasa diutius reseruata sapore horribiliorem contrahunt ex eris vicio et odore. Colliria tamen que oculorum sunt medicina in eis vtiliter reseruatur et ex eris fortitudine acciuntur. vt dicit plau.

Auripigmentum est vena terre siue genus lapidis scissibilis et fragibilis auri speciem pretendens in colore. et vocatur alio nomine lapis arsefascus. qui est duplex rubeus et citrinus. et habet secundum dia. naturam sulphuris calefacendi et desiccandi que si apponatur eri ipsum in album transmutat et omnia corpora metallina preter aurum exurit et deuastat. vt. d. t. et. d. Secundum plautum autem auripigmentum calidum est et siccum in quarto gradu et est vena terre et dupla species rubei scilicet et citrini. Citrinum autem copiat medicine. habet autem virtutem dissoluedi / attrahendi et mundificandi. unde valet asmaticis et malum anbelitum habentibus ex humiditate. si indurato capite fumus eius recipiatur. Ex auripigmento fit pbilocum id est vnguentum depilatorium vt pili scilicet a moueantur quando decoquitur cum calce vitina. valet etiam contra serpiginem et impetiginem si locus cum sapone et auripigmento leniter inungatur. sed statim locus inunctus abluatur. quia si vnguentum tale ibi diu maneret bonam carnis sicut et malam coroderet et excoziaret. naturam enim habet infassiuam et corrosiuam. vngues autem deturparos et deformes cadere facit vt crescant meliores. vt dicit plau.

Argentum a greca appellatione vt d. Jfido. est dictum. Nam greci argentum vocant. cui mirum in modum accidit quod cum sit candidum

De lapidibus et metallis

Impressum corpori lineas nigras (vt d. Iſi-
do.) reddat. Et eius compositione sunt viuz
argentum et sulphur album, plus autem est
ibi de aere et aqueo et argenti viui q̄ sulphu-
ris, et ideo non est tanti ponderis sicut aurum
vt d. Rufus. Est autem argentum duplex salu-
et simplex et compositum. Simplex autem
liquidum est et vocatur argentum viuum. Co-
positum autem argentum est solidum / com-
positum ex argento viuo puro et sulphure al-
bo non viute (vt dicit Aristoteles).
argentum autem viuū est substantia aquea/
mixta cum subtili terrena forti admixtione in-
dissolubili, et hoc habet ex magna siccitate ter-
rea que non liqueſcit in superficie plana, et ideo
non adheret sicut id quod est aquosū. Est autē
eius substantia alba ex claritate aque subtilis
et ex albedine terre bene subtilis et digeste ha-
bet etiam albedinem ex admixtione aeris cuius
p̄dictis, habet etiam argentum viuū hoc sibi
naturaliter proprium q̄ nō coagulatur p̄ se sine
sulphure sed cum sulphure et cū plumbi sub-
stantia coagulatur, ideo dicitur ibidem q̄ ar-
gentum viuū et sulphur sunt elementuz id est
materia et principium omnium liquidabili-
um scilicet metallorū, hec omnia dicuntur in
li. metheo, exp̄sse, et etiam a richardo sic expo-
nuntur, argentū itaq̄ viuū omnium metallorū di-
citur esse principium, et ideo respectu eorum est
simplex elementū. De sua autē virtute et natu-
ra/ diuersi diuersa posuerunt. Quid autē de
sentiant medici patere potest per hec verba.
Argentū in q̄t platearius) viuū calidum dici-
tur esse et humidū in gradu quarto, q̄uis a q̄
busdam iudicatur frigidum et in eodē et q̄ sit
calidum ostenditur p̄ effectum eo q̄ dissoluit
penetrat/ et incidit, sed q̄ actualiter sentitur
multum frigidum abusive frigide iudicatur.
Quod autē aliq̄ dicunt argentū viuū ex qua-
dam vena terre per excoctionē fieri falsum esse
patet, eo q̄ p̄ clarō ignis facillime in fumū ex-
tenuatur, sed a terra gignit et quasi aqua p̄flu-
ens p̄creatur, diuissime etiā in vase frigido et
solido conseruat. Tanta autē ipsius est cohe-
rentia et fortitudo q̄ nulli rei potest admisceri
nisi p̄mitis extinguat, extinguit autē cū salua
q̄ cū ea fricatur, et maxime q̄ cinis saluie ad-
ditur et maxime quando puluis ossis sepe so-
ciatur. Est autem argentum viuū de facili in
fumū euaporatiuū et resolutiuū cuius fumus
maxime obest astantibus. Inducit enim pali-
sim et tremorē relaxando neruos/ et remollien-
do. Ore acceptum inissum occidit mēbra p̄-

fodiendo. Circa quod piculum maxime valet
lac caprinū in quantitate maxima exportatum
cū p̄tinuo motu patētis, ad idem sp̄aliter va-
let et decoctio vini cū absinthio et isopo (huc
usq̄ plate) Dicitur autē argentū viuū eo q̄ in-
cidat materias quibus incitur (vt d. Iſi. li.
xvi. vbi etiā hoc subiūgit, hoc inquit est liqui-
dum quia parit, Inuenit autē sp̄aliter in me-
tallis seu in fornacibus argentarijs guttarum
concretionē rectis inherens, sepe enim in ve-
cutilissimo stercore doacarum et puteorum li-
mo inuenitur, sit enim ex minimo imposito cō-
cile ferreē patena testea superposita, debet au-
tem fasculum esse circumlinitum et circumda-
tum carbonibus/ et tunc argentum viuū ex
minimo distillabit, sine hoc argento neq̄ es
neq̄ aurum inaurari potest. Tante autem vir-
tutis est vt si super sextarium argenti viui cen-
tenarium saxum superponas oneri statim re-
sistit. Si vero auri scrupulum superposueris
leuitatem eius in se statim rapit. Ex quo pa-
tet non pondus esse, sed naturam cui cedit, po-
tū datum interficit/ ponderis causa. Serua-
tur autem melius in vasis vitreis, nam cete-
ras materias perforat et corrodit (huc usq̄ Iſi-
do. xvi. c. de metallis) Argentum est igitur al-
bum/ clarum/ sonorum/ purum/ ductilitatis
habens multam, minus tamen q̄ aurum/ bal-
sami, potissime conseruatiuum/ virtutis in ia-
spide iuuatiuum. Maiorem autem virtutem
habet iaspis in argento q̄ in auro, vt dicitur
in lapidario, liquabile et in igne resolutiuum
et liquefactiuū/ colorem habet igneum rubeū
infrigidatum vero iterum efficitur candidum
atq̄ durū, et quāuis sit grossum et materiale
respectu auri/ tamen post aurum in valore et
precio obtinet inter metalla principatum, nā
eius scortia siue spuma vulnera sanat et replet
et carnes superfluas in eis crescere non permit-
tit acatrices inducit/ sordes corporis munda-
ficat/ cancerum a fetore custodit/ confortat flu-
xibilia membra et constringit/ ex contactu ter-
re rubiginem contrahit, sed ex arene et salis
confricatione colorem pristinum recipit et re-
sumit.

ADamas est lapis indicis parvus
et indecorus ferrugineum habes
et splendorem cristallinum, nun-
quam tamen ultra magnitudines
nuclei auelane est repletus, h nulli cedit materie
nec ferro quidem nec igni nec vnq̄ incalescit,

unde a grecis vis indomita appellatur. s; cū sit inuicis ferri ignisq; contemptor rumpitur sanguine hirci calido et recenti. cuius fragmenti sculptores in signandis gemmis et perforandis videntur hic differt in hoc a magnete quia positus adamas iuxta ferrum non patitur illud attrahi a magnete immo retrahit quā daz violentiam ferruz a magnete lapide sic attrahit. Dicitur hic lapis more electri venena reprehendere / metus varios expellere / et maleficus amarus obuiare (hucusq; Isid. li. xvi. c. de cristallis) Dicitur hic lapis more electri venena reprehendere / metus varios expellere / et maleficus amarus obuiare (hucusq; Isid. li. xvi. c. de cristallis) Dicitur hic lapis more electri venena reprehendere / metus varios expellere / et maleficus amarus obuiare (hucusq; Isid. li. xvi. c. de cristallis)

Achistus lapis est indicus qui inter gemmas purpureas obtinet principatum. ut dicit Isid. Est autem amethystus colore purpureo et violato permixtus quasi rosa. nitens et leuiter fundens quosdam flammulas et emittentes (Isido) alterum eius genus descendit ad iacinctū nō ex toto igneum. sed vini colorem habens. Et sunt species eius quinque secundum Isidorū Sed ut dicit dia. purpureus nobilior est et alius vtilior. Nam virtus eius contra ebrietatem est et facit vigilem et malam repellit cogitationem et bonum profert intellectus. et inest ei mollicies ad sculpandum.

Achades est gemma nigra habens albas venas et dicitur achades a flumine eiusdem nominis existens in aetolia. iuxta quem gemma primitus est inuenta (ut dicit Isid.) modo autē in pluribus regionibus inuenitur. Est etiam quoddam genus creticum (ut dicit dia.) cum venis cereis aliud genus est indicum varium cum guttulis sanguineis. primum enim genus ut dicit Isid. creditur valere magicis artibus. Nam cum ipsa tempestates auerunt. sistunt flumina sicut dicunt idem. Item genus etiam vtile est secundum dia. ad regum fortunas et simulacra monstranda somniorum. Creticum autē genus mutat pericula. gratum facit et placente et persuasorem et faciendum et vires profert. Zeruus ge-

genus s; indicum visum fouet contra sitim potest contra venenum valet et accessio eius odoriferus est. ut dicit dia.

Abeston archadie. est lapis ferrei coloris ab igne nomen sortitus eo quod semel accensus nunquam extinguatur de quo fabricatum est quid mechanicum. de quo gentiles capti sacrilegio. mirabantur. In quodam templo enim veneris erat factum candelabrum. in quo erat lucerna sic ardens. ut nulla tempestate nullo imbri extingui possent ut dicit Isid. li. xvi. c. de lapidibus.

Abyssos est gemma nigra pōde rosa distincta venis rubentibus. hec calefacta igni septem diebus colorem tenet. ut dicit Isidorus. de gemmis nigris.

Abandina est gemma dicta ab alabanda regione asie. cuius color similis est calcedonio s; rarior. ut dicit Isid. secundum dia. autē alabandina est gemma clara et subrufa. ut dicitur cuius virtus est sanguinem puocare et augmētare

Argiristis est gemma argenteo similis habens stigmata aurea cui similis est in calore adromaia. Est etiam lapis cuius color est argenteus ut dicit Isid. cuius est forma quadrangula sicut ibessi. et fortitudo sicut adamantini. hoc putant magi nomen impositum ab eo quod animorum impetus vel iracundias creditur refrenare. ut dicit Isid. in. c. de gemmis aureis.

Astrion est gemma indica cristallo propinqua. in cuius centro lucet stella. fulgore lune plene. Sic autē dicitur ab astris. eo quod eis opposita fulgorem rapit. ut dicit Isid. c. de cristallis

Alectorius est lapis qui inuenitur in ventriculis gallinaceis cristallo obscuro similis. cuius vltima magnitudo est ad fabae quantitatem. hic incertamine secundum magis creditur reddere homines insuperabiles et inuictos. ut dicitur in lapidario. De hac gemma dicit dia. alectorius lapis exorat venerem gratum facit et constantem viciorum discretum et oratorem amicos reformat et reprimit in ore sitim.

Asterides est gemma candida inclusam continens lucem sicut stellam inuisibilem ambulantiem. redditque solis radios candidantes.

De lapidibus et metallis

Margarites est lapis vel gēma a qua si vestis fuerit contracta contra ignem resistit. et si igni imponatur non ardebit. sed splendore accepto nitidior apparebit. et est similis allumini salsili omnibus magorum maleficis obuians et resistens. ut dicit. Irido. li. xv.

Bauximē terre est gleba limosa et viscosa in locis precipue palustribus generata. Est autem secundum Iridum. li. xvi. c. ij. quedam terra glutinosa que iuxta locum alphalti in iudea reperitur. et natura est ardens et ignium cognata. et est tante tenacitatis quod nec aqua nec ferro corrumpitur sed solum sanguine menstruali. Est autem vnt ad nauium copaginationem. de hoc bitumine dicitur in plateareo asphaltum id est bitumen iudaeum est calidum et siccum in tertio gradu et est terra nigri coloris et ponderosa et feuda. et est terra (ut dicunt aliqui) de spuma maris mortui generata. et ad modum terre indurata. Dabit autem virtutem attrahendi / consolidandi et consumendi. et multum valet ad vlcera et vulnera consolidanda. si pulverizetur et sicco vulnere apponatur. et si vulnus fuerit multum longum et latum. Valer etiam ad passiones matris spirituales opprimens. si ponatur super carbones. et fumus eius qui est fetidus super os et nares contrahatur. Valer insuper fleumaticis / nonolentibus / et litargiacis quod fleuma de capite multum purgat. ut dicitur. pla.

Berillus est lapis idem viriditate sicut smaragdus. sed in pallore pollicis ab iudis in sex angulas formas. ut coloris ebetudo repercussione angulorum excitetur. aliter autem pollicis non habet fulgorem. Genera autem eius sunt decem. ut dicit Irido. in. c. de viridibus gemis. ubi etiam statim subdit crisobenillus species. sed est berilli cuius pallida viriditas in aureum colorem resplendet. et hunc etiam indus mittit nobis. Berilli virtutes describit dia. dicens. Inter berillos qui magis pallet melior est virtus eius contra pericula hostium et contra lites inuictum reddit et mitem / ingenium bonum adhibet / valet contra vicia epatis et contra spiria / et eruuationes / humidos oculos sanant. manum gestantis exurit si solis oculis opponatur / dominem magnificat / et amorem diligit conjugalem.

Calculus est lapillus terre admixtus rotundus atque durissimus purus et ex omni parte leuissimus atque planus. Dicitur autem est calculus eo quod sine molestia sui breuitate et plantis a pedibus concutatur

cui contrarius est scrupulus lapillus sed asperius et minutus / qui si inter pedem et calcem incidit valde nocet. hinc et saxa dicuntur scrupula id est aspera atque dura ut dicit Irido. li. xvi. c. ij. sepe autem calculus in corpore animalis ex calidis et viscosis humoribus / nunc in vesica nunc in renibus generatur (ut dicitur. Constan. Quere supra li. vij. de passionibus renum. capitulum de calculo.

Calcis est lapis sic dicitur. eo quod fentis ad incidendum aciat. cons enim greco sermone / incisio dicitur (ut dicitur. Irido.) et ex his alie aquarie sunt / alie oleo indigent in acuendo. sed oleum leue / aqua vero aciem acerrimam reddit (ut dicitur. Irido. li. eo. c. ij. hoc autem cons proprium est quod in hoc quod acuendo aliter seruit paulatim se consumit ut dicitur. Gregorius (puluis vero eius ab ipsius substantia resolutus congruit medicine virtutem habet desiccatiuam repercussiuam et sanguinis restrictiuam ut dicitur Constanti.

Calcis siue calx est lapis adustus est cuius admixtione cum arena. et aqua fit cementum Est autem calcis dicitur etia viva (ut dicitur. Irido. quod dum sit actu frigida intus in occulto feruentem habet vel continet ignem. ubi profusa aqua / statim ignis erumpit latens. Eius natura aliquod mirum habet. postquam enim arserit / aquis incenditur quibus solet ignis extinguere. oleo vero extinguitur quo solet ignis accendi usus enim eius est fabrice necessarius. nam lapis lapidi non potest herere fortius / nisi calce sit coniunctus. Calcis autem que fit ex lapide albo et duro / melior est structura ex molli vero vtilior est in tectis (hucusque Irido. li. xvi. c. ij. Calx autem (secundum plate.) calida est. et sicca in quarto gradu / que mixta cum oleo pustulas et vulnera putida iuuat et incisiones bene consolidat. carne superflua corrodit. nec in vulnere crescere permittit. Calx viva cum auri pigmento et aqua admodum pulvis decocta. pilos cadere facit quia suo acumine poros aperit. ut dicitur constantius et platearius.

Cementum est calcis et barrene cum aqua temperata coniunctio et mixtura que ad lapides coniungendos et pletes linicos et dealbados sume est necessaria. in picturis et coloribus parietum primum fundamentum et precipuum est cementum melius autem adheret pteri humefacto et maxime si fuerit de plastro siue de gypso.

Nam ut dicit Isido. caldis est cognatum. opus
mū aut omnium est de lapide speculari factus
cimentum qui lapis translucet velut vitrum et
et multum scissilis in tenues crustas. ut dicit.
Isi. et est idem quod plastrum quod in greco
dicitur gipsum. in teutonico speratalo nūcupa
tur.

Carbunculus lapis est preciosissi
mus sic dicitur. quia ut carbo est ig
nitus cuius fulgor nec nocte vni
ditur. lucet enim in tenebris adeo ut flamas ad
oculos vibret. Genera eius sunt. xij. sed p̄stan
tiores sunt qui fulgent et emittunt radios sicut
ignis ut. d. Isi. li. xvi. c. xij. (ibidem subditur)
carbunculus grece antrax dicitur. gignit in libia apud
trogoditas. Inter has. xij. species p̄cellit auerozi
tate qui ignei est coloris sed candida vena pre
cinctus. cuius est proprium. quod p̄catus in igne
velut mortuus carbo extinguitur. sed aqua p̄
fusus exardescit. Alia est species carbunculi nomine
sandasicus a loco indie ubi inuenit sic dicitur
in eius specie. velut intra lucidos ignes appa
rent quedam gutte. quibus auree et hec gemma est
p̄cipue incōpabilis respectu aliarum. Alia est species
que lucius appellatur a lucerna. fragrantia
sic dicitur. et hanc gemmam remissum carbunculum
dicunt. et est duplex. Una que ut purpura ra
diat. altera velut cocanei coloris seu ruboris.
hec a sole vel a trim digitorum calefacta. paleas
et cartas folia a se rapere dicitur sculpturis resi
stet si vero aliquando sculpta fuerit dum signa ince
ra imp̄mit quasi quodam animali morfu p̄ce
re seam tollit (ut dicit Isi. ibidem.) Ad sp̄m
carbunculi reducitur balagius qui rubeus et
p̄ lucidus est. ut. d. dia. et dicitur quod hec species carbū
culi in vena saphiri inuenitur et ideo ex vicini
tate saphiri. quandam nebulam ad modum faul
le circa igne balagine p̄trahit. que circa eius (sup
ficiem se diffundit. sed hoc patet sensibilibus si
diligentius contempletur.

Crisopassius est lapis ethiopicus
que lux celat. et p̄dit obscuras.
de nocte enim est igneus de die vero
aureus ut. d. Isi. ibidem. in die enim quasi eua
nescens et fulgorem amittens quasi autem ex pale
scit. Est autem species crisopassij que india nutrit. h
crisopassij similis est prassio in colore siue por
ro et respargitur quibusdam guttis auris. ut.
d. in lapida.

Calcedonius est lapis pallidus be
betem p̄tendens colore quasi me
dium inter benillū et iacinthū. ut dicitur
in lapide. nascitur autem apud nasomanas ut fe
runt. diuino imbri. et inuenitur ad regium

lune plene. ut dicit Isi. li. xvi. non inuenitur
nisi tricolor. ut. d. lapi. omnia eius genere scul
ture resistunt / calefactus paleam atrahit (Isi.
hic lapis p̄foratus et portatus facit vincere cas
valet contra illusiones demonum et virtutes con
seruat ut dicit diascorus

Crisolius est lapis ethiopicus ut
aurum lucens et ut ignis sann
lans mari in colore est similis de
dinans ad virorem. in auro positus et in sin
stro lacero gestatus dicitur terrere demones et fu
gare. Inuat contra nimios nocturnos / et me
lancolia minuit aut depellit / et p̄forat intel
lectum ut. d. dia.) Crisoliti quedam species est cri
solimphis / cuius color de die aureus. de no
cte vero igneus iudicatur. Est et alia species cri
soliti que dicitur crisellectus colore aureus. eius a
spectus de mane pulchrior est. deinde habet af
eios color / et est ignis capacissimus. que si iuxta
ignem fuerit citius inflammatur. ut dicit Isi.
li. xvi. c. de gemmis aureis.

Celidonius lapis est modicus ta
men p̄ciosus. h̄ due sunt species. s. ni
ger et rufus. De ventre birundinis
extrahuntur. parui quidem sunt et deforme.
sed in virtutibus non sunt maioribus impa
res. imo multis alijs sunt maiores. valet enim
rufus contra lunaticam passionem et contra insa
niam et antiquam languorem. facundum facit et
gratum et placentem. Niger vero valet contra
nocuos humores et febres et lotus aqua sa
nat oculos. hec omnia dicuntur in lapidano.

Cristallus est lapis relucens clarus
et colore aquosus. creditur quod sit
nix vel glacies p̄ multorum annorum
spacia indurata. vñ et nome greci dederunt. gi
gnitur autem in asia et in cipro maxime in septen
trionalibus alpidibus / ubi in estate sol feruentissi
mus inuenit. et ideo quia annosa et diuina est
ibi glacies / ideo speciem reddit hanc / que cri
stallus nominatur. h̄ oppositus solis radijs / adeo
rapit flammam ut andis fungis igne p̄beat. vñ
eius ad pocula destinatus. nihil aliud opatur
quam frigidum facere potest hucusque Isi. li. xvi. c. xij
De cristallo autem di. dia. Cristallus non vi fr
goris tantum sed vi magis terrestre itatis in la
pide induratur Color autem illius glacie est sitis
huius virtus est contra sitim et ardozem qui tri
tus cum melle et potatus lacte replet vbera si et
causa calida lac prius sit amissum. et sump̄t in
potu valet contra colericam et viscerum passionem.
si non assit p̄stipato. lapis est lucidus p̄uius. unde lit
teras et alia que in ea ponuntur manifestat.

De lapidibus et metallis

Quod autem ex aqua materialiter fiat cristallus dicit Grego. sup. i. eze. habet inquit aqua ex se suavitatem. sed per frigoris vehementiam in cristallo pueritur firmitatem unde eccle. scribitur flauis ventus aquilonis congelauit cristallum etc. et huius assignat aristo. rationem in li. metheo. ibi lapidea de substantijs mineralibus materialiter sunt aqua. vt. d. Ri. rufus. lapides mineralium sunt de aqua. sed quia habent de terre siccitate plus quam liquabilia ideo non congelantur solo frigore aquosa. sed etiam a terre siccitate qua permiscetur. et quia aquosum terre vitreum quandoque super aquam dominatur / vincit frigiditas super dicta. Ex quo patet quod vera est ratio. gregoriij. et eccle. qui dicit quod ex aqua potest cristallus generari.

Ceramus est lapis cristallo similis ceruleo colore infectus. et est apud germaniam. alter est hispanicus rutilans vt flamma. hi cadunt de locis tonitruum et dicuntur contra vim fulgurum opitulari (vt. di. Ipsi. ibidem. Idem in lapidario vbi dicitur Cum tonar horrendum non fulmiuat igneus ether. Nubibus illisum celo cadit iste lapillus. Qui caste genit hunc a fulmine non ferietur. Nec dormis aut velle quibus affuerit lapis ille. Viris vtriusque est ad plura et causas vincendas. et valent ad dulces somnos. vt dicitur ibidem.

Corallus nascitur in mari rubeo. et quod diu regitur aquis lignum est. Statim quando extrahitur et tangitur aere in lapidem induratur. Sunt autem rami eius sub aqua candidi et molles / et extracti cum rethibus rubescunt et lapidificantur (vt dicit Irido. c. de gemis rubeis (et sequitur ibidem) quanto apud nos pretiosa est indica margarita / tanto pretiosior est corallus aqua indos hunc magis dicunt resistere contra fulmen (Ipsidorus) Idem dicitur in lapida. Ipsius est aie zoroastes mira potestas. fulmina thipbonas tempestatesque repellit a quocumque generatur. Est autem duplex albus et rufus. et nunquam ultra semipedem longior inuenitur Rufus maxime valet contra omnem fluxum sanguinis / contra epilepsiam / et contra diabolica et varia monstra multiplicat fructus / et expedit fines et principia negotiorum.

Corneolus lapis est rufus et obscurus vtilis tamen est et pretiosus. qui in collo suspensus vel digito portatus in disceptando surgentes mitigat. Sanguis ex membro sistit quemcumque feruore Praecipue tale patitur si femina fluxu. vt. d. in lapi.

Dionisia lapis est niger vel fuscus rubentibus venis spersus vocatur autem ita quia si aqua mixta conteratur vinum flagrat et tamen quod in illo murum est ebrietati resistit vt dicit Ipsi. li. xvi.

Diodorus lapis est pallidus lucens vt benillus. est aptus ad responsa a demonibus optinenda. excitat enim demones / et fantasmata Et si defuncto quis forsitan applicet illum. Protinus asseritur solitas amittere vires. Nam sacer hic lapis est et que mors stemit abhorret. sicut dicitur in lapidario

Es a splendore aeris est vocatum vt dicit Ipsi. apud antiquos enim antequam ferri cognitus fuit usus ere quippe primi perscandebant terram. et belli certamina pangebant tunc aurum et argentum reciebant. Nunc vero aurum in summo honore est. Sic voluenda etas commutat tempora rerum. verba sunt Ipsi. li. xvi. Idem autem est es et cuprum quia vtriusque ex eodem lapide per decoctionem ignis resoluitur. lapis enim calore resolutus in es vertitur. Job. xviii. Laponitur autem es siue cuprum sicut et alia metalla ex sulphure et argento viuo. sed hoc accidit quando plus est de sulphure quam de argento viuo / et sulphur est terreum non purum rubeum habens colorem adurentem. argentum vero viuum mediocre nec nimis grossum / nec nimis subtile. ex tali mixture es generatur. sicut dicit aristo. Sicut autem dicit Ipsi. c. de ere. Es si fuerit admixtum cum alijs metallis / colorem mutat pariter et virtutem. vt patet in auricalco et in ere cochio quod cum diuersis metallis est coniunctum. quoddam est album ad morem argenti accedens. aliud fuscum auri speciem exprimit tertium in quo cunctorum est temperies Est et aliud genus quod dicitur coronarium / quod seorsum ex ductu liere in laminas attenuatur. et felle tauri tingitur speciem auri pretendit in coronis histionum. unde et coronarium est vocatum. Es autem quod ductile est et malleo producit regulari appellatur. sed contra fusile quod tantum funditur. sed quod fusile est / sub malleo fragile est. Quando autem es bene purgatur et ab omnibus vicijs excutitur ductile efficitur et regulare. Omne autem es in frigore magno melius funditur. Es celerius rubiginem contrahit. nisi oleo purgatur. Item in omnia metalla es vocalissimum est et maxime potestatis (huiusque Ipsi. li. xvi.) maxime iuuenit sui tubarum et timpanarum propter suam sonoritatem et durabilitatem. lapis quoque bene decoctus est. maxime duricie et compactionis.

vnde non facile frangitur. prius enim rupis igne fortissimo exurit. occies aut vel nonies comburitur antequam perfecte extrahatur de lapide et purgetur. sicut multi sepius certissime afferunt in loco ubi fuerunt eris purgatores. Vasa enea rubiginosa sunt et erugiosa. nisi sepius arena aspersa confricentur olfactu etiam et gustu sunt abominabilia nisi cum stagnis sint linita. Es etiam si sine stagno fuerit de facili vitur et crematur (vt dicit. Jsid. capitulo de stanno) Es vero exustum et puluerisatum (vt dicit in platerio) habet virtutem dissoluedi consumendi. extenuandi et timores noxios expurgandi vulnera sanandi caliginem oculorum purgat superfluas carnes corrodit et ulterius crescere non permittit. vt. d. platea. et etiam diasco.

Electrum est vocatum eo quod ad solis radii auro datus luceat et argenteo. Nam sol elector dicitur. efficaciter enim est hoc metallum omnibus metallis et nobilissimum. huius tria sunt genera. vnum quod ex vna arbore fluit quod succum dicitur quoniam enim primo fluit de arbore est liquidum gummi. sed post induratur calore vel frigore in duriciem lapidis perspicui vel crystalli. Alter genus metallum dicitur quod inuenitur in greca. Dabatur tertium quod fit de tribus partibus auri et vna argenti. Electrum vero quod naturale est illius est nature vt in conuiuio ad luminaria datus cunctis metallis fulgeat et venenum perdat. Nam si infundas stidorum edit et in colores varios in modum arcus celestis semutare subito consuevit (hucusque Jsid. li. xvi. de metallis De electo autem artificiali dicitur super eze. dum aurum inquit. grego. miscetur cum argento argentum ad claritatem crescit. aurum autem cum claritate argenti temperatam virtutem suam non perdit. sed tantummodo ad decorem coadmixti argenti aliquantulum expalescit. Electrum etiam verum a quibusdam arpagos dicitur eo quod attritu digitorum accepta caloris anima folia et paleas et vestimentorum fimbrias rapiat et attrahat sicut magnes ferrum (vt. d. Jsi. li. xvi. ca. de rubris gemmis) De facili autem quocumque modo homo voluerit recipit colorem et tincturam. vnde de radice anase et coebilio de facili inficitur. vt dicit. idem ibidem.

Ethites lapis est indicus et persicus qui in littoribus oceanum infimum in India maris quod persici inuenitur. Est autem lapis coloris puniceus. sicut dicitur in lapida. Et est duplex. vt. d. Jsi. scilicet masculus et feia. vnum quod in nidis aquilarum inueniunt. nec sine his parere potest aquila. et ideo aquila istos lapides seruat in nido suo. Vorum masculus du-

rus est similis galle et subrunilas. femine vero mollis est. Di lapilli alligati curibus parientis faciunt partus celeritatem et etiam faciunt aliquando abortire. si nimis diu ibi dimittantur. et aliquid eradit vulue nisi cito a parientibus auferantur (vt. di. Jsi. li. xvi. c. iij) Dicit etiam lapis more pregnantis alium lapidem in se tenet clausum (vt. di. di.) et in lapide dicitur. Continet huiusmodi pregnantis more lapillum. eius virtus est conferre sobrietatem / auget diuitias et amorem / et facit vicorem et fauorabilem. et caducorum prohibet casum. Si de veneni fraude aliquis suspectus fuerit / si reus fuerit / hic lapis sub cibo eius positus / abum deglutire non permittit. quod si lapis subtractus fuerit / abum deglutire non tardabit.

Ethites est lapis rufus ferrugineus affricus et indicus ac arabicus sic dicitur. eo quod calore resolutus in colore sanguineum mox erumpit (vt. di. Jsid. Vallet contra vesice fluxum et oculorum dolores / contra venenum / et serpentis morsum et ventris fluxum. omnem sanguinem stringit / et maxime muliebrem et gingiuarum. vt. d. diasco. In platea. autem dicitur frigide esse et sicce complexionis. et habet virtutem stringendi fluxum sanguinis. ab emat quod est sanguis et ethites quod est sisto tis. vnde valet emoreicis et sanguinem vomentibus. et dissenterias singulare presidium est.

Electropia gemma viridis est cum guttis puniceis venis sanguineis superpersa. et sic dicitur ab effectu. quod si ponitur in aqua radijs solis opposita / ebullire facit. aqua in vase posita resoluit in nebulam / et post paululum resoluitur in guttulas pluuiales. De eadem etiam gemma videtur posse facere mira. Nam posita in pelui aqua clara radijs solis mutat et ex aeris repercussione obumbrare videtur radioz solarium claritatem et quendam inducere in aere sanguineum colorem ac si sol ex interpositione corporis lunaris ad solem eclipticas parti tenebras videatur. et ideo quod ita videtur solis posse mutare claritatem electropia. i. sol auersio nuncupatur. et B expresse dicit Jsid. et diasco. In lapida. dicitur. Ex re nomen habens / est electropia gemma. Que solis radijs in aqua subiecta vaallo. Sanguinem reddit mutato lumine solem. Eclipsimque nouam temis effundere regit. et. Et dicit Jsid. quod ita manifestat incantatorum stultitiam et magorum qui in suis prodigijs gloriantur.

Illud est hominum aspectus in his que opantur/sicut facit gemma supradicta de qua exēplificando dicitur quod herba eiusdem nominis cum quibusdam precationibus padditis fallendo visum inuentum facit portantem hominem non videri. In multis alijs est gemma hec comendabilis quia sanguinem stringit/venena tollit/nec poterit falli qui eum gesserit.

Enidros parvus lapis est et modicus perpetuis distillat guttis nec tamen liquefit vino/nec efficitur aliquo modo minor. vñ dicitur in lapida. Perpetuis fletus lacrimis distillat/enidros. Qui velut ex pleni fontis scaturigine manat. Et dicitur ibidem. quod difficile est huius reddere rationem. quia si gutta defluit de lapidis substantia quare non minor efficitur vel omnino liquefat. Si vero res vel aliud ingreditur quid est quod ingrediens non repellit egredientem. potest tamen esse ut mihi videtur quod virtus lapidis condensat in aquam aerem sibi vicinam propinquam etiam videtur exire de substantia lapidis quod egreditur de substantia aeris circumstantis.

Epistites est lapillus rutilans et rubicundus qui ex parte cordis gestaturum seruat. compescit seditiones cohercet locustas et volucres steriles nebulas ac gradines a fructibus terre. et qui opponit soli ignem et radios emittit et si hunc lapidem in aquam tenentem proieceris cessat eius ebullitio. et post modicum frigescat. vt dicitur. isid. et dicitur.

Ecoliceros lapis est sic dicitur eo quod. lx. coloribus est distinctus et est puus valde. efficit oculos inuentis hominis tremulosos. et in libia apud trogoditas inuenitur talis lapis.

Ferum a feriendo est dictum. vt dicitur Isid. Sua enim duritia ferit/domat/et concutit omnia genera metallorum. quod quidem quauis de terra origine probat/durissimum tamen est et solidissimum. et ideo omnia alia feriendo promit et dilatat. et h. vt dicitur. Isido. iuxta terre genus nomen assumpsit. et materialiter variatur. quia secundum hoc magis durum vel minus inuenitur. Generatur autem ferrum (secundum aristot.) ex argento viuo grosso non mundo neque poroso terreo et sulphure grosso componitur/in cuius compositio est de predicto sulphure quod de argento viuo. vñ propter dominium frigidum et sicca et terrei ferrum frigidum et sicca est/et valde durum est in suis partibus et compactum. et quia minus habet in se aere aquei et humidum quam alia metalla. ideo ad resolendum in igne difficile est et graue ad remol-

liendum. vt dicit Rich. ferramenta vero cum oleo tempore mos est ne aque frigiditate nimium indurentur (vt dicit Isid.) ferrum ex sanguinis contactu citissime rubiginem contrahit/et cum eius substantiam subintraverit/vix recedit. vt dicit Isid. rubigo est ferri vicium rodens ferrum quod ei accidit vel sue substantie in puritate siue ex terre contractu et vicinate. siue ex sanguinis siue cuiuslibet infecti aut humidum vaporis qualitate (et subdit idem) a ferro inquit sanguis humanus effunditur/sed se vlciscitur ferro. quia de nulla ita cito per rubiginem consumitur/sicut quam sanguine humano mundatur. cum adamante concordiam habet. vñ et adamas ipsum attrahit. et ipsum attractum etiam mediante vase argenteo vel eneo ipsum sequitur quia ei subicitur et obedit. si ferrum bene politum a lumine vel a eto linitum fuerit similitudinem erit aeri/rubiginem carebit politum ferrum si cerusa vel medulla ceruina fuerit plinitum (Isido) ferrum candens si in vino vel in lacte sepius extinctum fuerit ipsum vinum splenicis et alijs morbidis medicinali facit vt dicitur. Constan. ferrum etiam vt dicitur. Isido. accensum igni nisi induretur ictibus corrumpitur/rubens in igne non est vtile ad medendum antequam albescere incipiat vel albere. Plus ferri vtilior est homini in pluribus quam usus auri/quis plus diligitur auri species ab auaris. sine ferro respublica tute non agitur. quia sine eius metu securitas ab hostibus non habetur. ferro communis iusticia regitur tuetur. innocenta et improborum audacia ferri metu cohercet. sine ferro nullum fere opus mechanicum vix proficitur/nullum edificium constructur/agricultura nullatenus exercetur. Et ideo secundum Isidorum est dictum ferrum. eo quod ferra id est semina parat. quia sine ferro nec panis de terra acquiritur nec etiam parat. panis sine ferro congrue non diuiditur/vt in usum cibi ab homine assumatur. Item ferum ferro acuitur vt dicit Salomon. Nam confectione mutua eberata ferri facies iterum attenuatur. et sic acuit vt inde facilius quodlibet incidat. Scoriam dicitur ferri imunditia quod in igne excoquitur et sic dicitur eo quod de ferro violentia ignis sit excussa. vt dicit Isido.

Ferugo est limatura ferri sicut squama. Et est illud quod euolat ex percussione ferri et habet virtutem siccandi et attenuandi. et ideo valet contra opilationem splenis vomitum tamen potenter excitat in tantum quod aliquando ducit ad mortem nisi puluerem adamantis vel aquam in qua per noctem iacuerit eius violentia reprimat. et emoroidas dicitur esse puluis eius optimus.

Differantiam et fluxum ventris stringit ut i pla
rea. ferrugo enim dicitur ferri rubigo et corro
sio dicta a corrodingo dicitur tamen proprie e
rugo ab erodendo non ab eramento. ut dicit
Isido. manus siquidem tangentes inficit et ma
culam deformem post se relinquit. quanto fer
rum magis purum et politum. tanto deformius
et citius a rubigine defecatur et difficilius re
mouetur. nec de facili deponitur. nisi tribus mo
dis scilicet per ignis excoctionem vel ferre/vel pl
me corrosionem/vel per collisionem lapidis/et
durioris arenule extersionem hoc autem habet pro
um eruginis infectio quod leui actione reuenerit
ad locum in quo semel oritur.

Gleba est terra ex collectione pulue
ris in vno glomere adunata ut d
Isi. li. xvi. c. i. terra ei ligata gleba
est. soluta vero puluis. indurata in glogu ter
ra semen non recipit/et receptum erumpere i ger
me non permittit. contracta vero regit semina at
que nutrit per pluuiam remolita quandam pin
guedinem in se recolligit quam ad seminum pro
ductionem radicibus circumfundit. ut d. Grego.
Aliquando etiam glebe naturam in se continent
mineralem. et ideo ex glebis diuersarum rerum
species producantur. sicut d. Grego. sup illud locum
Job. xxviii. lapides saphiri locus eius. et gle
be illius aurum.

Gemma dicitur quod luceat ad instar gu
mi. ut dicit. Isi. gemme siquidem
magnum decorem varietate colo
rum prebent auro. Ideo autem d. Isido. preciose
quia rare sunt atque care. Omne enim rarum mag
num et preciosum vocatur sicut scriptum est.
Erat sermo dei preciosus id est rarus. ut dicit.
Isido. nec alicui debet videri dubium aut fal
sum quin sua sit virtus diuinitus insita gem
mis. quod sicut dicitur in lapida. Ingens est her
bis virtus sed maxima gemmis. quarum quedam
in venis terre inueniuntur/et cum metallis effo
diuntur. quedam a profundo maris euomentur
et generationis ipsarum locus ignorat. et tales
gemme sepe in litibus maris et in fluuiorum
insulis reperiuntur. Quedam in corporibus au
tum et reptilium sepius precreantur. vnde cum
autem gemme venerint in credibili virtute re
periuntur diuinitus insignes quando nobiles
sunt et vere. Nam ut d. Isido. c. de gemmis au
reis. In quibusdam autem gemmarum generibus ve
ras a falsis discernere magna difficultas est.
Nam sepe ille que sunt false et sophisticae/venis
videntur esse similes ita ut vix possint vere a
sophisticis deprehendi. quod quidam (ut d. Isi.) per
smaragdo vitrum inficiunt arte et fallit oculum

los subdola quedam viriditatis similitudo.
Sine enim fraude nulla mortalium vita est (Isi.
omnes autem non translucentes gemmas cecae
solemus appellare. eo quod densitate sui obscurantur
(Isidorus) sepe falluntur sic iudicantes.
quod plus virtutis sepius latet in puulo adamante
ferrugineo et obscuro quam in cristallo lucidissimo
vel berillo.

Gagates est lapis nudus et tamen pre
ciosus qui primo in cecilia et gagate
te flumine est reperiendus fluore fluminis
ad ripam tractus. vnde et nominatus. quam
uis in britania sit plurimus et eximius. ut d.
Isidorus. Est autem duplex glaucus scilicet et inger
niger autem est planus leuis et facile combustibilis
igni appositus fere sicut thuris incensus autem
odore suo serpentes fugat. demoniacos perdit
et demonibus contrarius esse putatur. virgini
tatem perdit. quia aqua eius bibita/si bibentis
est virgo non vniabit. si non est virgo statim
vniam emittet etiam contra voluntatem. ut
dicit dia. et sic virginitas per lapidem expit. ut
d. auctores. Item idem lapis tam niger quam glau
cus attrita digitorum calefactus paleas leues.
sibi appositas attrahere consuevit. potat autem
tem confert bidropias quod nocivum consuetudine
morem. et dicitur confortare epas sua forsitan sic
citare et etiam occulta qualitate. Item puluis
eius appositus/dentes roborat debiles et la
xatos. Item multum dicitur valere contra fantas
ta et nocuas demonum vexationes. Item eius
subfumigatio prouocat menstrua quando casu
aliquo sunt ablata. Item dicitur sedare dolores
ventris quando stomachus patitur casu ali
quo subuersionem. Item iuuat prestigias et car
mina dura resoluit. ut dicitur in lapida. Item val
de accelerat partum et adiuuat parientem. ut
dicitur in lapi. vnde si lapis tam grossus et ru
dis tam mirabilia operatur. nullus propter exteri
orem faciem vilipendendus est quod diuina virtus
latens interius ignorat De hoc autem lapide. d.
Isi. in aqua accenditur. in oleo vero extingui
tur/quod est mirum.

Galocides est lapis colore cineris
gustu suavis. qui si attritus fuerit
quoddam lacteum de se emittit
ut dicit Isido. hic lapis in ore clausus turbat
mentem/circudatus collo vbera lacte replet.
alligatus femori dat faciles partus. mixtus a
qua et sale si circumspargatur ouile/oues replet
lacte et scabies fugatur ab eis. ut dicit dialco
nis.

Galata gemma est candida habens
speciem grandinis in figura et est

De lapidibus et metallis

mire frigiditatis quod nunquam ab igne calefit. dicitur Irido. et Dialco.

Herapiden lapis est niger. sed superat virtute colorem casu prius ab luto. si quis gestauerit ore dicere mor poterit quid de se cogitat alter (sicut dicitur in lapida) dilectum reddit et amabilem eum super quem est. Sicque probat virtus eius. Nam si iniunctum fuerit corpus altius melle et muscis expositum relinquere eum musce si presens fuerit iste lapis. sed si lapidem subtrahent suggerent corpus eius et corrumpent.

Iaspis gemma est viridis smaragdo similis. sed grossior simpliciter est coloris. Huius species sunt xvij. ut dicit Irido. Nam ias viridis de pinnalium gemma dicitur. quamvis autem eius color precipuus sit viridis. tamen multos habet alios intermixtos. Huius virtus est removere febres et hidropisim in his qui gestant ipsum caste. Iuuat etiam parturientem. fugat fantasmatata et inter pericula facit hominem tutum interiore refrigerat ardorem. flueitatem coepescit sanguinem et sudorem. luxuriam cohibet et impetit conceptum. menstruum restringit et emoroides si pulverizetur datus cum lacte. vlcera inueterata sanat. fordes oculorum purgat et visum acuit et confortat. maleficis et incantationibus resistit. efficacior est in argento quam in auro. In capite aspidis inuenitur lapillus iaspidi similis qui mire creditur esse efficacie et virtutis. et ideo quidam iaspidem quasi aspidem dicunt esse credunt. Totum autem creditur habere virtutes quod habet diuersas venulas et colores. ut dicit dia. in montibus sic inuenitur optimus et a gnomibus custoditur. quemadmodum smaragdus. ut dicit Irido.

Iacincus lapis est ceruleus. et saphirei coloris. aliquantulum est propinquus ex colore suo nomen habens (ut dicit Irido.) lapis iacincus quidem qui in ethiopia est inuentus optimus est qui nec nimis clarus nec etiam nimium est obscurus vel obtusus. sed ex vniuerso temperamento medio ceter est refulgens (Iridorus) hic non rutilat equaliter. sereno enim gratus et perspicuus. in nubilo coram oculis est marcidus et obtusus (Iridorus) in os missus sentitur frigidus. ad sculpandum est durissimus. non tamen est inuictus. quia enim ab adamante scribitur et signatur. ut dicit Irido. libro. xvi. secundum dia. Jacincus lapis est nunc colore ceruleus. nunc rufus. nunc purpureus

sive venetus. et sunt tres species. Nam sunt granati. citrini. et veneti. Sed inter istos granati. id est et blauij sunt meliores. Item lapis mirabilis est. quia aeri maxime se conformat. ut in nubilo sit nubilus et in sereno sit serenus. Istius lapidis est virtus singularis. secundum auctores quod confert leticiam et pertranatur melancolice qualitati. confortatiue est virtutis. Sicut de eius speciebus dicitur. Confortatiue cuncti virtutis habentur. tristitiamque fugant. et vanas suspiciones. resistit etiam diuersis pestilentijs que solent in aere sepius generari. vigorez etiam dat membris. vegetat nervos. et dulcem ac saluiferum dat saporem (ut dicit dia.) maxime si similis est saphiro. quia secundum omnes qui de gemmis tractant. tanto in suis effectibus est efficacior. quanto plus in colore et substantia saphiro appropinquat. et talis iacincus veneno obuiat et coxito contrariatur. dialco. etiam quedam assimilatur herba eiusdem nominis in colore et in multis est ei par quamvis non per omnia in colore. sicut dicit Irido.

Iris est lapis exagonus. id est hexagonalus. ut dicit Irido. qui primo in arabia iuxta mare rubrum est inuentus. nunc autem in pluribus locis inuenitur. scilicet in gemantia et in hibernia et in multis regionibus aquilonis. Est autem in colore perspicuus cristallo similis. ut dicit Irido. et dicitur iris per similitudinem archus celestis qui percusso sole sub recto species et colores archus celestis in primos parietes oppositos representat. ut dicit Irido. eadem creditur habere virtutes quas et berillus. nisi quia tante non inuenitur quantitates. ut dicit dia. Insuper hic lapis. ut ferunt. cooperatur parieti vel ut citius pariat. vel saltem ut dolorem partus facilius sustineat. et non tantum de periculo perimetat.

Ita est gemma que in oculis ierice bestie inuenitur. que si sub lingua hominis fuerit subdita ipsum diant precedere plurima futura. ut dicit Irido. et lapida.

Bluma lapis est colore nunc albus nunc subniger. nunc subrubicundus. nunc sub varijs coloribus distinctus. Est autem sic dictus a lrau matris. quod est idem quod incendium. Nam in locis sulphureis et calidis inuenit. cuius virtus secundum dia. est curare hidropisim. diuersis imaginibus et figuris sculpiri et pollitur.

Biatres est lapis translucidus cristallo similis. qui creditur dare eloquentiam. honorem et gratiam. et

defendit a noxijs et venenosis. et curat tumor
rem epatis et splenis. vt dicit dia.

Balcophanus est niger lapillus co
lore depictus. qui gestatus in o
re dicit clarificare vocem et defen
dere a raucedine fauces. vt dicit
in lapida.

Igurius lapis est i colore electro
similis. dicitur vt dicit Isidorus
a lince bestia cuius vrina inter
areuulas generatur. virtus eius e
paleas attrahere. valet contra dolorem sto
machi. et stringit fluxum ventris perturbati.
valet ictericis et discoloratis. quia perditum
colorem restituit. vt dicit diasco.

Ipparea est gēma de sirticis pti
bus veniens. cuius proprietates
est qd omne genus ferarum ad ipsi
us presentiam pperat et ipsum in
tuet. vñ venatores ferarum quas canum cursu ca
pere non possunt. solius lipparie aspectu ad
se ducunt. sicut dicitur in lapida.

Margarita omnium gemmarum candi
darum est precipua. vt d. Isi. que
inde margarite nomine est voca
ta quia in conchis maris hoc ge
nus lapidis inuenitur. Nascitur in carne con
chee sicut in piscium cerebro lapilli aliquando
inueniunt. gignitur ex celesti rore que certo tem
pore anni conchee hauriunt. ex quibus marga
ritis quedam vniones nūcupantur habentes
aptum nomē. eo qd tm vnus et nunq̄ duo vñ
plures simul reperiuntur. Sunt autem melio
res margarite candidę q̄ que flauescunt. Illas
autem aut iuuentus aut matutini roris pcep
tio reddit obscuras (hucusq̄ Isi. li. xvi.) In
ueniuntur aut quedā pforate naturaliter. et il
le sunt alijs. meliores. quedā aut pforant arte
vt di. plate. Sunt aut eligende que albe da
re. speculares. et rotunde. habent aut virtutes
confortatiuā vel a tota specie. vt dicunt qui
dam. vel quia specialitate quadam aspergun
tur. membra a supfluis humoribus purgant
eo qd pstringendo et coartanda confortant. va
let contra cardiacam passionē et sinepim cor
dis et contra debilitatem que puenit ex fluxu
mediane. valent etiam contra fluxum sangui
nis et fluxum ventris (vt dicit plate. Dicit aut
in lapida qd cum margarite generentur ex ro
re qd quanto rozantis plus fuerit aeris austru.
tanto maiorem gignit rozatio gemmam. nam
vltra tamen seminutē crescere nulla putatur.
Dicitur etiam ibidem qd si illo tpe quo ex haur
ro rois inapit gemma generant si superueni

rit coruscatio vel tonitrus ex subita fortitudine
clauditur concha. et sic pariter abhorruū. Ab
india aut et ab antiqua britannia nobiliores
margarite transmittunt. vt dicit ibidem.

Magnes lapis est indicus ferrugi
nei coloris. in india apud trogodit
as inuenitur. ferrum trahit. adeo
enim (vt dicit Isidorus) vt
catenam faciat annulorum. inde eum vulgus
ferrum viuum appellat. liquidum vitrum cre
ditur trahere sicut ferrum. Cuius tanta vis e.
vt refert aug. qd si quis eundem magnetem te
nuerit sub vase vel aureo vel eneo ferrumq̄
super posuerit ex motu lapidis subitus ferrus
de super mouebitur (Et sequitur ibidem) vñ
factum est in quodam templo simulacrum de
de ferro quod in aere pendere videtur. Est
enim alia species magne in ethiopia que fer
rum respuit et a se fugat. idem etiam magnes
aliquando vno angulo ferrum trahit. et in al
lio a se repellit. magnes autē tanto est melior
quanto cerulior. hucusq̄ Isido. Scdm dia
sco. vero et lapida. recōciliat maritos vroub
auget gratiam et decorem in sermone. Itē aut
mulsa curat idropsim et splenem. allopitiam
et arsuram. puluis eius aspersus per quatuor
angulos domus super carbones existentibus
in domo videbitur subito domus ruere ex ver
tiginē cerebri et ex cōmōtione. magnes etiam si
cut et adamas capiti caste mulieris suppositus
cogit eam subito amplecti virum suum. sed si
adultera fuerit subito a lecto se mouebit timo
re fantasie. hoc lapide maxime vtuntur magi
Scdm platea. lapis magnes calidus est et sic
cus in tercio gradu. virtutem habet attrahen
di ferrum. montes enim sunt ex huiusmodi la
pidibus. vñ nauis ferro cōpactas attrahunt
et dissoluunt. vnde precipue valet vulueratis
puluis eius confectus cum apostolico. ap
positus vulnere. ferrum enim attrahit. puluis
etiam magnetis in quantitate duorum dragma
tum cum succo femi valet contra idroposim et
splenem et allopitiam. vt dicit auicenna.

Melecos est lapis dicitur eo qd dul
cem et melleum emittit succum. vt
dicit Isido. et est bicolor scz viri
dis in vna parte et melli similis
in alia.

Menophitis est lapis a loco egypti
sic dicitur. gēma talis est natu
re. vt dicit Isido. qd tritus ac sup
positus vel cū aceto linlius. ita facit obstupe
scere corpus qd non sentiat quicquam.

De lapidibus et metallis

Mirres est gemma sic dicta eo q̄ mir
re in colore similis est qui oppres
sus spirat odorē sicut nardus.

Medus est gemma vel lapis precio
sus in medorum regione repertus.
qui quandoq̄ est viridis coloris
quandocūq̄ nigri. vt dicit dia. virtus
huius est contra cecitatem oculorum. sanat pō
dogram si cum lacte muliens masculū pertu
rentis temperetur simili modo valet cōtra do
lorem renum et freneticam passionē Si vero
lapis niger resoluitur per cotem ⁊ in aq̄ calida
et alicui de illa aq̄ ad bibēdū inficit et vomit
tu et stomachi subuersione. Si vero frons inde
lauetur mirabiliter excoziatur et ledit visum ⁊
aufert omnino. vt di. in laps.

Melocites gemma est viridis smar
gdo simil. spissioris tamen et gros
sioris est virois q̄ smaragdus. vñ
et a calore malue nomen accepit (vt di. Isido.) Et nascitur in arabia. Est autē
substantia valde mollis et tamen valde vñ
quia sicut di. diasco. virtute sua custodit a nō
quis casibus.

Marmor greco sermone a viriditate
vocat (vt dicit isido.) Sūt autē
marmorā. vt dicit idem. lapis ex
mij que maculis et coloribus cō
mendantur. Nam marmorum genera infinita
sunt. non tam omnia a rupibus inaduntur. s̄
multa sub tra sperfa sūt vt. marmor lacedemo
nium viride et preciosum. similiter et marmor
ophites quod maculis serpentum simile est.
vnde et vocabulum sumpsit. cuius duo sunt ge
nera. molle accandidum nigrum durū. Marmor
purpurites ex egypto est rubeum. candi
dis interuenientibus punctis. et vocatur pur
purites eo q̄ rubeat vt purpura. Sunt et alia
multa genera vt alabastrum et perlinum. de
qua infra dicitur. Est aliud genus salicē cora
liticum in assia repertum non habens vltra du
os cubitos in mensura. et est candidum fere
sicut ebur. tamen habens quasdam maculas
quadam proportione nigras Est et therebai
cum tuncum aureis guttis et inuenitur in pre
egyptiorum naturaliter aptū. vt super illd col
lina terantur Sunt et alia genera que in officia
nis rupibus gignuntur. Et marmor corinthio
gutte. aromaticē similimū est ex quo columbe i
gentes fiunt lamina atq̄ turres. Est et canistrū
viride et optimū nomen habens lab aspectu
eo q̄ gratū sit his qui gemmas sculpunt. huius
enī viriditas reficit oculos. Est ⁊ numidicū qd
numidia mittit quod fabricatum simile croco

ludum reddit. vñ et nomen accepit. Sunt et
alie multe marmorū diuersitates de quibus
exemplificat Isido. li. xvi. Sed hec ad presēs
sufficiant. Marmor itaq̄ alijs lapidibus est
solidus fortis / pulchrius / et vñius. in cuius
venis diuersarū gemmarū materia inuenitur.
propter soliditatem sui difficilime sculpiri et
polliri. ppter sui frigiditatem et soliditatem
ad species et vñguenta aromatica custodiēda
vñimum inuenitur. Super omnia autem ad
mirari possumus q̄ marmorei lapides nec
calibe / nec ferro / nec etiam serra / vel malleo p
potentiam aliquaz edomantur. sicut perlami
nam plumbeam asseribus mollissimis inter
sertam. plumbo enim et nō ferro lapides mar
morei diuiduntur et sepanur. tanq̄ asseres et
equantur.

Marmor est secundū diasco. lapis su
balbidus scissilis et perspicuus
cuius virtus est dissolutiua / attra
ctiua / et absterfua / et humoris su
perflui consumptiua. De nitro autem di. Is. li.
xvi. c. ij. nitrum a regione nitrea egypti est di
ctū. ex quo medicine fiunt et sordes corporum
ac vestium abluuntur. Huius natura nō mul
tum a sale distat. habet enim naturā salis et si
militē dicitur canescentibus siccitate litronib⁹
cuius spuma affronitum huiusmodi et collig
gitur distillans in partibus assie in speluncis
deinde solis calore desiccatur. et optimum qd
desiccatum est minime ponderosum est. vt di.
Isi. Secundum pla. autem nitrum est vena ter
re et est calidum / siccum / leue / et rubeum vt al
bum / vel citrinum. gustu est amarum acidum
et subsalsum / piguedinez extenuat si ore sit ac
ceptum. humores viscosos consumit. pulnis
eis in melle confectus faciem clarificat / mundi
ficat sanem stomachi et in testinorum ex poste
mate procedentem. pediculos et sanem capi
tis de tergit / vermes aurum interficiat / et eoz
in sanem munitissime extergit cum aceto / spu
ma eius / corrosionibus subuenit hidropias
opitulis / cum melle mixta caliginem oculo
rum de tergit venenum mortificat et excludit /
paralysim etiam ligue potenter phibet. secundū
pla. et dia. Est autem nitrum calidum et siccū
in fine tertij gradus laxatum collatum vt.
di. diascorus.

Marmor porapondine lapis est pre
ciosus subalbidus aut varius q̄
vt dicit in buffonis capite a quo
extrahitur. in forti vino et aqua
mundificatur (vt di. dia.) et in eo aliquando
apparet forma buffonis cum aspersis pedibus

et diffusis. Hic lapis valet contra morsus reptilium et venenum. nam presente veneno/lapis tangētis digitum adurit. et sunt simul ambo includendi. vt d. dia.

Ombinus lapis est indicus et arabicus. permixtum habet in se colorem ad similitudinem humani vnguis vt d. Isido) Greci enim vnguem onicē dicūt. Indicus autem onix ignis colorem habet albis tingentibus venis siue sonis. Genera eius sunt quinq; scz sardonix q̄ et duoz societate nomē sortit. s. ex candore onicis et rubore sardij. vt patet infra de sardonice. Hec gemma scz onix plures habet effectus notios. Nā vt d. dia. collo suspensus seu digito portatus excitat tristitiam et timores/multiplicat lites. comouet animos et rixas. in puenis excitat saliuam supfluam et nocuā nō potest nocere in presentia sardij. specularē habet naturam et politam. et ideo ad modū speculi representat imagines et figuras. sed obscure. diascorus.

Opralius siue oppalus scdm Isi. est lapis diuersarum gemmarum coloribus distinctus. Est ei in eo carbunali genus ignis amantiss. fulgens purpura smaragdi nitens viriditas. et singuli colores sub quadā vanitate sunt lucentes nomen habet a patria. Hunc lapidem in dia sola part (vt d. Isido). Tot enim creditur habere virtutes. quot colores. De opralio dicitur in lapidario q̄ opralius lapis oculos seportantis seruat illesos et acutos. sed alioz oculos circumstantium obducta nube recōdit vnde quadam auidentia percutit vt nō videant vel aduertunt. que fiunt coram eis. et ideo assentur furis tutissimus esse patronus. vt dicitur in lapi.

Orites gemma est nigra et rotunda. Alia est viridis maculas habens. Tercia est cuius altera ps est aspera altera vero plana. et est subflātia quasi femi lamina. hic lapis gestatus. custodit a morsibus reptilium et ferarum et alioz animalium. appensus etiam mulieri prohibet eam impregnari. et si pregnans est facit citius abortiri.

Petra grecum nomē ē. et sonat idē quod solida siue firma (vt d. Isi) ex partibus enim terre solidis et cōpactis. substantia petre siue lapidis generatur. vel petra a penetrando est dicta. penetrat enim lapidem quando fortius p̄mitur et calcatur. ab aquarū etiam siliicidij

et guttis penetratur. Idem autē est petra et lapis qui quasi ledens pedem dicitur quia sua duritie et acumine pedem ledit vt dicit Isido. lapis tamen vsualiter planus mollis et sperfus. saxa vero adherent et a montibus exadūtur. Silex vero dicitur durus lapis ab eo dicitur q̄ passus exiliat ignis (vt dicit Isido) quāis enim petra ex se sit frigidissima ferro tamen percussa ex se mittit ignem. Nam ex forti et violenti aeris collisione inter superficies ferri et lapidis aer allusus subito ignitur et scintillando de silice egreditur (scdm Aristo. in li. iij. metheo) Ex sola terra non lapis fit. vinctens enim in ea siccitas non permittit eam coagulari. sicut autē lapides vel per congelationem vel per conglutinationem. ex commixtione enim aque et terre fit lutum quod inter lapidem et terram est medium quod paulatim per partium coadunationem et p̄rtitionem fit lapis. Cū tali transmutationi aptius est lutū vinctuosum. qz quod nō est tale nō ē cōmutatum. sed potius cōminutinū ex dñio siccitatis terre igitur per fortem cōglutinationē et cōmixtionem humoris cōuertitur in naturam lapidis qui ex diuersitate terre diuersoz colorū recipit qualitatem aliquando etiaz p̄ducunt lapides ex aque cōgelatione. Inueniuntur enim quedam loca super que aqua infusa conuertit in lapides diuersoz colorum. et hoc fit ex quadam vi minerali in locis illis existente et congelante aquas que sunt principia lapidum. vt d. Aristo. fiunt autē lapides vel ex luto vinctuoso virtute solis occulte illud coagulantis et per partium coherentiam in substantiam lapidis cōstringentis. vel fiunt lapides ex aqua cōgelata ex virtute minerali lapidis forme inductiua. secundū ipsam materiam lapidis efficiuntur q̄dam rare substantie et debilis cōpositionis et quidam fortioris et quidam generatur tardius. et quidam citius. quidam fortius scdm fortiozem qualitātū actiuarum potentiam. et debiliozē resistentiam passiuaz. scdm em̄ cōmixtionem istaz qualitātū in substantia lapidis diuersificant lapides in natura et in virtute. virtutis em̄ celestis influens ad loca mineralia in eis imprimat actiones. et scdm q̄ inuenit materiam aptiozem. et sue actioni obedientiozem in eis impressionē relinquit nobiliozem. et ideo quidam lapides p̄ciosi naturam et vim planetarū in suis effectibus imitantur vt patet in topasio qui motum lune sentire p̄bibent (vt dicunt ambro. blasii. Isido. dia. et alij post patebit. Note igitur pp̄rietates lapidis siue petre sunt iste. quia lapis vniuersalis

De lapidibus et metallis

est frigidus. et siccus. compactus. durus. grauis et ponderosus. suo pondore centrum petens. terram comprimens et eius partes ne dilantur ad inuicem uniens et coniungens (vnde di. ambro. qd lapides sunt ossa terre. quod enim faciunt ossa in corpore. hoc faciunt lapides in diuersis partibus ipsius terre. ipsam consolidant et ne partes eius nimia siccitate ab inuicem defluant. ipsam comprimunt et adunant lapides per aquarum suspensionem a sua duritia non remolliunt. ex stillicidijs tamen guttati descendentes excauantur. vt dicit Gregl. lapides etiam si candentes fuerint in uino extincti uinum corrumpunt et in acetum conuertunt (vt dicit Isid. In lapidibus generaliter requiritur materie puritas uirtus et preciositas coloris et figure diuersitas et multiplex utilitas. nam utiles sunt in edificijs parandis / in plateis sternendis pro pontibus faciendis / pro hostibus expellendis / pro lupis et canibus effugandis / pro metallis et eorum substantia extrahendis / pro metallis extrahendis / pro infirmitatibus varijs persanandis / pro turribus regum ampliandis / pro castris et ciuitatibus muniendis / pro feris et bestiolis defendendis / extracti quadrant et polliuntur pollicum in edificio ordinate collocantur. ordinate maiores sub minoribus ponuntur / mediante cemento inuicem coaptant / adducuntur cemento et extrinsecus coplantur.

Parius lapis est genus marmoris eximij et preciosi. vt dicit Isido. b. apud param insulam inuenitur et parius nuncupatur. magnitudo eius lances et traiectas non excedit. et est aptus aut utilis pro seruandis speciebus et unguentis (Isidorus) Stofa autem super bester primo. dicit qd parium est genus marmoris candidissimi. et ideo signat castitatem. vt dicitur de

Passius est lapis ad modum porri uiridis (uisum confortat debile aliquando inuenit cum guttis sanguinis. quandoque cum guttis candidis est distinctus. de quo dicitur in lapidario. uale nil affert nisi qd uiret et decet aurum

Prites. (vt dicit Isid. est lapis fluminis / aeris similans qualitatem cui plurimus ignis inest. de facili enim scintillas emittit. qui tenentis manum si uehementius prematur adurit propter quod ab igne nomen accepit / de quo dicitur in lapida. Tangi uult leuiter blandaque manu teneri. Nam pressus nimium digitos tangentes adurit.

Promites est lapis qui dicitur esse femine sequis. nam certo tempore

concipit et parit cosimilem lapidem et confert pregnantibus. vt d. dia.

Pteron lapis est multorum colorum speculorum et pariter distinctorum Nam niger et rubeus uindis palensque uidetur. purpureus croceusque simul prassinique coloris. Dic facit hominem audacem et inuictum illo die quando uidetur mane oriente sole. vt dicitur in lapidario.

Plumbum. vt dicit Isido. c. de metallis li. xv. est dicitur eo qd ex pilis de plumbo factis maris altitudo promittitur est temptata. huius vt d. duo sunt genera candidum salicet et nigrum Candidum autem melius est et primo in insulis atlantici maris antiquitus est inuentum. in multis locis hodie inuenitur enim in gallicia et in lusitaniaque est quedam terra nigra arenosa et etiam calculosa / que quidam abluunt et ex materia que subsidet per decoctionem in fornacibus plumbi substantia eliquatur. In aurifodinis etiam cum matena auri quedam lapilli nigri reperiuntur. et dum aurum colligitur cum auro manent. sed postea idem calculi ab auro separati per se plumbum et in plumbum totaliter resoluntur. et inde de eadem est grauitas auri et plumbi. vt dicit Isidorus. Nigrum uero plumbum duplex est. aut enim ex sua uena procedit. aut cum argento nascitur. mixtisque uenis conflat. et in illa conflatione primo procedit stannum. deinde argentum. tercio quod remanet per plationem efficitur plumbum nigrum vt dicit Isid. In india uero neque es neque plumbum inuenitur. sed gemmis et margaritis hec india recompensat (Isido) plumbum autem nigrum in operibus laboriosis et in laminis et in fistulis utilius fore tam hispani quam britannici sunt experiri. hucusque Isido. Secundum aristoteli. li. meth. quarto. ex sulphure grosso non nimis depurato ac feculento et argento uiuo non puro plumbi substantia in locis mineralibus generatur. unde ex inundina sulphuris non puri quandoque contrahit luiditatem. ex cuius contactu manus tangentes coinquinant. et hec inundina ad horam per absterionem aliquantulum a plumbo remoueri potest. sed ex eo auferri nequaquam potest totaliter. possunt autem boies inundinam plumbi abstergere ueruntamen semper erit plumbum et si uideatur argentum sed obtinebunt in eo qualitates aliene vt errent in eo homines. sunt qui accipiunt sal armoniacum et qd. (vt dicit Aristoteli) et huius inunditie assignat causam dicens. materia plumbi nigri siue argentum uiuum est malum. ponderosum

luteum. Sulphur etiam eius malum mali va-
poris et fendi/vnde non bene gelatur. In li.
v. alchimie beines di. si suspendis plumbū
super acetum cōdemnat eum. nam acetum pe-
netrat eius substantiam et in puluerem con-
uertit ac in colorem ceruse ipsum transmutat.
sed si super ipsum acetum fuderis albescit et de-
struit vim aceti. Plumbū adustū/colores ver-
milii obscuri gñat. si fortior fuerit ignis cō-
uertitur in cininum et post calcinando et desic-
cando ipsum cum aceto in album colorem ce-
ruse transmutatur. Igni vero fortiori adhibito
totum hoc conuertitur in materiam primam
plumbi et fit terra. vt dicitur ibidem. Item id.
plumbum quibus miscetur partes omogeni-
as congregat et etherogenas separat et muni-
dificat. et ideo ponitur cum argento in forna-
ce/vt argentum facilius mundificetur. quia p-
tes argenteas a consumptione preconseruat et
ipso plumbo consumpto ac combusto /argen-
tum purgat. Item d. biero. in glo. super vi. c.
iere. ibi consumptum est plumbum. Item di-
cit bernes qd plumbum in sua ebullitione om-
nium solidorum corporum duritiam soluit
etiam adamantis. Item d. Aristo. in li. methe-
oro. plumbum inquit cum liquatur pauldu-
bio est argentum viuū. sed non liquatur/ nisi
calefiat/ et tunc apparent rubea omnia lique-
facta. Adurum autem est qd plumbū cum liui-
di/vel subnigri sit coloris. tamen per exustio-
nem siue aceti resudationem pulchrum colorem
generare cōsuevit. s. nimum sabium et huius-
modi. Est autem plumbum ad vsu medicā-
ne bonum. Est autem frigidum et humidum
in secundo gradu. vt dicit Constan. ptra vsu-
ram ignis et adusta calida valet miro modo
fluxum sanguinis vulnerum bene constringit
reuma oculorum sedat/et compescit/ictus scoz-
pionum mitigat et draconum/ venerem phi-
bet/ si plumbi lamina duobus lumbis appo-
natur. Alias habet rationes medicinales de
quibus quere infra de coloribus. c. de sabio
quod alio nomine cerusa. id est flos plumbino
minatur.

Puluis dicitur eo qd a ventis pul-
setur. vt d. Isi. leuitate enim sui a
vento tollitur et dissipatur. venti
contrarij puluerem subintrantes/
ipsam circumagitant et rubiginem generant.
vt dicit beda. puluis cōminutus naturam rei
a qua resoluitur ostendit/ nunc per saporem/
nunc per colorem/ nunc etiam per odorem. et
deo puluerizantur species aromaticę/ vt eaz
in insēca virtus se ostendat/ vt per partū cō-

mixtionem et vniōnem ampliozem virtutē re-
cipiant. vt odoris sui flagrantiaz diffusius cir-
cumspargant. vt gustum suauius afficiant. et
vt vulnera putride desiccet efficacius et abster-
gant vt carnes mortuam corrodant et auferat
et vterius crescere non permittant. /sicut pul-
uis plumbi exusti purgat vulnera et desiccet
corrodit superflua carnem viuam generat et
conseruat (vt dicit Constan.) et ideo ex pulue-
ribus conficiuntur emplastra et cōponunt ibi
meamata et varia efficiuntur antidota et vni-
guenta. in puluerem resoluntur tibus et mir-
ra et ex puluere crematione deo offeruntur ho-
locausta. Ex pulueribus etiam efficiuntur sa-
lutifera electuaria quibus viua corpora sanā-
tati restituntur. Ex pulueribus insuper fiunt
inunctiones et malagnata quibus mortuoz
corpora inunguntur et custodiuntur integra/
ne in cinerem aut in puluerem redigantur. pul-
ueris et humoris ad mixtionem lutum gignitur
et ex superuenienti desiccatione in glebam cō-
uertitur. vt d. Isido. ex puluere facies polluit
oculus leditur et multiplex reptile ex puluere
pducitur et de puluere pascitur ac nutritur. ser-
penti em puluis est panis eius. vt dicit Isa.
lxij. ex puluere omne corpus animatum nasci-
tur. et in puluerem a quo incipit reuertitur et
finitur. put homini dictum est puluis es et in
puluerem reuertens. et d. ex puluere aer inficit
et ne claritatem solis oculus videat aliquoti-
ens impeditur. nā ex puluere aere humido ad-
mixto/ sepe nebula gignitur. ex cuius interpo-
sitione latet sol et limpide non videtur. Ex re-
solutione etiam pulueris in atmosphos siue in-
atmosphos solis radius p fenestram intromis-
sus nullatenus intueatur.

Quam vt dicitur dia. est lapis que
in vuparum nidulis inuenitur.
hic secretorū proditor est in somno
Lapiti enim dormientis suppo-
situs hominem facit loqui omnia que som-
niat dormiendo/ et auget mirabiliter fantasi-
as. Unde et magi diligunt lapidem illū quia
per eum maleficia operantur.

Quam dros est lapis colore quidez vi-
lis. sed eximie virtutis. vt d. dia. et in-
uenit in capite vulturnis. et valet con-
tra quasilibet cās nociuas et vbera lacte replet
Babai qui alio noie et cōmuni dicit
bolus armenicus. qui est lapis siue
vena terre. et est nature frigide et sic-
ce subrutum habens colorem. et inuenitur in
armenia. naturā hz constringendi ventrem et
sanguinem vndecūqz fluat.

De lapidibus et metallis

Stem siue reibē fm auicennā, est lapillus qui inuenitur in capite cancri. et est aliqui albus, aliqui vergens in flavum colorem. Est autē quo ad substantiam mollis parū durior q̄ pupilla oculi piscis quo ad formā vero est exterius rotundus et planus interius parū cōcauus. quo ad virtutē autem naturaliter est frigidus et humidus. et valet contra morsus scorpionum. et mustele si p̄ritus more emplastri superponat. Dicitur etiam q̄ valet contra morsus canis rabiosi si puluis eius in potu assumatur. si cōburatur puluis mūdicat dentes et desiccatur vulnera. et confert scabiei et p̄hibet lacrimas.

Saphirus est gemma cerulea celo sereno in colore similis. optima est inter gemmas et sume preciosa. et regū dignis magis apta. in locis multis inuenitur. s̄ orientalis siue indicus melior iudicatur et maxime quādo habet quosdam pulueres aureos intermixtos. et est hic saphirus densus nō perlucidus (vt d. Jsi. Dic lapis maxime commendat in lapi. ita vt p̄e sui excellentia gemmarū gemma vocat. nam corpus vegetat et integra mēbra preseruat stellam habet relucens tem per cuius refulgentiam eius virtus iudicatur. Alia est species saphiri q̄ sirtices nuncupatur que iuxta sirtes inter arenas maris libici inuenitur (vt dicit dsa. Inuenitur autem aliquando in venis minerarū vbi lazariū etiam inuenitur et in eiusdem venis saphirus in medio vero saphiri velut in ventre quedā species carbunculi inuenitur. et ideo a multis saphirus mater carbunculi creditur. eo q̄ in eius venis gigni a pluribus perhibetur. et ex natura saphiri carbunculus quasi quedam fauilla cerulea vt multi asserunt. creditur aliquantulum obumbrari. vt dicit dsa. Saphirus itaq̄ fm dsa. habet virtutem discordiarum recōciliatiuam. multū em̄ valet vt dicitur ad pacem reformandā. Item habet virtutem caloris immaturis repressiuam. Unde de saphiro dicitur in lapi. Corporis ardorem refrigerat interiorē. Nam in febribus multum caumaticis et incēsiuis refrigerium prebet saphirus. si iuxta venas cordis pulsatiles suspendatur. vnde dicit dsa. q̄ valet contra p̄iodicas febres lempe accessions. Item virtutem habet confortatiuam. et ideo dicitur valere contra cardiacam et quālibet passionem melancolicam. vnde et cardiacum et dsa foreticū fluore reprimat et sudorem sicut scribitur in lapidario. Sudorem restringit nimio torrente fluentem. Idem dicit dsa. Item virtutem habet fluxus sanguinis restri-

ctiuam. vnde et saphirus orientalis si temporibus apponatur solet restringere sanguinem de naribus p̄fluentem. Item virtutem habet singularem tumoris et inflature sedatiuam.

Certū est enim q̄ apostematū reprimat inflaturam si in principio inflationis nocue citius apponatur. Item valet contra antracem. nā habet virtutem malicie et venositatis antracis expulsiuam. eius em̄ furiositatem reprimat et expellit ne eius malicia spiritus inficiatur. ipsiū fumū ad cor ascendere non p̄mittit. vt d. dsa.

Item vim habet veneno stratiā. et ipsius penitus extinguitur. vnde si araneā infra p̄ridem posueris. et verum saphirum indicū siue alium supra p̄ridis orificium aliquantulum diu tenueris aranea eius virtute victa. quasi subito morietur. vt d. dsa. et hoc idem vidi sepius et in diuersis ac plunibus experiri. Item habet vim visus preseruatū et sordium oculorum sine grauius purgatiuam. vnde scriptū est. Tollit ex oculis sordes de fronte dolores.

Item habet vim vulnerum curatiuā. nam vt dicit dsa. puluerisatus et lacti admixtus vlcera sanat et hoc etiam in vulneribus est expertū.

Item tante auctoritatis fuit lapis iste apud veteres etiam apud deos non modicum putauerunt valere. vnde et appollini fuit singulariter consecratus. quia cum gentiles pro responsis appollinē sacrificiorum tempore cōsuluerunt. certificari citius putauerunt si saphirum tunc in p̄ritia haberent. vt dicit dsa. et hoc tangitur in lapidario vbi dicitur. Et plus q̄ reliquas amat has idromantiam gemmas. Et diuina queant per eam responsa mereri. Item hūc lapidem magi singulariter diligunt. quia fm eorū opinionē par ipsius virtutem. quedā mirabilia operari possunt. et hoc tangitur similiter in lapidario vbi dicitur. Dic lapis vt perhibent educit de carcere vincit. Obstrusasq̄ fores et vincula tacta resoluit. Nec et multa alia de singulari virtute saphiri ab auctoribus sūt conscripta. et in hoc generaliter omnes p̄sentunt q̄ saphirus est gemma amatrix castitatis.

et ideo ne eius effectus per imundiciam portantis aliquo modo impediatur oportet vt ille qui eam portat caste viuat iuxta illud. Sed q̄ gestat eum castissimus esse iubet. Item dicitur in lapidario q̄ tollit inuidias. et expellit timorem et facit audacem et victorem firmat in bonis animum. et mitem facit humilem et benignum. Que omnia puto esse dicta dispositiue potius q̄ effectiue. s̄ nūc h̄ sufficient

Spharagdas fm Jsi. gemmarū omnium nitentium obtinet p̄ncipatum cui

veteres post margaritas et vniones tribuunt
terciam dignitatem. Smaragdus a nimia vi
riditate est dicitur. vt dicitur ibidem. Nam omne
vinde amarum dicitur. nullis aut gemis siue
berbis maior inest viriditas q̄ smaragdo. nā
berbas virentes et frondentes supat. inficiens
circa se vindicare nimia aerem repulsam. Ipsi
do) nec eius viroz in sole aliquo modo obum
braf. stupentū oculis / nulla gratiosior refectio
est / cui? corp? si extersū fuerit et extersū siue po
litū ad modū speculi imagines reddit. Cesar
q̄ppe nero gladiatorū pugnas smaragdo aspi
cere p̄suevit. vt d. Ipsi. Genera eius sunt. xij. s̄
nobiliores sunt satici que sez in gente satica
inueniunt. Secundū locū tenent bactiani col
ligunt em̄ in cōmissuris saxoz / flante aquilo /
ne. tunc em̄ tellare discoopta intermicat quia
arene mouent maxime in his ventis. Terciu
locum egyptaj habet reliqui in metallis erant
inueniunt. sed viciosi. Nam aut eri aut plūbo
aut sali similes notas habent. Smaragdi ve
ro q̄i vino vel oleo sunt puncti p̄ficiunt in vi
rore / q̄uis vindicatis gratia naturaliter imbu
antur. Est etiam quedā spēs smaragdina que
degnat q̄uis sit vindis. eo q̄ sit turbida ex
ris venis et est caleo smaragdus nuncupata.
hucusq̄ Ipsi. li. xvi. c. de vindibus gemmis
Diclapis a gniffonibus accipit et enpitur et
vbi possint smaragdi in copia inueniri / grif
fonum imanitate boium accessus impeditur.
vt d. Ipsi. li. xiiij. c. iij. Dabet itaq̄ virorem sui
multiplicatiuū. ex se em̄ generat radiū quo vi
rore tingit aerem circūfusum. Dabet et corpus
speculare et p̄spiciū / obiectaz figuraz et ima
ginum ostensiuū. Dabet tercio ex nature do
no virtutis b̄ficiū diuersaz infirmitatū cu
ratiū. nam s̄m dia. et lapi. biclapis auget o
pes et in causis dat p̄suasoria verba / collo su
spensus curat enuceū et morbū caducū vi
sum p̄seruat. debilem confortat / lasciuos mo
tus cōpescit reddit memoriā. valet etiam cō
tra illusiones et pbantasmata demonū / tem
pestates sedat / sanguinē sistit. et dicitur bis va
lere q̄ solēt diuinare de furtis. vt p̄ in lapida.

Sardius est gēma rubei coloris ad
modū terre rubee sic dicta eo q̄ in
sardis primitus est reperta (vt d.
Ipsi. et glo. super apo. hec gēma
q̄uis sit preiosa et puichra / a multis tamē re
putatur nouissima inter gemmas. quia vt di
cunt preter fulgorem nil ferat vtilitatis / exce
pto q̄ onix ipso sardio presente nequit nocere
nam onichinus qui quasdam habet. vt dicit.
nocuas p̄prietates / non potest eas in presen

tia p̄ducere ad effectum. Dicit tamen dia. q̄ s̄
ter istam virtutem habet sardius longe plures
Sunt em̄ eius species quinq̄ inter quas ille
est vtilior qui transmittitur de sardis. et valet
quia incendit gaudium et expellit timorem /
audaces reddit / et acuit mentem / et ipso p̄nte
non nocet onix. Dicit etiā q̄ sardius totaliter
sanguinei coloris gestantem se ab incantatio
nibus et maleficijs tueatur.

Sardonyx est duoz lapidū societate
sardio scilicet et onice nomen sup
sit. vt dicit Ipsi. Constat autē ex
tribus coloribus. nam niger est in
fimo / cādus in medio / rubeus quasi nimirū
in supremo. hec sola in signando de cere sub
stantia nil euellit. Inuenitur autē apud arabes
et apud indos. S̄na eius sunt quinq̄ et quilo
lores habet plus distinctos / et est densior / bic
est laudabilior. luxurias repellere dicitur et bu
mlem efficit apudicum.

Silis gēma candida est et trans
lucens et est sic dicta. eo q̄ ad sili
mdinē solis in orbe fulgentis ra
dios gerat. vt dicit Ipsi. c. de cā
bidie gemmis.

Silenites est lapis persicus vt ber
bavirens cuius calor iaspidi silis
est. vt dicitur in lapidario. translu
cet autem candida quedam macu
la que fulgore p̄nens lune imaginē. Illa au
tem candida macula in corpore silenitis cre
scente luna crescit et decrescendo minuitur et de
crescit. vt dicit Ipsi. et dia. potens est autem
in amorem recōaliandum. languantes et p̄si
cos iuuare putatur.

Sannum s̄m Ipsi. est metallū
a greca etimologia sic dictum. se
parans. s. et discernens. mixta em̄
et adulterata metalla p̄ ignem dis
sociat ab auro et argento plumbum diuidit ac
secernit alia etiam metalla ab igne defendit. et
cum sit natura eris et ferri durissima / si absq̄
stanno fuerit vritur et crematur. stannū autem
illatum vasis encis cōpescit virus eruginis et
saporem facit gratiosorem. specula autem ex
eo temperantur cerusa etiam ex eo conficitur ex
stanno queadmodū ex plūbo (hucusq̄ Ipsi. li.
xvi. c. de metallis) S̄cōm autē aristo. li. metab.
stannū cōpositū ex argento viuo bono et sulphu
re malo. et hec duo nō sunt bene mixta. sed tā
q̄ p̄ parua cōposita. et ideo colorē imitat argē
ti. s̄ nō eius soliditatē. In li. autē alchimie ber
mes dicit stannū oīa metalla et corpora frangit
quibus admiscet. et hoc p̄pter nimiam siccitatē

De lapidibus et metallis

eius et ductilem naturam in eis destruit. si si mi
saueris cum eo argentum viuum / stndorem eius
auferit et albescit. sed postmodum denigrat ipm
et odemnat. In eodem etiam dicitur quod stannum
adustum generat colorem mineum siue vermiliu
sicut plumbum / et si ignis fuerit nimis fortis sta
ni materia prima redit. Item cum stannum sit argen
to mollius et plumbo durius non potest plumbum
plumbo / nec enim nec ferode facili solidari si
ne stano nec etiam ista pariter solidant sine pi
guedine aliqua siue sepo.

Sulphur est vena terre areitatis multum
hinc in sua compositione et igne
neitatis. et ideo vocatur sulphur secundum
Iulio. solum vrens. ut enim ignis
dicitur. nam eius virtus ignea ab aquis feruentibus
sentitur. nam aquarum cursus per venas sulphureas
transitum faciens / ex vi ignea ipsius sulphuris
candorem vel calorem contrahit saporem
efficaciam et odorem. hinc fontes calidi de
terre visceribus sepe scaturiunt et qualitates ve
ne sulphuree secum ferunt. nulla enim res ita cito
accenditur sicut sulphur. in insulis nasatur cole
tis inter ciliam et italiam quas ardere dicitur.
In alijs locis effossum inuenitur. ut dicitur. Iulio. Du
ius genera sunt quatuor. vnum viuum quod foditur
translucet atque virescit. quo solo inter omnia ge
nera medici vtiuntur. ut dicitur. Iulio. aliterque appellatur
gleba quod tantum familiare visibus est fullonum.
Tercium liquoris cuius usus est ad lanas vtilis
subfundendas / quoniam prestat molliam et can
dorem. Quartum valet ad lancia lucemque con
ficienda. ut dicitur. Iulio. et subdit ibidem) sulphuris
tanta est vis ut morbos comiciales comprehendat
nitore suo / cuius flamma si directe ad vultum
bois perueniat dicitur et horribilem pallorem
in oculis aspicientium generat ad similitudinem
defunctorum. ut dicitur. Iulio. li. xvi. c. i. Secundum auicennam
vero et platonem sulphur est calidum et siccum in quar
to gradu. et est terra partibus aqueis et terrestri
bus in igneas transeuntibus in naturam sul
phuris transmutata. Et illud sulphur aliquando est
grossum ferulentum et rude. aliquando est purum album
clarum et subtile. aliquando inter hec mediocre. et secundum
istam differentiam ex sulphure et argento viuo
diuersa metalla generantur. ut patet in li. meth.
iij. vbi ostenditur quod sulphur et argentum viuum
sunt materia metallorum. Sulphur autem aliud est
viuum. scilicet quale est quod de terra est eductum. Aliud
est mortuum vel extinctum. scilicet quod solet fieri artificia
liter. scilicet quod in calamos funditur vel in alia vasa.
Eligendum est autem pro medicina viuum calore et re
splendens perlucidum et sine lapide albo vel
viride quod missum in igne colorem facit viredem

atque pinguem. virtutes habet dissoluedi / con
sumendi / attrahendi / subtiliandi / attenuandi
et corrodendi / et tussim prohibet / epilepticos iu
uat / scabiem purgat / venenis obuiat / litargi
cos exarat / arthricos podagricos paraly
cos iuuat si modo debito et medicinaliter ipsi
us remedio quis utatur. ut dicitur auicenna. et dia.
et platonem. et alij auctores.

Sal a saliendo dicitur eo quod de igne
exultat fugit enim ignem. ut dicitur Iulio.
do. Alij sal a sole. vel a salo voca
tum putant. nam ex aquis maria
nis sponte gignitur spuma in extremis litonibus
derelicta et a sole desiccata. aliquando ex puteis sal
tis hauntur et aqua decoquitur / donec in sal
tis duritiam aqua prius fluida per calorem ipsam
inspissantem perueniat. Aliquando de tractis barenis
colligitur / crescente luna per noctem. nam in ci
rena sal sub barenis sepius inuenitur. Aliquando etiam
rupes et montes salis inueniuntur / ex quibus
ferro incidunt lapides qui post in salis mate
riam contriungunt et cominuunt. sicut est in ara
bia et panonia. Tante duncei etiam sunt illi
lapides ut ex eis fiant domus. Locus vero sal
in igne crepitat et de igne salit. sed sal agnigen
tum sicilie ignem patitur et contra naturam in igne
fluit et in aqua exultat. Clarius autem sal in colore.
quod et hinc est rufum in quodam parte sicilie vbi est
mons et hinc. Sal purpureum in eadem sicilia in
partibus adeo est splendidum et lucidum ut ima
gines reddere videatur. In capadocia sal croce
um effoditur. ut dicitur. Iulio. Item variatur in sapore. ut
dicitur. idem. quod alicubi suauiter / alicubi salissimum est
alicubi amarissimum. et quanto est amarius / tan
to est calidius siue calidius iudicatur (ut dicitur. auicenna.)
Sal autem summe est necessarium quod sine sale
omnis fere cibus est insipidus et insalsus pul
mentis enim saporem dat et exarat in omnibus ci
barijs appetitum. ex eo omnis victus delectatio et
suma hilaritas fit. hinc et solis nomen accepit /
se creditur quia sole nihil est vtilius atque sale.
vnde videmus pecudes et armenta quod sale ad
pastum marime puocantur et salis beneficio in
lacte et caseo plus abundat. Sal etiam corpa
stringit et desiccatur et etiam defuncta corpa a pu
rescendi labe religat et preseruat (hucusque Iulio.
li. xvi. c. ij.) Secundum auicennam. et platonem. sal genera
liter habet virtutem dissoluedi / mundificandi
et putridos humores consumendi. Item virtutem huius
ventositatem extenuandi et diuidendi maxime si
puluerisatum et coctum calidum super stomachi orifi
cium cecellerit. Item vim huius humiditatis naturalis
in corpore coadunandi et preseruandi et innatura
lis rursoluendi et abstergendi. et ideo aqua salinaria

tumores et inflationes etiā hidropicas soluit
 ut dicit idem. Item virtutē hz carnes putidas
 corrodendi / et maxie qñ est exustu qz tūc marie
 resistit putrefactioni et maiorē hz vim in desic
 cando et in mūdando et etiā ad interiora pe
 netrando. vt d. idē. Item potentiā hz ventrem
 remolliendi et supflua educendi / et marie sal
 gemma qđ sic dī qz daz est sicut gēma. in mor
 tificando em̄ intestina mirabiliter coopatur / vt
 resoluantur indurata / et supflua expellantur. et hoc
 idem facit tā armoniacū qđ cōe. Item virtutē hz
 venenosis hūoribus resistendi. et ideo cū mel
 le / vino / et pane sal. iunctū san. et carbuncu
 lum seu antracem. vt d. auicē. Item virtutes
 hz remouendi maculas faciei si cū aqua rose
 acea et cāphora distemperetur. et facies inde lini
 atur. Item vim hz pūnginē et serpiginem de
 corpore abstergendi et remouendi / potissime
 si cū sapone misceatur. Item sal virtutē hz sanā
 di venenosos morsus et puncturas reptilium
 et etiā scorpionū / si cum melle et nucibus et a
 lijs quibusdā cōponat (vt d. auicē. Das et mul
 tas alias habet virtutes quas enumerare lon
 gum esset. sed exempli gratia hec sufficiant.

Topazius vel topasion indecā
 bile est. vt ait *Isid.* li. xvi. Est em̄
 ex virenti genere omniqz colore re
 splendens. Inuenta primo in ara
 bie insula i qua drogodite fame et tempestate
 fessi cū herbaz radices effoderent gemmā istā
 eruerunt quā testam nebulis postea. naute qđ si
 erunt et inuenientes topazim drogoditaz ideo
 mate vocauerūt. Inde lapis sic questus et in
 uentus deinde topazius ab insula est vocatus
 Topazim em̄ idē qđ querere in ipsorū lingua
 sonat. Est autē gemmaz maxima et amplissima.
 Scripsit em̄ plinius hanc gemma tante mag
 nitudinis repertam / vt ex ea philedēch faceret
 statuā quatuor cubitoz. In glo. vero sup fi
 nem apoca. dicitur sic. Topazius quo est rari
 or eo est p̄ciosior. et habet duos colores ex au
 ro et ethera claritate. lucens maxime qñ tangi
 tur radio solis / et oīum aliaz gemmaz supans
 claritatem in aspectū suū puocans respicien
 tes. quā si politis obscuras. si sue nature relin
 quis darioz est. et nihil eo darioz in thesauris
 regū siue p̄ciosius inuenitur. ppter sui p̄spici
 tatem / gemmaz sibi obiectaz in se recipit cla
 ritatem. Dicit etiā qđ sentit motū et cursuz lune
 et ptra lunaticam dicit valere passionem. vñ
 dicitur maiorem vel miuorē habere effectū se
 cundū qđ luna magis vel minus recipit incre
 mentū. vt dicit in lapi. fluxum sanguinis restri
 git et emoroidas patientibus subuenit. feruē
 tes vñdas cōpescit. et bullire eas non p̄mittit.

vñ dicit in lapidario. Sedm̄ dial. iram sedat
 et tristitiam. et valet ptra noxios motus et ptra
 frenesim ac contra mortem subitanē. formaz
 hz specularē. dolū. n. in eo receptum in versuz

Tin speculo concauo representat.
 Ergotis siue turidis est lapis fla
 uus. in albidum colorem vergens
 dicitur a regione truchoz in qđ na
 scatur p̄seruat visū et pfortat et hilaritatē gñat.

Terra sigillata dicit specialiter que
 dā vena terre frigida singulariter
 et sicca que dicitur fm̄ pla. terra sa
 racenica siue terra argentea. que qđ
 dem est subalbida aromatica atqz clara potis
 sima virtus eius est p̄stringere. Nam puluis
 eius cū albumine oui distempatus fluxū san
 guinis de nanibus sistit. valet etiā ptra inflati
 onem pedū et ptra arthriticā / si sup locū paciē
 tem catheplasmē. vt dicit in platea.

Artax est vini feculentia in modum
 crete vel mollis lapidis circa ptes do
 lei indurata / cuius natura calida est et sicca in
 tercio gradu. valet ptra scabiem serpiginē im
 penguinem. ptra capitis imundicias. virtutem
 em̄ hz extenuandi. p̄sumendi. mūdificandi. et
 clarandi. vt patet in pla.

Vitru vt dicit auicē. est inter lapides
 sicut stultus inter boves. Deditur em̄
 ad oēm tincturam. Est autē dicitur vitru (vt dicit
 Isid.) eo qđ visui transluceat. p̄spicitate em̄ et
 substantie sue transparentia vitru luci puiū ē
 in alijs metallis et terre venis quicquid intrinse
 cus p̄tinet abscondit. in vitro autē cuiuslibet li
 quoris spēs qualis est interius / talis exterius
 declarat. et quasi clausus oculis inuentū no
 tificatur (vt d. Isid.) fuit autē vitru p̄ mo inuētū
 iux̄ tholomaidā in litore iuxta bellū flumiū / qđ
 orit̄ de radice montis carmeli. dū naute ibidē
 applicarent. nam dū naute sup arenā eiusdez
 annis / ignem de glebis vitri facerēt / ex vitro
 et arenis lucidis p̄mixtis noui liquoris riuuli
 effluerunt qđ vitro (vt d. Isid.) originē p̄bue
 runt. Adodo vero fit vitru ex cineribus arbo
 rū et herbaz p̄ fortissimā ignis p̄flagrationez
 quibus cineribus nūc vitru / nūc es / nūc vitru
 qđ admisceat. et sic in massam vitream cōmutat
 Adassa autē vitrea cū fuerit in fornace liquefa
 cta et p̄fecte depurata / sumam p̄trabit purita
 tem substantie et transparentia siue p̄spicitate
 tem. et ideo habet potentiam cuiuslibet colo
 ris susceptibile. quodlibet ei colore tingit / ita
 vt iacintos / smaragdos / et alios lapides p̄
 ciosos in splendore et colore imitat. Tantam
 em̄ recipit in substantiam ductibilitatē / vt faci
 lissime ad statū artificis in varias et p̄trarias for

Sed nullatenus habet sensitivam animā unde non dolet quādo anima in se dividitur nec delectatur quando nutritur vel cibatur. nec vigilat nec dormit. nec spirat vel expirat. nec subiacet alijs conditionibus / que sunt proprie sensitivae. nec generat arbor nec veneratur per sexum commixtionem. Sed in se habet rationem seminalem per quam habet ex se producendi potentiam similem sibi et suam speciem conservandi. sed hanc potentiam non potest producere ad actum / nisi ab extrinseco adiuvetur. scilicet a temporibus anni. Indiget enim hieme ad humoris seminalis aggregationem. indiget et vere temperato / ad eiusdem emissionem / quia tunc nec est vehemens frigus congelans vel comprimens nec calor vehementer adurens semine ac corrupens eum. Indiget etiam sole resolvente partes ipsius constructa a precedente frigore ut calor ingrediens segreget humorem seminatum a nutritivo. Indiget etiam terra plus quam aliud generans / quia ex terra est materiale principium sui nutrimenti / sicut principium generationis sui est a sole sicut a causa efficiente. Et ideo ut ait Aristoteles in libro de plantis. Nunquid terra mater est et sol est pater plantarum. quia terra nutrit more matris / et sol efficit more patris. Quidam vero considerantes in arboribus et plantis generationem abactionem augmentationem durationem et ex radice annuam reuocationem et nullam penitus per vinam vel secessum eiectionem / putaverunt plantam animali perfectiorem. Sed hoc reprobat Aristoteles. dicens quod arbor est allegata terre et non habet motum ex se / nec ex suo toto nec ex suis partibus / ita quod diverse partes determinentur diversis operibus per formas diversas / ut oculus in animali ad videndum et auris ad audiendum. nec habet animam perfectam imo non habet nisi partem partis anime id est animam vegetativam. Sed animal habet operationes plures et nobiliores quam planta. quare animal nobilius est omni planta. Diversificatur autem arbor quo ad substantiam virtutem et operationem. Nam ut dicit Aristoteles libro. i. de vegetabilibus. c. ij. quedam arbores habent gramen et resinam. cuius ratio est. quia humor superabundans a calore totaliter non digeritur. nec etiam totaliter a regione nature dimittitur. et ideo depellitur ad exteriora / nisi a frigido aere circumstante infrigidatur. Item quedam habent nodos quia illis mediis partibus partes successive generate ad invicem colligantur. Item habent venas. id est

rimulas in quibus naturalis humiditas custoditur et a terra ad partes singulas derivatur. Item habet ventrem. id est medullam in quo fit humoris decoctio antequam transferatur in substantiam foliorum fructuum vel ramorum. ut dicit idem. Item habet corticem ad interiorum ligni defensionem. quia quod facit corium vel cutis in corporis animalis superficie. hoc facit cortex in arbore. (ut dicit Isidorus) Item generaliter habet lignum siue truncum. ut dicit Aristoteles. Et sic est dictum secundum Isidorum: eo quod incensum de facili in lucem fit conversum unde et libimus dicitur eo quod presentibus presentat lumen. lignum itaque est pars arboris fortior et solidior et substantialior que a radice exiens usque ad summitatem ipsius arboris se extendit et habet quedam intrinseca ut medullam: ad quam est recursus nature cum subtrahitur humor ab alio extrinseco. sicut in cibatione animalis quando deficit nutrimentum in membris ad sanguinem in venis existentem contingit recursus (ut dicitur albu. et expresse auicenna. et constat.) Habet insuper quedam extrinseca sibi annexa arbor ut corticem. ramos. folia. flores. fructus. et summitatem. et dicit ibidem Aristoteles. corticem ad omnium interiorum defensionem. ramos et virgas ad sui dilationem. folia ad fructuum novellorum protectionem ab extrinsecis corruptelis. fructus ad sui speciei conservationem. rotunditatem siue rotundam summitatem habet arbor in suo complemento quasi figuram columnalem que videtur. ut dicitur albu. accidit propter uniformem extensionem humoris ad partes laterales et uniformem caloris digerentis humorem in tota sui substantia actionem. Habet adhuc omnis planta radicem et in radice multiplicem nodum. radicem quippe loco oris. qua mediante trahitur humor ad totam substantiam arboris nutriendam. Nodi vero similes sunt nervis in corpore animalis quia per illos partes continuabiles ad invicem colligantur. Item arbores habent quasdam partes superfluas que non sunt partes determinate a natura nec sunt necessarie adesse plante et habent esse in arbore. et ideo cadunt folia. et fructus ab arboribus scilicet propter subtractionem humoris / sicut cadunt pili de corpore animalis. et hoc accidit quia quando humor nutritivus minus est sufficiens subtrahit ipsum natura ab huiusmodi partibus non necessariis / ne deficiat in necessariis. et ideo cadunt generaliter ab arboribus tempore hiemali. remanent tamen in ali

De arboribus et plantis.

quibus ut in buxo et consimilibus vel propter sufficientiam humoris / vel propter humoris viscositatem et ligni compactionem et soliditatem. Nam arbores que raram substantiam et porosam sunt habentes citius de suis folijs depauperantur et maxime quando humor nutritivus liquidus est atque paucus. Differunt autem arbores in multitudine suarum partium et paucitate / in magnitudine et parvitate / in fortitudine et debilitate. cuius causa est humor qui in aliquibus magnis arboribus est lacteus ut in ficibus et humor talis habilis est ad se dilatandum in latum et in longum. In quibusdam vero est piceus viscosus et insufficientis ad extensionem / eo quod partes adherent ad invicem ad modum picis et ista est causa parvitate et paucitatis in partibus arborum et plantarum talis autem viscositas non est causa debilitatis in plantis et arboribus nisi fuerit diminutus calor vel insufficientis et imperfectus. In quibusdam etiam arboribus est humor acutus calide et sicce complexionis. hic in quibusdam est causa fortitudinis et vigoris. calidum est leve et subtile et penetrativum. et ideo talis humor se extendit et crescit. arbor in magna quantitate. Item in partibus arborum attenditur equalitas et similitudo. quia equalitas in quantitate et similitudo in figura. ista equalitas causatur ex abundantia materie cum equalitate caloris agentis et oppositum a causa opposita causatur. Eodem modo attenditur in eis raritas siue spissitudo. quia raritas accidit propter insufficientiam caloris ad terminationem humoris. spissitudo autem accidit propter sufficientiam caloris ad condensationem humoris et eius terminationem. Item differunt arbores et plante in modo fructificandi. Nam quedam (ut ibidem dicit aristoteles) producant fructum super folia sua et hoc accidit propter fortitudinem fructus et indigentiam caloris solis digerentis humorem ipsius. quedam vero sub folijs et hoc accidit propter debilitatem fructus ne ab excellenti calore vel frigore corrumpatur. Et quorundam fructus est suspensus a stipite suo. i. prope stipitem et hoc accidit propter insufficientem humorem et insufficientem calorem ipsum ad extremitates expellere non potentem. Item omnis arbor generaliter habet radicem que est mediana inter corpus plante et terre qua abatur. unde et radix vite plante dicitur secundum grecos. quia causas vite plantis adducit. Item habet stipitem a radice immediate procedentem et hoc fuit necesse. ut dicit aristoteles pro

pter corporis plante vel arboris sustentationem unde assimilatur stature corporis sustentantis. unde est stabile fundamentum arboris sustinens ramos et fructus eius. Item in duro stipite habet medullam mollem quam (ut dicit aristoteles) quidam vocant arboris matricem. quia in ipsa seminarius humor plante nutritur / ut fetus in matrice. quidam vero vocant eam arboris viscera quia in ipsa separatur ab ipuro sicut fit in animalium intestinis quidam etiam vocant eam cor. quia ex ea procedit motus vite vegetabilis. sicut vita sensibilis procedit de corde animalis. Item corticem habet omnis arbor ad suam terminationem interiorum et defensionem ex humore subtili extracto ad exterius / per calorem aeris desiccato sicut lignum interius ex humore grosso sicco essentialiter et accidentaliter humido procreatur (ut dicit aristoteles et albuma.) Item arborum sicut et plantarum quedam sunt domesticae et ortenses. quedam vero sunt siluestres. Arbores vero ortenses sicut sunt plante si non fuerint culte / erunt siluestres (ut dicit aristoteles) et harum quedam faciunt fructum et oleum propter humorem unctuosum et aereum sufficientem. et quedam non propter talis humoris defectum et in quibusdam cito folia cadunt / propter humorem raram non unctuosum cito siccabilem. et in quibusdam non propter causam contrariam. Item sicut est diversitas arborum et plantarum in magnitudine et parvitate sic est diversitas in pulchritudine et deformitate. nam eis accidit pulchritudo propter equalitatem materie et elegantem partium ordinationem et calorem sufficientem agentem et extendentem materiam in rectam et debitam nature dispositionem. deformitas vero causatur ex contrario tam in arboribus quam in plantis. Item differunt in bonitate fructuum et in malicia. et hoc accidit propter maiorem humoris materialis dulcedinem vel minorem / vel propter caloris magis vel minus correspondentis materie vel humori materiali debitam proportionem. Item dicit ibi aristoteles quod arbores et plante siluestres magis fructificant quam ortenses. et hoc (ut dicit albuma) accidit propter maiorem abundantiam humoris parum unctiosi et nodosi de facili cedentis divisioni et in substantiam fructus conversioni. nihilominus tamen fructus ortenses sunt meliores simpliciter quam siluestres (ut dicit ibidem aristoteles) cuius ratio est. ut d. albu. maioris humoris unctiosi aeri vel dulcis abundantia quam in materia fructuum ortensium perfectius inveniuntur

Item consideratur arborum diuersitas sicut et plantarum ex loci diuersitate in quo crescunt. Nam quedam in locis aridis crescunt et siccis et ille sunt minoris quantitatis propter defectum humoris. Quedam vero in locis humidis fluminalibus et maritimis ac stagnosis et tales solent esse maioris quantitatis. tamen ille que crescunt iuxta ripas maris salis non multum crescunt propter abundantiam barenarum et humoris attractiuam nimiam siccitatem. Iuxta tamen mare rubrum fallit hoc. ut dicit Aristoteles. ubi arbores fiunt magne. et hoc ut dicit Albu. propter abundantiam humoris et caloris. Item attenditur diuersitas in foliorum et florum variatione. nam quedam habent folia aspera scilicet propter dominium terrestreitatatis et siccitatis et quedam lenua propter equalitatem aquee humiditatis et proportionem debitam caliditatis. folia etiam habent quedam fassa et tamen lara ut vitis. hoc accidit propter dominium terrestreitatatis et priuationem viscositatis et inequalitatem caloris materiam inequaliter extendentis. quia in talibus humor scilicet vituosus et viscosus transit in materiam fructuum. aquosus vero et terrestris in materiam transit foliorum (ut dicit Albu. Item variantur arbores et plante in extremitatum partium suarum varia figuracione. Nam quarundam extremitates sunt pyramidales et acute. ut pars in spinosis in quibus calor subtiliorem humorem velocius attrahit ad exteriora et illum de siccando conuertit in acutum. grossiorem vero partem coniungit cum stipite et radice (ut dicit Albu.) contrarie autem figure ex causa contraria generantur. Et hoc idem patet in fructibus qui (ut dicit Aristoteles) sunt diuersorum modorum. non enim sunt omnes angulosi. id est figure angularis. neque omnes super rectam lineam sunt protensi. imo quidam sunt circulares propter equalem materiam humoris et equalem actionem virtutis agentis et caloris. per quam materie partes equaliter extendunt. et a medio usque ad circumferentiam uniformiter protenduntur. angulares vero ex causa contraria simpliciter oriuntur. Item variantur in coloracione diuersa. nam tam fructus quam flores tam rami quam stipites in arboribus variantur (ut dicit Aristoteles.) ex humore enim frigido terre siue melancolico nigrescunt et vilescunt. ex humido et frigido albescunt. ex calido rubescunt et sic de alijs. (d. Albu. sub tali enim differentia dominantis humoris et agentis caloris substantiam digerentis in predictis omnibus saporum differentie generantur. Item differunt tam arbores quam pla-

te in fructuum maturacione. nam quedam maturescunt citius. ut dicit Aristoteles. sicut mora / celsa / et similia. et hoc accidit propter sufficientiam caloris potentis super humidis maturandis et digerendis et obedientiam humoris actioni caloris nullatenus resistentis. quedam maturos habent fructus tardius propter grossitatem humoris aquosi in obedientis et insufficientiam caloris digerentis. et hoc accidit potissime in arboribus que sunt siluestres. Eadem est ratio quare quedam arbores citius frondescent. quedam tardius. cito enim emittunt folia propter abundantiam humoris aquei indigesti non vituososi sed fluidi. et de facili se extendentis ad arboris siue plante extremitates et ex contraria causa contrarium accidere consuevit.

Arbor aromatica aliquando habet aroma in cortice. aliquando in flore. aliquando in fructu suo. ut patet in cinamomo quod est cortex. in mace. quod est flos. et in muscata quod est fructus. Est autem causa aromatis (ut dicit Albu.) sicutum terre non subtile comixtum subtili aqueo et secundum eis dominium magis in vna parte arboris quam in alia est vna pars magis aromatica quam alia. Alia vero arbor est tota aromatica secundum omnes partes sui ut arbores balsami cuius singule partes sunt odoris fragrantiam respirantes. ut post dicitur. Inter aromatas vero plantas et arbores quedam grana in quibus est ratio seminalis preceantur. quedam per se ex competenti comixtione elementorum producantur. quedam ex radice et stipitis plantacione multiplicantur et quedam per incisionem surculi in trunco esse debentur sortiuntur (ut dicit Albu.) Inter omnes arborum insertiones ille sunt magis laudabiles quando similia similibus inseruntur. ut dicit Aristoteles. quod duplex est intellectus. vel sic dupliciter intelligitur vel plantis consimilis speciei ut insertio ficus in ficum. et vitis in vitem. vel de illis qui habent humorem proportionalem inter surculum et truncum cui inseritur ita quod humor vnius sit aptus ad alium nutrendum sicut quando surculus pini in mali trunco inseritur vel econuerso. Item notabile est quod surculus insertus alicui trunco totam virtutem trunci in suam virtutem conuertit et transmutat qualitatem. si enim fiet insertio oliue super radicem siue truncum bete. virtus oliue descendit in virtutem bete. et indurat eam et facit eam indurare ad aliquod tempus et tandem humiditatem sibi excurrentem ad se attrahit et transmutat in suam similitudinem aut peruertit. ut d. Albu. sup. fine primi libri

De arboribus et plantis.

Item dicit idem nō pueniūt de facili ex semine malo plante bone. nec ex bono semine vel radice arbores male quāuis in animalibus contrarium sepius videatur. cuius ratio est. vt dicit albu. quia plāta est terre affixa et vniforme recipit a terra nutrimentū. animalia vero non sic ppter varietatem cōpletioninis / et etiā ppter cōtrarietatem appetitus siue appenibilis voluntatis. et ideo aliud est in animalibus aliud in arboribus. Item in omni genere arborū sic est q̄ per culturam debitam siluestres cōuertunt in ortenses. Et ponit Aristo. ibi exemplum q̄ amigdali amari per culturam efficiuntur dulces. similiter et malagranati acidi mediores. Dicunt etiā q̄ arbor habens grossum corticem cito fit subtilis / et hoc accidit / vel ppter defectū vinctuosi humoris qui est materia fructuum vel ppter duntiem corticis pbibentis euaporationē grossi quod in arboze est nocuum. sed dicit idem q̄ si scindat radix eius et illi scissure lapis imitatur rursus secunda fiet cuius ratio est (vt dicit albertus) qz per istam scissuram fit nociui grossi euaporatio / et calor nis solis vel aeris circūstantis introductio cuius virtute fit ipsius humoris corruptiui consumptio. Item dicitur ibidem amigdala et malagranata mutantur a malicia per culturam. nam malagranata stercore porcino fimata et aqua dulci rigata meliorant. cuius ratio est. vt dicit albu. quia per caliditatem et siccitatem huius fimi superfluitas aquosa reprimitur in granatis. sed ne per excessum caliditatis et siccitatis fimi / cōuertantur fructus in amantudinem / cōpente apponere aquam dulcem caloris et siccitatis dñium t̄pantem. Similiter amigdali (vt dicitur ibidem. clauis confixe gummi per multū tempus emittūt et aquosaz supfluitatē impediētē generationē humoris vinctuosi / qui est materia fructuum eiciunt. et ita p hoc a sua malicia alterantur (vt dicit albu.) Item ibidem arbores et plante siluestres per artificium et culturam fiunt ortenses fructificatiue et fertiles. ad hoc autem vt siluestris planta fit et fructifera vel alteretur in bonitatem a malicia / multum confert locus et labor in colendo et maxime tempus anni in quo plantant. sicut ibi dicit Aristo. et ponit exemplum de boleno. id est iusquiamo. quia quod est natū in persia est perniciosum. sed transmutatū et tranplantatum in egyptum et hierusalem fit comestibile. et hoc accidit. vt dicit albu. quia per t̄pamētum loci a distempantia ad medium reuocatur. Item t̄pus tali transmutationi maxime cōopatur. Nam vt dicit aristo. arbores que indi-

gent plantatiōe plantant pluries in vere. et h̄ ppter tempantiam caloris et humiditatis cōfortantium caliditatem et humiditatem arborum et plantaz. In hieme vero pauce ppter superabundantiā frigiditatis et humiditatis sed in autumnno ppter frigiditatem et siccitatem paucissime vero in estate post ortum stelle canicule et hoc ppter dominiū caloris et siccitatis cōsumentiū humidū naturale in planta et p̄cipue in radice. in egypto vero semel in anno fit plantatio quādo scilicet terre illius siccitas temperatur ex fluxu nili. vt d. Aristo. et albu. Item ibidem dicitur q̄ arbores diuersimode pducunt frondes suas. Nam quedam ex radice / quedam ex stipite / quedam iuxta terram quedam in ramis et virgis iuxta summitatem / quedam in medio causa huius diuersitatis in pducendo est diuersitas humoris aquosi subtilis / leuis et non vinctuosi que est materia filiorum et equaliter non abundant in omnibus. et operano caloris est dissimilis in diuersis. et ideo dissimiliter ex illo humore pducunt frondes. Similiter quedā fructificant semel in anno / et quedam pluries. et non maturantur fructus vltimi / sed crudi remanēt et indigesti / qz ppter vicinitatem hiemis calor nō sufficit ad maturandū. semel autem fructificare perfecte magis est consuetum. quia semel in anno semen colligunt. et semel sufficit calor ad extensionem humoris et ad extremitates arboris et ad conuersionem eius in substantiam fructus et eius completam maturationē. Item quedā arbores sunt fertiles per multa tempora / propter abundantiam caliditatis et humoris vinctuosi sicut ficus. et quedam vno anno fructificant et alio requiescunt vt oliue. cuius ratio est quia in sequenti anno reficiuntur restaurando sibi humorem. tantum em̄ emittunt in vno anno ad substantiam fructus / quantū requirit secundus annus ad humoris restorationem licet multos producant ramos tempore refectiōnis. modicum tamen temporis producūt fructum. Item quedam arbores sunt fertiliores in iuuentute quam senectute. quia in iuuentute plus abundant in calore et humore. quedam vero econuerso plus fructificant in senectute q̄ in iuuentute. cuius ratio est (vt dicit albu.) quia in iuuentute plus abundant de humiditate q̄ naturalis calor possit digerere / et ita fit inobediens calori in senectute vero minoratur humor et fit obediens digestionī caloris et hoc patet in amigdalis et piris. sicut exemplifica ibi Aristo. Item dicit Aristo. q̄ tam

arborum quae plantarum siluestrium et ortensium diuersitas discernitur per masculos et feminas quia arborum masculus est spissior durior densior et ramosior quam femina et siccior et fructus eius est breuior et maturior et folia diuersa et surculi/ quorum omnium ratio est (ut dicit al.) quia mascule arbores plus abundant in calore et siccitate quam femine. que partes mascule vehementer costringuntur ad inuicem et faciunt arborem spissiozem. Intensio enim caloris multiplicantis humiditatem et extendentis in plures partes facit ramosiore. sicut et intensio siccitatis consumentis humorem efficit sicciozem. soliditas enim et strictura venarum arboribus mascule prohibent humorem multum emitti ad unum locum arboris siue plante/ ut uertatur in substantiam fructus. et ideo fructum habet breuiorem. folia similiter habet diuersa a femina/ quia asperiora et minoria ac strictiora propter dominium siccitatis. Similiter et surculos duriores habet quam femina et hoc propter maiorem humiditatem extendentem in femina quam in mascula. Item dicit Aristoteles. quod si folia vel puluis foliorum vel cortex mascule palme foliis femine componantur ut cohereant citius maturabuntur fructus. femine prohibebunt casum foliorum et fructus donec completa fuerit digestio. et huius ratio est (ut dicit albus.) quia mascula palam mediante aere deferente auget calorem femine quo mediante excitat calorem ad operandum digestionis quae aristotele. pepennis vocat in. x. li. metheo. Item dicit aristoteles. quod discernitur mascula a femina per pululationem uel onorem. prius enim pululat quam femina propter calorem fortiozem. et etiam per odorem. quia mascula plus odorat quam femina propter maiorem subtilitatem fumi siccitatis resoluti a mascula et non a femina. Item dicit aristoteles. quod uentus defferit odorem mascule ad feminam et maturabuntur citius fructus eius quia coherebunt partes scilicet fructus simul. uel femine ad maturationem quando folia mascule in illa scilicet in femina sunt apprehensa (dicit etiam albus.) quod folia mascule palme coniuncta cum foliis femine ita ad inuicem coherebunt quod uix poterint sine mensura ab inuicem separari. Item dicit ibidem aristoteles. quod ficus siluestres conferunt ficibus ortensibus quando ex opposito coplantantur. quia siluestres sunt calidiores et sicciores. et ideo excitant calorem ortensium et confortant. Item humor ficus siluestris resolutus et delatus et periectus ad radicem ficus ortensis ipsum nutrit et confortat. Similiter dicit ibi aristoteles. quod bi-

laustia est flos malagranati. sed hic ponitur pro arbore scilicet malagranata. oliuis conserunt/ si cum eis plantentur. eo quod balaustie abundant in calore conueniente nature oliuay. De proprietatibus arborum et plantarum contra primus de uerbis Aristoteles. li. i. vegetabilium. et glo. albuma. qui transulit et exponit eundem. In libro autem animalium. xviii. dicit aristoteles. omnes arbores que fructificant omni anno fiunt segnes arbores inquit que nimium faciunt fructum cito desiccantur/ quia abus transit in semen. id est humorem nutritus qui deberet nutrire/ transit in materiam seminale. Alias proprietates nobiles et insignes tam arborum et herbarum quam plantarum possumus elicere ex uerbis Aristoteles. et albus. in li. ij. vegetabilium ubi dicitur. Planta habet plures vires. Nam a terra habet fixationem ab aqua coadunationem. ab igne uero habet consolidationem et partum terminationem. ex aere et igne habet raritatem et dilationem ac extensionem. fructuum completionem ac maturationem. sine enim calore et humido aquosum non terminat et finit. ut patet ibi in exemplo Aristoteles. non latum/ non coagulationem nec terminatum in esse latericeo sine igne partes aqueas consumente/ et terreas pariter conmergente. Et ex aere et aqua pariter et ex igne habet arbor raritatem et porositatem ex aqua habet augmentandi possibilitatem. quia quod omnino solidum est/ augeri non potest. ut ibidem dicit Aristoteles. et ideo lignum maximum et ponderosum non habet mergi in aqua/ ubi modica particula auri submergitur aut lapilli. et hoc accidit quando lignum est porosum et ideo per aeris submirationem intra poros et aque superficiem habet ferri. ligna uero que sunt ultime soliditatis et compactionis sicut habemus et consimilia/ in aqua subito perunt fundum (ut dicit Aristoteles. ibidem et octauo metheo.) ubi dicitur quod ex habeno nigro expilauit aer/ et ideo submergitur. porosa autem uacuosa supernant. quia multum habent aeritatis materiae contra aque superficiem eleuantis. ut patet in folijs et pilis et omnibus uacuosis. Nam ut dicit Aristoteles. proprium est aqua substantiam aeream subleuare. et compacta depingere. et ideo rara et porosa aeris susceptibilia supernant/ compacta uero et compressa inferiora perunt et ad infima se perfundunt. Item vapores terrestres et aquei per calorem coagulati sunt materia herbarum et plantarum/ qui commixti per calidum igneum et per uirtutem stellarum recipiunt formas completius herbarum et plantarum. et hoc quo ad seminem et quo ad fructum. calor itaque inducus in coagulatione

De arboribus et plantis.

humore fit ad plante nutrimentum qz attrahit
aquam dulcem cui etiam cooperatur extrinse
cus calor solis. actio autem coloris exterioris
cum propria caliditate naturale digerit natu
ralem humorem in eodem loco et conuertit in
substantiam plante. vnde scdm Aristote. terra
montiosa quia est dulcis dulcem scilicet conti
nens humore. ideo in illa citius nascuntur pla
te et maturantur fructus. Nam montes attra
hant humorem dulcem et subtilem quibus co
operatur claritas aeris tam in attrahendo qm in
digerendo. et fit cito conuersio illius humoris
in substantiam plante (vt dicit Aristote.) Item
dicitur ibidem qd quando frigus scilicet aer fri
gidus fugat calorem ad interiora terre. et aggre
gantur partes eius cum aqueo humido et per
calorem depressum a comprimente frigido ad
interiora decoquitur vapor sic coagulatus et
in substantiam plante conuertitur et fieri di
citur locus per intentionem caloris et sic egre
ditur ex eo planta. Item quandoqz aer mixtus
cum terra et cum aqua in fundo aque coagu
latur et per actionem caloris terminantis et di
gerentis illud mixtum confusum generatur
planta. vt patet in nempbar et in alijs ber
bis minutis. que solent crescere in aquis et qz
folia tegunt aquam et hec nascuntur sursum no
expansae. tum ppter subtilitatem aeris et aque
dulcis sursum eleuatis tum ppter soliditatez
terre radices inferius sustentantis aqua planta
recipit rigorem radices et spiritus et sustentatio
nem in sua erectione. Item aristote. ibi et in lo
cis essentialiter frigidis et accidentaliter cali
dis vt in quibus aqua calida fluit multones
nascuntur planta. quia calor aque contrahit frigi
dum humorem ad superficiem terre et locum mi
xionis. vnde ex aere et vapore terreo cum hu
more aque in bibito per calorem aque et stella
rum in plante substantiam coagulantur. hoc
non fit nisi per multum tempus (vt d. Aristote.
ppr calorem accidentalem non pueniunt generati
lis plante. Item ibidem dicit Aristote. qd plante
comestibiles melius crescunt in locis leuibus
et altis et calidis qm in his contrarijs. quia in lo
cis planis et equalibus abundat humiditas
et maxime quando dulcedo adest et aeris tem
peries. Similiter in locis bene altis quia ibi
est puritas aeris et abundantia humoris dul
cis. et hoc ppter spongiositatem et vaporem dul
cem attrahentem. et ideo in montibus frequen
ter melior est fertilitas et meliores crescunt fru
ctus. in valle enim difficile mouetur aer. vnde
ex conuulsione ibi cito putrescit aer et vapor

grossus. vnde sequitur praua digestio. hinc est
qd ibi inuenitur humor salsus (vt dicit albu.)
aqua enim salsa grauior est qm dulcis. vt patet
in exemplo Aristote. ibidem vt dicit ouum posi
tum in aqua dulci. statim putrefundum. in sal
sa vero natabit. tenet seitate enim sua et grossi
tie. poterit pondus oui sustinere. et ideo aqua
dulcis facilius attrahitur ad loca alta qm falsa
scilicet ppter suam depurationem. subtilitatem
et leuitatem. Item Aristote. lutum ignitum. id e
firmum et tenax cito pducit plantam vinctuo
sam ppter facilem transmutationem talis luti in
vinctuositatem. vt dicit ibi albu. Et ad hoc vt
durabilis sit planta. oportet vt habeat bene
digestum humorem et vinctuosum. vnde ille plate
qz hnt humorem in digestum supueniente frigidita
te cito accrescit. vnde et caulis vltra trientum no
durat. remen si ei inseratur ex natura plante in
site in stipite fiet decoctio et conuertitur in natu
ram insite. et durabit diu. Item vt dicit aristote.
planta crescit quandoqz ex lapide solido et du
ro. nam aer indusus in lapide nititur ascende
re. sed eum non inueniat exitum liberum pro
pter lapidis soliditatem inflectitur et mouetur
ad lapidis partes et ex sua agitatione calefit.
calefactus autem aer attrahit sursum humorem
residuum qui est in lapide. et exit vapor cum hu
more illo cum parua resolutione partium lapi
dum ex illo vapore et humore de lapide edu
cto. quandoqz planta generatur adiutorio ca
loris solaris et aere prius calefactum vigo
rantis ac digerentis humores a lapide iam at
tractum et in substantiam plante transmu
tantis. sed non diu durat planta talis nisi ter
ra circumstante et dulci aqua irrigante et tem
perato aere foueat. et hoc ppter humoris pau
citatem Item Aristote. planta si fuerit ppe soles
id est versus orientem citius nascetur. et hoc p
pter caloris sufficientiaz. tardi? vero si fuerit ad
occidentem. propter caloris elongationem.
Item ibidem dicit albu. ex temperie seruatur cu
iuslibet plante nutrimentum. Si enim nimia
fuerit humiditas opilatur vte et pori p quos
deberet nutrimentum ascendere ad arboris ex
tensionem. eodem modo si nimia fuerit siccita
tas. constringuntur pori et sic planta non nu
tritur. Item aristoteles. quelibet planta indi
get quatuor. s. semine terminato et in sua spe
cie perfecto et maturo et etiam a putrefactione
conseruato. et conuenienti loco. id est territo
rio generationi plante congruo et aqua mo
derata humore scilicet temperato et aere con
simile scilicet mediocriter temperato. (quia